TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

BUDAPEST XVIII. KERÜLET PESTSZENTLŐRINC - PESTSZENTIMRE

2021

TARTALOMJEGYZÉK

KÖSZÖNTŐ 1
BEVEZETŐ 2

1. A KERÜLET BEMUTATÁSA 3
   Várostörténet 3
   Általános településkép, településkarakter 7
2. ÖRÖKSÉGÜNK 9
   Pestszentlőrinc-Pestszentimre műemlékei 9
   Pestszentlőrinc-Pestszentimre fővárosi védett épületei 13
   Pestszentlőrinc-Pestszentimre helyi védett valamint védelemre érdemes értéke 35
   Pestszentlőrinc-Pestszentimre helyi védelem alatt álló településrészei 55
   Pestszentlőrinc-Pestszentimre legjelentősebb főútja – Az Üllői út 65
   Pestszentlőrinc-Pestszentimre legjelentősebb természeti értékei 67
3. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ KARAKTEREK 77
   A „klasszikus" kertvárosias karakterű területek 79
   A sorházas beépítésű kertvárosias karakterű területek 81
   Az újonnan beépülő kertvárosias karakterű területek 81
   A lakótelep, lakópark jellegű lakóterületek 83
   A kisvárosias, illetve kisvárosiassá átépülő karakterű területek 87
   Üzemi jellegű területek 88
   Egyedi építészeti karakterű létesítmények (templomok, intézmények) 89
   Jelentősebb zöldfelületek (parkok, közkertek, erdők) 90
   Meghatározó területek – gyerek szemmel 93
4. AZ EGYES VÁROSRÉSZEK TELEPÜLÉSKÉPI JELLEGZETESSÉGEI 95
5. AJÁNLÁSOK 135
   A kerület egészére vonatkozó ajánlások 135

A „klasszikus" és sorházas beépítésű kertvárosias karakterű területek ... 156
Újonnan beépülő kertvárosias karakterű területek ... 161
A lakótelepekre, lakópark jellegű területek ... 163
Az üzemi jellegű területek ... 165
A városképi szempontból kiemelt főútvonalak menti területek ... 166
6. JÓ PÉLDÁK | ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK ... 171
Kortárs épületek ... 171
Felújított épületek, korszerű értékmegőrzés ... 176
Értékek megőrzése, azok újszerű alkalmazása ... 178
Kertvárosi karaktert hordozó tornyocskás épületek ... 180
Kertvárosi hangulatok ... 181
Épített örökség építészeti részletei, őrizzük meg őket! ... 183
Tagolt tömegekkel létrehozott minőségi építészet ... 185
Minimális építészeti eszközzel létrehozott minőségi építészet ... 186
Kortárs építészeti részletek ... 187
Kerítés és garázs kialakítás a főépülettel összhangban ... 190
Saroképületek, speciálisabb építészeti megfogalmazást igényelnek ... 191
Ilyen volt, ilyen lett ... 192
Izgalmas oromfalak ... 193
Ajtók, ablakok ... 194
Kerítések, fontos téralkotó elemek ... 196
Zöldfelületek ... 200
Jól sikerült közintézmény színezések ... 204
Büszkeségeink ... 205
Építészeti tervek ... 217

IMRESSZUM ... 229

BEVEZETŐ

„Az építészet összetett művészet, legfontosabb tette a hely »üzenetének« megértése."

Christian Norberg-Schulz: Genius Loci

Pestszentlőrinc és Pestszentimre 2017-ben elfogadott TAK-ja szándékaink szerint nem egy lezárt kézikönyvnek készült, hanem bővíthető, frissíthető anyagnak, ahogy az élet folyamatos és folyamatosan változik is. Jelen arculati kézikönyv a korábbi kibővített, továbbfejlesztett változata. Igyekeztünk gazdagítani az egyes városrészek, „telepek" építésének történetét. Városszerkezeti fejlődésének, településkarakterének és épített örökségének bemutatását tovább bővíteni izgalmas archív képekkel, illetve térképekkel illusztrálni a szöveget. Sikerült új témaköröket is kidolgozni, mint a kerület főútjáét, az Üllői útét és a kerület legjelentősebb természeti értékeiét. Az ajánlások című, a településkép minőségi formálásáról szóló fejezet is bővült a közterületek és magánterületek zöldfelületeinek kialakítására tett javaslatokkal, klímabarát ajánlásokkal, a reklámok, a cégtáblák és az üzletfeliratok elhelyezésére tett újabb útmutatókkal. Célunk volt továbbá a kerület hangulatát utcaképek, drónfelvételek segítségével minél gazdagabban, sok nézőpontból bemutatni.

Az „ős" TAK kiadása óta eltelt négy év alatt kerületünk épített és természeti értékei sokat gazdagodtak. Az épületállomány, különösen a kertvárosi, családi házas területeken lassan, de folyamatosan változik, ennek megfelelően az ajánlások, a kiválasztott példák is bővültek, akár cserélődtek is. Fontosnak tartjuk bemutatni régebbi és újabb kortárs büszkeségeinket is, ezzel tágítani a kerületünkről alkotott általános képet. Az arculati kézikönyv végén ismertetjük néhány példamutató közterület, lakóépület és középület fejlesztési tervét, amelyek reményeink szerint a közeljövőben meg is valósulnak.

Bízunk benne, hogy olyan dokumentumot lapozgathatnak a régen itt lakók, az újonnan beköltözők, vagy az éppen itt építkezni szándékozók, amely felhívja a figyelmüket a településkép ismert, vagy rejtett szépségeire, egyéb izgalmas sajátosságaira és a településkaraktert alkotó részletek összefüggéseire. A napjainkban felépülő új otthonok és a legmodernebb ipari beruházások ugyanúgy formálják a településkaraktert, mint tették ezt a története során a kerület egykori felemelkedését szolgáló volt majorságok, villa épületek, textilüzemek, téglagyárak és a repülőtér. Szeretnénk, ha a kézikönyv segítséget tudna nyújtani olyan friss szemléletű épületek megszületéséhez, amelyek létrehozói ismerik és tisztelik a múltat, de nem egyszerűen a múlt másolói, hanem a hagyományokhoz hűen, új értéket tudnak teremteni, amire büszkék lehetünk, és amivel el is dicsekedhetünk. A házak lehetnek különböző rendeltetésűek, eltérő megjelenésűek, de ha nincsenek tekintettel környezetükre és egymásra, akkor nem tud létrejönni harmonikus emberi környezet.

Közös feladatunk, hogy ahol elképzeljük és leéljük az életünket, ott ne csak kihasználjuk a HELY által adott értékeket, hanem ha a magunk korlátozott eszközeivel is, de felelősen adjunk hozzá az otthonosság megteremtéséhez, hogy másoknak és a jövőben is jó legyen itt élni!

Jankovits Vera
Főépítész

1 A KERÜLET BEMUTATÁSA

a kerület átfogó történeti áttekintése és képe

VÁROSTÖRTÉNET

Pestszentlőrinc – Pestszentimre területe már a honfoglalás idején lakott volt, az itt lévő birtokok és település legkorábbi ránk maradt írásos említése XIV. századi oklevelekben található.

A terület a török hódoltság idején teljesen elnéptelenedett. A mai település története a XVIII. században kezdődik, amikor Szent Lőrinc és Péteri puszta I. Grassalkovich Antal tulajdonába került, így része lett a Gödöllő központú több ezer holdas birtoknak. Szentlőrinc pusztán majorsági központot alakítottak ki. Az épületegyüttesből ma már csak az 1761 körül épített Szent Lőrinc (Grassalkovich) kápolna látható.

1799-től Mayerffy Xavér Ferenc, Pest és Buda megbecsült polgára, Széchenyi István gróf barátja bérelte és virágoztatta fel a területet. Mintagazdasággá fejlesztette a majort, a nevét viselő Ferihegyen, a mai repülőtér helyén szőlőfajta-gyűjteményt létesített. 1814-ben, a Napóleon legyőzése után Bécsben ülésező nagyhatalmi konferencia vendégei látogatást tettek Pest-Budán. Ez alkalomból katonai parádét rendeztek Szentlőrinc pusztán. A porosz, orosz, és a Habsburg uralkodó a mai Gilice téren emelt kilátóról (Gloriette) szemlélte az eseményeket.

Maga a kilátó a második világháború során elpusztult ugyan, de nevét ma is őrzi a szomszédságában kialakított településrész.

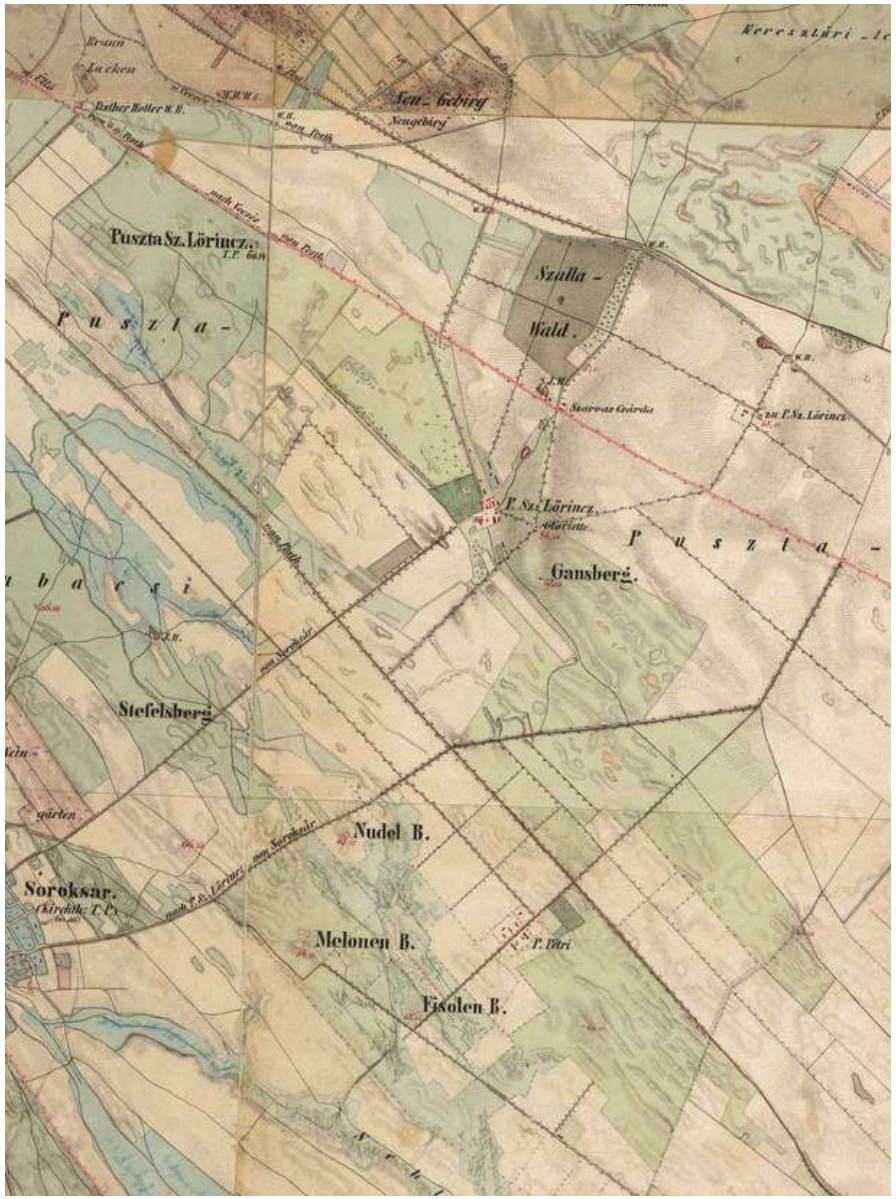

II. Katonai felmérés, 1861.

A XIX. század második felében a főváros közelsége és a négy vasútvonal alapozta meg az intenzív fejlődést. A puszták ekkor már több birtokos kezén voltak, megindultak a házhely-parcellázások. A mai település központjában, a Gyöngyvirág utca mentén az 1870-es években elegáns nyaralótelep alakult. A telkeket a politikai és tudományos élet vezető személyiségei vásárolták meg pihenő, nyaraló helyként. Gróf Lónyay Menyhért miniszterelnök elérte, hogy 1875-ben a Cegléd-Szolnok vasútvonalon "Puszta Szent Lőrinc Nyaraló" vasútállomást létesítsenek, mely által könnyen megközelíthetővé vált az új település. Villatulajdonos volt még többek között báró Eötvös Loránd politikus-fizikus, aki villájának kertjében kezdte meg híres szabadtéri torziós inga kísérleteit; Puskás Tivadar, a telefonhírmondó és a telefonközpont feltalálója; az örökléstan kutató-biológusa, Margó Tivadar; a híres színésznő, Fedák Sári.

Adottságai miatt számos ipari létesítmény jelent meg a területen. Az 1870-es évektől téglagyárak, kavicsbánya, majd több textilüzem; hordó-, kocsilámpa-készítéssel, fémfeldolgozással, vasúti kocsik (majd a két háború között gépjármű-, a II. világháború alatt repülőgép-karosszériák) összeszerelésével foglalkozó gyár, üzem létesült (Lipták-gyár, Kistext, Filtex, az európai hírű Orenstein és Koppel magyarországi leányvállalata stb.).

Cséry Lajos, akinek Szent Lőrinc pusztán, a mai Pestszentimre szomszédságában 2600 holdas birtoka volt, még az 1800-as évek végén szerződést kötött a fővárossal a hulladék elszállítására. A Nagykőrösi út mentén kialakított egy szemétfeldolgozó telepet, ahol válogatták, osztályozták a hulladékot, szabadalmaztatott egy komposztálási eljárást, melynek segítségével az elporladt, elhumuszosodott szemétből adalékanyagok hozzáadásával szerves trágyát állítottak elő. Amikor csődbe ment, a terület a főváros kezelésébe került. A feldolgozó telepet megszüntették, és a terület Pestszentimrével szomszédos részére hordták évtizedeken keresztül a főváros szemetét. Ez a több millió köbméter anyag mintegy másfél kilométer hosszúságban, 100-800 méter szélességben, 20-25 méter magasságban hegyként halmozódott fel, melynek rekultivációja napjaink feladata maradt.

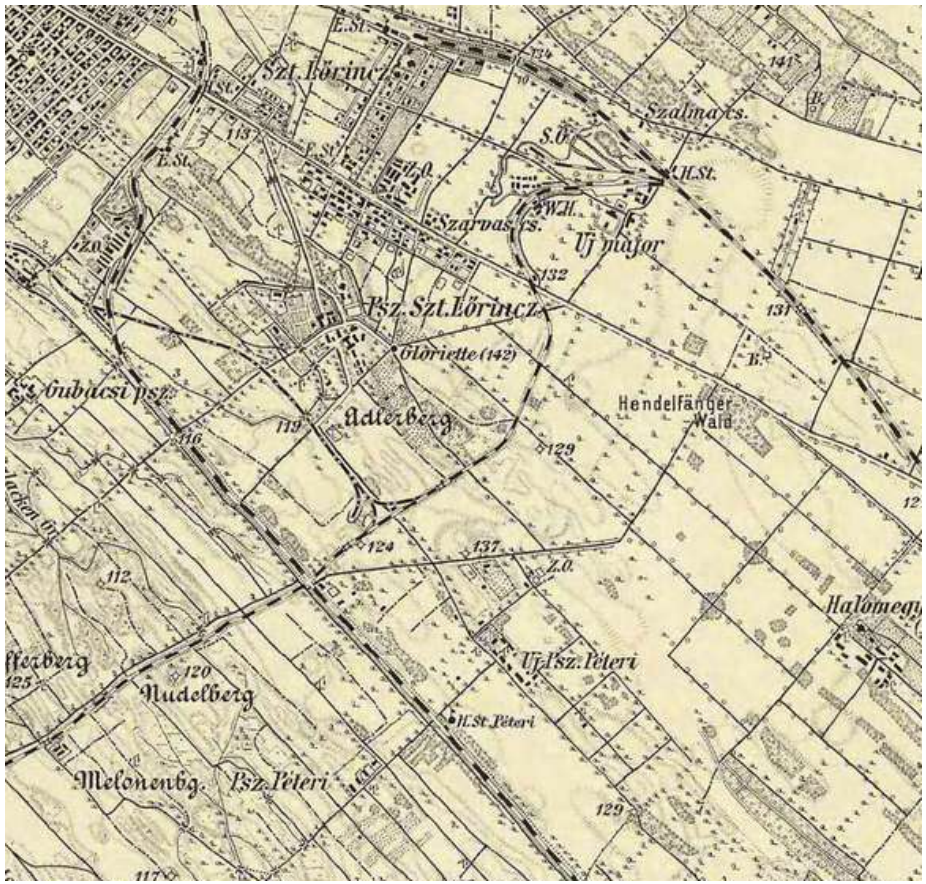

III. Katonai felmérés, 1882.

Szentlőrinc a XX. század első éveiben is intenzíven növekedett. Az Üllői úton közlekedő személy és teherszállításra is alkalmas keskenyvágányú vasutat 1900-ban villamosították. Szemere Miklós országgyűlési képviselő, istállótulajdonos 1902-ben vásárolta meg az egykori Szent Lőrinc pusztai birtok egy részét és a majorsági központot Cséry Lajostól. Krúdy hőse, a sport lelkes támogatója birtokán „lövőházat" és céllövőpályát létesített. A „lövőház" igényesen felújítva ma cukrászdaként működik. Iskola, óvodák, kápolna épült, temetőt létesítettek. 1910-ben Pestszentlőrinc önálló nagyközséggé alakult, lakosainak száma ekkor 7824 fő volt. A szomszédos Péteri pusztán is házhely-parcellázásba kezdtek a századfordulón, ide elsősorban szegényebb családok költöztek. A Soroksárhoz tartozó település 1904-től viselte a Soroksárpéteri nevet.

Az I. világháború idején a Pestszentlőrinci gyárak, üzemek haditermelésre álltak át. A Lipták gyárban úttörő fejlesztési munka folyt; adatok, fotók erősítik az itt folyó harckocsi, illetve helikopter kísérletek tényét. A mai Havanna lakótelep helyén az I. világháború befejeződése után a Magyar Lőszergyár Rt. üresen álló épületeit a Népjóléti Minisztérium az elcsatolt területekről menekülők számára lakásokká alakíttatta át, illetve új lakóházakat is emelt. Ez a zárt, kertes bérlakásos terület volt az Állami lakótelep, mely jelentősen növelte Lőrinc lakosságát. **A két település intenzív fejlődése** tovább folytatódott a két világháború között. Pestszentlőrincen 1927-ben négy elemi és egy polgári iskolaépület készült el. Új lakónegyedek, kertváros, katolikus, evangélikus, református és unitárius templomok épültek.

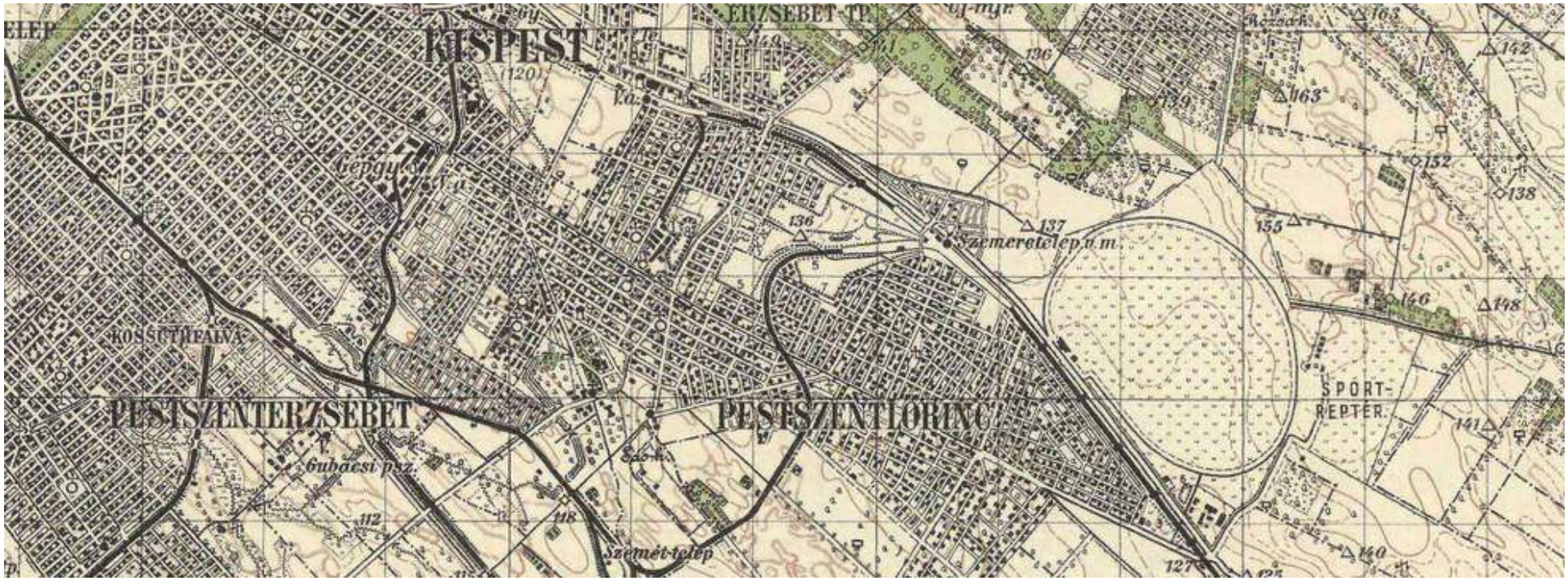

Magyarország katonai felmérése, 1941.

Az 1936-ban megyei várossá váló településnek az 1940-es években már 35000 lakosa volt. Gimnáziumot létesítettek, megkezdődött a városközpont kialakítása, a repülőtér építése. 1930 januárjában Soroksárpéteri önálló nagyközséggé vált, 1931-ben pedig felvette a Pestszentimre nevet. Több középület, új mozi létesült, felépült a katolikus és a református templom. **A második világháború** miatt a fejlődés megrekedt. Pestszentlőrinc lakóinak egy részét, Pestszentimre teljes lakosságát kitelepítették 1944 végén. A legnagyobb pusztítást a légitámadások, illetve az átvonuló front harcai okozták. Pestszentimre mindkét templomépületét felrobbantották. **Az újjáépítést követően** Pestszentlőrincet és Pestszentimrét a főváros XVIII. kerületeként Budapesthez csatolták 1950-ben. A főváros részeként látványos fejlődés vette kezdetét. A helyreállított ferihegyi repülőtér 1950-től szolgálja a polgári repülést. Megkezdődött a park- és védőerdő telepítés. A Hengermű, a Kőolajipari Gépgyár mellett beindult a termelés a Lőrinci Fonóban, mely az 1960-as években a magyar Pamutfonóipari Vállalat országos központja lett. Az ipari létesítmények, közintézmények mellett lakótelepek épültek. A Lakatos és a Szentlőrinc – korábbi nevén KISZ – lakótelep felépítése a 60-as évek lakásínségét enyhítette. A 70-es években épült fel a bezárt téglagyár területén a sportcsarnok, a 80-as években az új, többemeletes szakorvosi rendelőintézet, és a könyvtár. Az Állami telep helyén a 10 emeletes lakóházakból kialakított Havanna telep épült meg, melyen a – kor szokásaitól eltérően – a lakóépületekkel egyidőben készült el a kiszolgáló intézményhálózat egy része is (bölcsődék, óvodák, iskolák, élelmiszerboltok). Az Üllői úton 1983-84-ben felépült a posta és az új Városháza épülete. **Az 1990-es évek elején** a két, egykor magyar, 1956-tól szovjet laktanyából kivonultak a csapatok. Az elmúlt két évtizedben a korábban meghatározó gyárak többsége megszűnt, a foghíjakon, a település szélén társasházak és lakóparkok épültek. A kerületi önkormányzat az utóbbi évtizedekben is fontos feladatának tekinti a pestszentlőrinci és pestszentimrei településközpont fejlesztését. A 2000-es évek első évtizedében Pestszentlőrincen a városközpontban új vásárcsarnok és több modern, emeletes lakóháztömb épült, Pestszentimrén átadták az új szakorvosi rendelőintézetet és a Borostyán Gondozási Központot, megújult a játszótér. **A 21. században** pályázati támogatásokkal egyre több lakótelepi ház és középület (iskolák, óvodák) újul meg, válik korszerűbbé. A városközpontok fejlesztése 2010 után tovább folytatódik. 2019-re két ütemben megújult Pestszentlőrinc központi parkja, a Kossuth tér is. Az első ütem lezárása után a fejlesztést 2017-ben Budapest Építészeti Nívódíjával ismerték el. Indoklása (részletek): „ A történelmi háttér és a kortárs építészet összhangja jellemzi a meglévő és az újonnan tervezett elemek viszonyát." (...) „A park felújítása és egy új pavilonépület létesítése együttesen mintaértékű megoldást ad a jelenkori városi zöld közterek rekonstrukciójára." Nemcsak a növényzet, a közvilágítás alakult át, a tér új közösségi funkciókra is alkalmassá vált elegáns utcabútoraival, pavilonjával. Pestszentimrén nemrégiben adták át a kibővített és megújított Közösségi Házat.

(Forrás: Heilauf Zsuzsa – Tomory Lajos Múzeum)

ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER

A két Budapesthez csatolt, egykor önálló település **mai arculata** jellemzően a **XIX. század második felétől alakult ki**, és azt elsősorban a világvárossá fejlődő Budapest közelsége determinálta. A főváros rohamos gazdasági fejlődése szükségessé tette újabb ipari területek létesítését, és az üzemekben dolgozó munkások letelepítését. Budapest területe és lakossága gyors növekedésnek indult. Mindez magával hozta a Budapest környéki nagybirtokok területének fokozatos felparcellázását. Így alakultak ki egymás után Pestszentlőrinc és Pestszentimre „telepei", amelyek végül (1950-ben) Budapest részévé váltak.

Napjainkra ezek a „telepek" már összeolvadtak, eredeti határaik elmosódtak. Ma a kerület területének nagy része gyakorlatilag egyetlen, összefüggő kertvárosnak tekinthető, melynek továbbépítése – kisebb léptékben ugyan –, de még most is folytatódik. A kerület **általános településképét** tehát elsősorban **a nagykiterjedésű, 100-150 év alatt kiépült kertvárosi jelleg határozza meg.**

A lakóterületekkel párhuzamosan megjelentek a gazdasági tevékenység területei, az iparterületek is, amelyek a kerület több részén szintén jelentős, összefüggő foltokat alkotnak. Ezek az **üzemi területek** a termelési tevékenység átalakulásával – különösen a rendszerváltás óta – jelentős átalakuláson estek/esnek át, mégis **továbbra is meghatározó elemei** a kerület területfelhasználásának és **településkarakterének**. Az üzemi területekre ma már nem csak, mint szükséges „rosszra" kell tekinteni, ahol lepusztult környezetben folyik a munka – és sok esetben a környezetszennyezés –, hanem olyan munkahelyekre kell gondolni, ahol kulturált körülmények között, építészetileg is színvonalas környezetben lehet dolgozni. Ennek kialakulása persze még jelentős időt vesz igénybe, de hosszabb távon mindenképpen számolni kell az ipari területek ilyen irányú átalakulásával. Éppen ezért is fontos a régi üzemekben még fellelhető építészeti értékek feltárása és megtartása.

A „klasszikus" „telepek", és az iparterületek mellé **a 70-es évektől harmadik jellemző településkarakterként megjelentek a lakótelepek**, amelyek a kerület több pontján alkotnak összefüggő foltokat. Bár a lakótelepek megépítését legtöbben súlyos hibának tekintik, a maguk korában, és az adott körülmények között szükségesek voltak a súlyos lakáshiány felszámolására.

A lakótelepeket ma már képesek vagyunk differenciáltabban megítélni, és helyenként még akár érdemeiket is elismerni. Így van ez Pestszentlőrinc-Pestszentimre esetében is, ahol az egyes lakótelepek kompozíciója, szerkesztése igencsak eltér egymástól, következésképpen „élhetőségük" is eltérő.

A „telepszerű beépítés" korszerűsített, továbbélő példái a lakóparkok, amelyek egyesíteni igyekeznek a közös használatú, nagyobb méretű – és így jobban kihasználható – kertek előnyeit a saját kertek előnyeivel. **A lakóparkok megjelenése egy újabb** – és minden valószínűség szerint egyre inkább elterjedő – **karaktert jelent a kerület arculatában.**

Kedvezőtlen örökség, hogy sem Pestszentlőrincen, sem Pestszentimrén nem alakult ki valódi településközpont, melynek oka valószínűleg a fővárostól való függés volt, még az önálló települési státusz idejében is. Erre utal az **Üllői út** kerületen belüli szerepe is, amely mintegy **lineáris központként működik**, a kereskedelmi-szolgáltató létesítmények mellett felfűzve a kerület több fontos intézményét is. Ez az adottság jelenleg inkább teherként jelentkezik, de pozitív értékre váltása nem lehetetlen, részben a közterület átértékelésével, részben egységes építészeti arculat megteremtésével a főút mellett.

A kerület különleges, önálló településkaraktert hordozó területe a Ferihegyi repülőtér. Az újabb terminálok színvonalas kortárs építészete felzárkózik Európa nagy repülőtereihez, de egyedi különlegesség az 1. terminál műemlékileg is védett épülete.

2 ÖRÖKSÉGÜNK

a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

PESTSZENTLŐRINC-PESTSZENTIMRE MŰEMLÉKEI

Pestszentimre-Pestszentlőrinc területén jelenleg 2 épület (és azok műemléki környezete) áll műemléki védelem alatt.

RÓMAI KATOLIKUS KÁPOLNA (VOLT GRASSALKOVICH KÁPLNA) ÉS MŰEMLÉKI KÖRNYEZETE

A kerület legrégebbi épülete a most magában álló, régen kastélyépülettel, majorsági épületekkel körülvett Szent Lőrinc-kápolna. A barokk stílusú kápolnát az 1760-as évek elején (egyes források szerint 1761, mások szerint 1762-ben) építtette Grassalkovich Antal. (A helyiek közül sokan Grassalkovich-kápolnaként ismerik.) Az épületet 1799 körül a Mayerffy család újította fel immár klasszicista stílusban, emléküket a kápolna harangjának felirata őrzi.

Bejárati főhomlokzatát timpanon, félköríves záródású ablak és fazsindellyel fedett torony teszi hangsúlyossá. Előteréből csigalépcső vezet a kórusra, szentélye trapéz alakú. Belső tere négyzet alaprajzú, csehboltozatú. A jelenlegi freskó Rády Ferenc alkotása, 1973-ból. A freskón látható címer és a belső térben álló kőfaragvány a Szemere családnak, a majorság 20. századi birtokosainak állít emléket.

JHS

FERIHEGYI REPÜLŐTÉR 1. TERMINÁL FELVÉTELI ÉPÜLETE ÉS MŰEMLÉKI KÖRNYEZETE

Alig egy évvel Budaörs megnyitása után a felmerülő gondok miatt a Főváros vezetése újra helyet keresett egy új nemzetközi repülőtér számára. Felmerült a Csepel-sziget északi csúcsa is, de végül 1939-re eldőlt, hogy Pestszentlőrinc határában, a Ferihegyen épül meg az új reptér, amely igaz, hogy távol esik a várostól, de a légköri viszonyok kedvezőek. (A „Ferihegy" elnevezés a területen a 19. században szőlőbirtokkal rendelkező Mayerffy Ferencre utal.) 1939 márciusában kiírták a tervpályázatot, amelyet Ifj. Dávid Károly nyert meg (később a Népstadion tervezője). A minden ízében modern terv érdekessége, hogy a szimmetrikusan komponált épület felülnézetben egy repülőgépet formál. Jellegzetes elemek a kifutópályára néző kilátóterasz és a két irányítótorony.

Az előzetes tervek szerint a repülőteret vegyes (katonai, polgári és sport) használatra szánták. Csakhamar megkezdődtek a munkák, luxusszállodát, és új gyorsforgalmi utat is terveztek. A főépületben minden olyan szolgáltatás helyet kapott, amelynek köze volt a légi forgalomhoz, így vámhivatal, posta, jegyiroda, információs szolgálat, sőt szabóság és fodrászat is. 1944 végéig a világháború ellenére elkészült a nagy hangár, és a szerelőműhely is, de a háborús események számos kárt okoztak a reptéren, többek között összedőlt a hangár és a még csak szerkezetkész főépület egyik szárnya. (Az amerikai hadsereg katonai objektumnak tekintette a repülőteret és azért bombázta, mert a Lőrincen összeszerelt junkers-ek felszálló helye volt.) A világháború után ezért a forgalmat ismét Budaörsre terelték, ott rendezte be a MASZOVLET (Magyar-Szovjet Légiforgalmi Részvénytársaság) bázisrepülőterét, és oda érkeztek a külföldi gépek is.

A Ferihegyi repülőtér üzembe helyezését azonban nem lehetett sokáig halogatni, ezért az első hároméves tervben megkezdődött az újjáépítés. Az 1950. május 7-i megnyitóra elkészült az 1500 majd 2500 méteres betonpálya, a hangár, és a forgalmi épület egy része. 1960-ra Ferihegy Közép-Európa legmodernebb repülőtere lett, mikor is elkészült a tranzitváró, a bevezető fénysor, a radarberendezés, és meghosszabbították a kifutópályát. A fejlesztés következő állomásaként 1983-ig elkészült az új kifutópálya, az irányítótorony, a Malév-gépek karbantartására szolgáló műszaki bázis.

A 80-as évekre Ferihegy 1 már nem bírta a terhelést, nem lehetett halogatni a továbbfejlesztést. 1985-ben átadták a forgalomnak a 2-es terminált, majd a forgalom növekedése indokolttá tette a 2B terminál megépítését. Miután

felavatták a Ferihegy 2B terminált, Ferihegy 1-en már csak teher- és kisgépes forgalom, valamint kormányzati különgépek fogadása folyt. Ekkor már Ferihegy 1 nagy része főleg irodaházként funkcionált, a csökkenő forgalom miatt. 2000-ben az épületet műemlékké nyilvánították, majd 2004 októberében megkezdődött a több hónapos műemléki felújítás. Ennek során elsődleges szempont volt az épület eredeti, Bauhaus-stílusú architektúrájának megőrzése, a finom részletek kiemelése. (A felújítás építész tervezői dr. Jaklits Ervin, Obermayer István és Szécsi Zsolt, a belsőépítész Takács László volt.) 2006-ban a műemléki felújítás elnyerte Európa legrangosabb örökségvédelmi díját, az Europa Nostra-díjat. A díjat a terminál műemléki tereinek, a központi csarnok, a galéria és a bútorok helyreállításáért együttesen kapta a tervező, a kivitelező, az építő és a beruházó. 2007-ben a felújítás az Építőipari Nívódíjat is elnyerte. 2003-tól még a „fapados" légitársaságok használták a terminált, majd 2012 május 30-án bezárták. 2012. október 1-től Terminal 1 Airport Event Center néven rendezvényközpontként funkcionál, közel 2000 m2-en, három földszinti csarnokkal, hatalmas galériával és a kifutópályára néző tetőterasszal.

PESTSZENTLŐRINC-PESTSZENTIMRE FŐVÁROSI VÉDETT ÉPÜLETEI

Pestszentlőrinc-Pestszentimre területén jelenleg 21 objektum (épületek, szobor) áll fővárosi helyi védelem alatt.

EGYKORI „TÜNDÉR-KERT" VENDÉGLŐ | Gyöngyvirág utca 7-9.

A Bogyay József földbirtokos tulajdonában lévő kerthelyiséges mulató 1911. június 4-én nyílt meg, Tündérkert néven. Az ünnepi avatón száz vacsoravendég jelent meg, akiknek estéjét tűzijáték, tombola, rakétaeregetés tette színesebbé. A villa és a hozzátartozó park később Klein vendéglős tulajdonába került, aki három szoba összevonásával nagytermet alakított ki, ahol bálokat, színielőadásokat, népgyűléseket tartottak, télen étteremként működött. Az ingatlan a két háború között Pestszentlőrinc tulajdonába került. 1936-ban itt nyitották meg a város gimnáziumát, de mivel erre a célra túl szűknek bizonyult, az épületben a háború végéig napközi otthonos óvoda működött. 1945 után a Szociáldemokrata Párt székháza lett, az ifjúsági mozgalom klubhelyiségeként használták. 1948-tól 1977-ig a Szabó Ervin Könyvtár fiókkönyvtáraként működött. Ezt követően, 1983-ban a kerületi zeneiskola költözött az épületbe, amely 1989-ben, fennállásának 20. évfordulója alkalmából felvette Dohnányi Ernő világhírű zeneszerző, karmester, zongoraművész nevét.

► A vendéglő régen és ma: az épület mai állapotában is szép, de a két képet összehasonlítva jól látható, hogy a középrizalit koronázópárkánya feletti mellvéd kiemelést a címerrel, a huszártornyot és a kéményeket eltávolították, az eredeti nyílászárók árnyékolásához fa spaletták készültek. Homlokzatfelújítása során visszanyerte eredeti vakolat architektúráját.

KLASSZICISTA VILLA | Gyöngyvirág utca 6-8.

A klasszicista jegyeket magán hordozó épület az 1890-es években épült. Tulajdonosa a XX. század legelején Hofherr Albert királyi tanácsos, a kispesti mezőgazdasági gépgyár (a környékbeliek számára a „traktorgyár") tulajdonosának fia, a gyár igazgatója volt. 1945 után a Magyar Honvédség tulajdonába került az épület, és hadkiegészítő parancsnokság működött benne. A rendszerváltás után a kerületi önkormányzat vásárolta meg, és itt kapott helyet a kerületi Művész Egyesület Képző- és Iparművészeti Alkotóműhelye. Az épület felújításra szorult, ezért az önkormányzat olyan beruházót keresett a 2000-es évek elején, aki ezt a feladatot vállalta. Ma a kívül-belül megújult épületben az „Új Tündérkert Étterem Nosztalgia Kávéház és Cukrászda" működik. Az átalakítás és a felújítás Kollmann Ferenc tervei alapján valósult meg.

KUSZENDA-VILLA | Gyöngyvirág utca 28/B.

Az épület először „Pordán-villaként” került képeslapra. A két háború között lett Kuszenda Lajos tulajdona, aki jelentős személyiség volt Pestszentlőrinc életében. Először segédjegyző, majd jegyző, végül főjegyző, a pestszentlőrinci képviselőtestület tagja. Az épületet az új tulajdonos kibővítette a Gyöngyvirág utcai szárnnyal, a szép, nagy kertben teniszpályát is kialakított. A villát a második világháború után államosították, gyermekotthont hoztak létre benne. Egy új, emeletes szárnyrészt is emeltek mellé.

VÍZTORONY | Gyömrői út 85-91.

A víztorony a nagy múltú magyar vasbeton építészet egyik korai épülete, ipartörténeti emlék. Pestszentlőrinc jeles iparosa Pécsi József, eredeti nevén Postpischl építette a volt Mauthner szövőgyár számára, 1922-ben. A befelé dőlő hat vasbeton pilléren álló, hatszögű hasáb alakú tározórészt hatlapú gúla alakú tető fedi. A pilléreket övkoszorú fogja össze, a lábak között kútház van kialakítva.

BUNKER | Gyömrői út 85-91.

A Gyömrői úti Bunker épülete a II. világháború befejezését követően, 1949-ben épült fel, hogy a közeli textilgyár munkásainak egy lehetséges újabb háború esetén védelmet nyújtson. Jelenleg a „Bunkergame" névre hallgató szabadulójáték működik az épületben. A játékot a hidegháborús korszakból származó bútorok, tárgyak, valamint a bunker eredeti berendezései teszik hangulatosabbá. Az atomháborút felidéző autentikus plakátkiállítást is megtekinthetik az érdeklődők. 1966-ban itt tartották az ország egyik legnagyobb polgárvédelmi gyakorlatát, a „*Hóvirág hadműveletet*". A négyszintes, mintegy 2,7 méter vastag vasbeton falakkal megépült beton kocka, mint gáz, szilánk- és atombiztos óvóhely 1200 személy befogadására volt alkalmas.

EGYKORI NORTHROP ÉPÜLETCSOPORT | Gyömrői út 85-91.

Az iparterület egyik legjobban kiemelkedő, legkarakteresebb épülete az egykori Northrop textil- és szövőgyár szivattyúháza. Építési ideje pontosan nem ismert, 1896 és 1902 közé datálható. A lapostetős, de míves pártázattal és sarokarmírozással kiemelkedő téglahasáb a hozzá kapcsolódó gépházzal egykor romantikus várkastélyra emlékeztetett. Mára téglaszerkezetig lecsupaszított téglahasáb, pártázat és vakolatarchitektúra nélkül. A vasút irányába, földszintes, nagy belmagasságú, magastetős gépház funkciójú épület csatlakozott, historizáló téglaarchitektúrával. Erre feltehetően a '30-as évek végén lapostetős emeletet húztak irodák számára. Az egykori gépház egy része pedig átalakult műhelyraktárrá. A Fonó 2002-2004-ben végleg lezárta a termelő tevékenységet.

PIRT REPÜLŐGÉPSZERELŐ HANGÁROK | Gyömrői út 85-87.

Az épület eredtileg a II.Világháborúban repülőgépszerelő hangárnak épült. 1944-ben a Pestszentlőrinci Ipartelepek részeként német, Junkers típusú repülőgépeket gyártottak itt, ezért a háború után a gyárcsarnok üresen maradt. 1945-ben szovjet megállapodás született nyerspamut behozataláról. 1947-ben alapították az állami Fonodát, Magyar Fonóipari Rt. néven. 1948-ban a hangárokat közbenső födém beépítésével két szintessé alakították. Csak az 1948-ban, az Angliából beszerzett gépekkel indulhatott meg a Lőrinci Fonó termelése. A lőrinci lett a központi gyáregység. 1986-tól viselte a vállalat a MASTERFIL nevet. 1948-ban már 18 ezer orsót állítottak üzembe (fésülő, kártoló gépek). 1963-ban Pamutfonóipari Vállalat néven összevonták négy másik pamutipari gyárral (Újpest, Vác, Kaposvár, Miskolc). 1950-re több névváltoztatás eredményeként LŐRINCI FONÓ néven fut tovább.

ORENSTEIN ÉS KOPPEL ÁLTAL ALAPÍTOTT KESKENYVÁGÁNYÚ VASUTAK GYÁRA | Gyömrői út 83.

A mai Sárkány center területén álló legrégebbi épületcsoport, melyet 1896-ban az Orenstein és Koppel gyár emelt, 400 fővel. Kezdetben keskenyvágányú kisvasútat, csilléket, jelzőberendezéseket gyártottak, majd szovjet hadizsákmány lett és 1947-ben megszűnt. Épületeiben megalakul a „MASZOVOL" (Magyar-Szovjet Olajipari Vállalat) szovjet-magyar vállalkozás, mely 1948-ban olajipari berendezések gyártásába kezdett. 1954-től új név alatt üzemelt BKG (Budapesti Kőolajipari Gépgyár), mely a feldolgozó iparág igényeit elégítette ki. 1957-ig fejlesztések is történtek, olajipari finomító berendezéseket, lepárló tornyokat, óriástornyokat készítettek és szereltek. Jelenleg kereskedelmi funkcióknak adnak helyet.

A téglaarchitektúrájú csarnokok a századfordulós ipari építészetet idézik. Az épületcsoport 3 Shed-tetős és egy háromszögletű oromfalas épületből áll. A Shed-tetős tömegekhez földszintes, nagy belmagasságú, felülvilágítós, valamikor kísérleti műhelynek épült épületrészek is csatlakoznak. A míves, téglapillérekkel tagolt téglaszerkezetű tartószerkezeteket, acélszerkezetű tető fedi.

AZ EGYKORI BUDAPESTI ÁLLAMÉPÍTÉSZETI HIVATAL GÉPTELEPE | Gyömrői út 93, 95.

A vasút és a Gyömrői út közti terület századfordulós beépítésének egyik jellegzetes, nagyobb átalakításoktól megmenekült eleme. Építésének pontos éve nem ismert. 1915-ben a Neuschloss parkettgyár üzemelt benne, 1947-48 közt pedig a Budapesti Államépítészeti Hivatal géptelepe volt. A hosszú csarnoképületet később tulajdonjogilag kettéválasztották. A Gyömrői úti szárnyban jelenleg gumiszervíz, a vasút felöli vége pedig a Magyar közút Nonprofit Zrt. Pest Megyei Igazgatóság telepének része.

EGYKORI MAGYAR BÉLÉSSZÖVETGYÁR | József utca 8-14/B

A volt Magyar Bélésszövetgyár Rt.-t 1924-ben alapították, a gyárépületet 1924-25-ben építették. Ugyanekkor épült a József utcában a kétemeletes lakóház és a kazánház Quittner Ervin okl. műépítész tervei szerint. Quittner a séd-tetős épületnél az oszlopok nagy részét rácsos tartóval helyettesítette. 1935-ben átalakították a lakóépületet és manzárddal látták el. 1936-ban a gyár felvásárolta a szomszédos Hercz és Mautner gyártelepet is (Lenkei u. 9-11.). A gyár neve 1937-től Általános Fonó- és Textilipari Rt.-re változott. 1950-ben a Kispesti Textilgyárhoz csatolták. Ezt követően ide költöztették a Kistext hulladékfonó-üzemét. 1959-től a lakóépületben alul irodákat, az emeleteken óvodát rendeztek be. 1986-tól a gyárépület a Színházak Központi Műtermeinek díszletgyártó telephelye lett. 2006-ban a Sín Kulturális Központ (összművészeti próba- és alkotóhely) költözött ide. A nyers téglaburkolatos séd-tetős épület az ipari építészet szépen megformált, jó szerkezeti állapotú példája.

EGYKORI CONTINENTÁL SZALAGSZÖVŐGYÁR | József utca 2-6., Üllői út 288. Continental Szalagszövőgyár (régi cím: Üllői út 8-10.)

A Continental Szalagszövőgyárat 1921-ben alapították a József utcai gyárépületeket is ekkor építették. Az üzemcsarnokban csipkegéptermet és szalaggéptermet alakítottak ki. 1922-től 15 géppel szalagszövést, 1924-től 70 géppel csipkegyártást végeztek, 1933-tól klöpli függönyt készítettek. 1948-ban államosították, majd 1950-től Lőrinci Szalagszövő és Csipkegyár néven működött. 1957-től sálat, 1975-től jersey-anyagot, 1982-től (jacquard-géppel) függönyt gyártottak. A '80-as években az Üllői úti épületben mintaboltot is üzemeltettek. A gyár 1990-ig a keleti piacra dolgozott, a rendszerváltás után

eladósodott, majd a felszámolás alá vont vállalat telepét 1995-ben értékesítették, a termelés végleg megszűnt. A gyártelep épületeinek többsége ma már rossz állapotú, ezeket különböző profilú cégek használják, többnyire raktározásra. A csarnoképület földszintes homlokzata 12 tengelyes, téglaarchitektúrás, a tetőidoma az ipari épületekre jellemző séd-tető, melyet a földszinti sávtól egy fogsormintás téglapárkány választ el. A nyíláskialakítás nem egységes, a téglából kialakított keretezés emeli ki a homlokzatból. A tetőt a földszinti sávtól egy téglából készült fogsorminta választja el. Az ipari csarnok egységes képét a karakteres tetőkialakítás és az oromzatok kör alakú nyílásai adják. Az ipartelep udvarban álló üzemi épületet az Üllői úti emeletes, téglaarchitektúrás épület kocsiáthajtóján keresztül lehet megközelíteni.

EGYKORI KARMELITA ÁRVAHÁZ | Gyöngyvirág utca 39-41.

A 19. században a Szalla- vagy Szála-erdő volt Szent Lőrinc puszta legnagyobb tölgyese. A területet gróf Lónyay Menyhért miniszterelnök vásárolta meg a puszta feldarabolásakor. Itt, a mai Gyöngyvirág utca vonalában alakult ki az a villatelep a század végére, amely Lónyay mellett más híresség lakóhelye lett. Eötvös Loránd és Puskás Tivadar mellett a híres operettprimadonna Fedák Sári villája is itt állt.

Az épületek egyike, a Szent József és Szent Lőrinc Otthon volt a Jézus Isteni Szívéről nevezett karmelita apácák fiúnevelő-intézete és árvaháza. A karmelita rend ezen új ágát 1891-ben alapította Boldog Mária Terézia. A rend 1908-tól működött Pestszentlőrincen, az apácák itt 2 és 14 év közötti, árva és szegény fiúgyermekeket gondoztak. 1915 novemberében költöztek a mai telken álló villába. A gyönyörű, évszázados tölgyekkel díszített, kerttel körülvett úrilak szép környezetet biztosított védenceiknek.

A kápolna 1928-ban és 1929-ben egy-egy harangot kapott. A második világháború után a szerzetesrendet felszámolták, az ingatlant államosították. Évtizedeken keresztül a Ságvári Endre utcai Általános Iskola működött benne. A rendszerváltás után az épület visszakerült a katolikus egyház tulajdonába. A tanítás 1993 őszén kezdődött meg a Szent Lőrinc Katolikus Általános Iskolában. 1995-96-ban alakították át tetőszerkezetét, hogy további tantermeket alakítsanak ki.

► Az épület szépen felújított, néhány részlet azonban rontja az összhatást. Ilyen a bejáratnál kialakított íves előtető, maga a bejárati ajtó és a tetőtéri ablakkiemelések.

TRIANONI FOGADALMI KERESZT | Hargita tér

A Trianoni békediktátum után sok menekült telepedett le Pestszentlőrincen. Az egykori Szemere-birtokrész felparcellázásával nemcsak új otthonaikat építették fel, hanem az új, Szent Imre nevét viselő kertváros központi részén, a Hargita téren, közadakozásból Fogadalmi Keresztet emeltek.

Az emlékmű alkotója, Fadrusz János akadémiai tanulmányainak befejezéséhez közeledve 1891-ben vizsgamunkájára készült, és olyan témát keresett, amellyel mély érzéseket fejezhet ki. Így jutott a feszület megmintázásának gondolatához. Az eredeti gipszmintát szülővárosának ajándékozta, egyik másodpéldánya szintén Pozsonyba, az Evangélikus Liceum kápolnájába került. A szobor további példányai megtalálhatók az alkotó síremlékén és a Magyar Nemzeti Galériában is. A talapzatot Komjáthy Sándor tervezte. A hármas halmot stilizáló talapzatba a Kárpát-hegység kövei kerültek. Ezeket a Magyar Nemzeti Múzeum ásványtani szakosztálya, valamint K. Kiss Sámuel adományozta. Így kerültek az alapkőbe a Hargita-hegy, a Máramarosi és Csíki Havasok, a Magas Tátra, Bánsági hegyek és az Írottkő emlékkövei. Az emlékművet 1935-ben avatták fel a Hargita téren. 2003-ban az önkormányzat felújította.

PESTSZENTLŐRINC VASÚTÁLLOMÁS | Jegenye fasor 43.

Pestszentlőrinc első vasútállomása a vonal megnyitása után jó néhány évtizeddel, gróf Lónyay Menyhért miniszterelnök kezdeményezésére épült fel.

1872-ben Lónyay birtokot vásárolt Szent Lőrinc pusztán, és nyaralót építtetett a Budapest–Cegléd–Szolnok vasútvonal közelében. Ezt a vasútvonalat – Magyarországon másodikként – 1847-ben adták át. Lónyay a vasúttársaságnak ingyen telket ajánlott fel az építendő vasútállomás céljára, és 1875-ben el is érte, hogy az Puszta Szent Lőrinc Nyaraló néven megépüljön. Közbenjárására a gyorsvonatok is megálltak az állomáson. Az első állomás még kicsi volt, de a település önálló községgé alakulása után bővítették. Az épület típustervek felhasználásával készült, az eklektikus stílus jegyeit viseli magán. A várótermeken és forgalmi helyiségeken kívül szolgálati lakás is tartozott hozzá.

A vasúti pálya felől faoszlopokon álló előtető épült, díszes ácsolattal, s ugyanezt a famunkát használták az ereszalj kialakításánál is. Az épületet többször átalakították, majd az állomás átépítése során kívül-belül teljesen felújították. Az utasforgalmi jellegű helyiségek megszűntek.

▶ A vasútállomás régen és ma, felújított formában.

AZ EGYKORI POLGÁRI ISKOLA | Kossuth Lajos tér 2.

A pestszentlőrinci polgári iskola 1926-27-ben épült, Jánszky Béla és Szivessy Tibor tervei alapján. Az épület a magyar art deco építészeti stílus jelentős alkotása; tömege, nyílászáróinak formája, elrendezése markáns kompozíciót mutat, a homlokzatot díszítő domborművek magas művészeti értéket képviselnek. Eredetileg külön fiú és lány iskolarésszel épült, ezért két főbejárattal rendelkezik, szimmetrikus kialakításban. A második világháború után az épületbe költözött a pestszentlőrinci gimnázium, ezért a régi épület déli szárnyához csatlakozva emeletes épületszárnnyal bővítették. 2011-ben került egyházi kezelésbe, ekkor vette fel Sztehlo Gábor nevét. (Korábbi elnevezései: Steinmetz Miklós, majd Hunyadi Mátyás Gimnázium.) Az épület energetikai korszerűsítésére nemrég került sor, ekkor felújították a homlokzatot is.

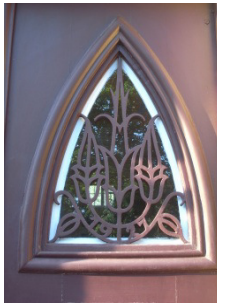

REFORMÁTUS Ttemplom (CSABA REZSŐ, 1941.) | Kossuth Lajos tér 5.

A templom építésére 1931-ben tervpályázatot írtak ki, amelyet Zeitler Rudolf – későbbi nevén Csaba Rezső – nyert meg. A templom tervei Árkay Bertalan építész irodájában készültek, a tervező Csaba Rezső volt, ő készítette a belső berendezések terveit is. A templom csak 1941-re készült el, ezért sokáig az istentiszteleteket az alagsori, a templomtérrel megegyező alapterületű teremben tartották. (Utóbbi a templom elkészülte után (kulturház jellegű) közösségi térként funkcionált.)

Hasított téglaborítású épület, melyen a népies eredetű elemek modern interpretációban jelennek meg. A torony az erdélyi fatemplomokat, az előcsarnok feletti pártázat a felvidéki reneszánsz építészetet idézi. Az épület tömege, homlokzatai visszafogottak, egyszerűek. A főhomlokzat dísze a bélletes kapuzat, a felette végigfutó pártázat és a modern óra, amely 1934-ben készült.

Kossuth tér

A PESTSZENTIMREI DIANA PATIKA | Nemes utca 14.

Molnár Antal 1937-ben vásárolta meg a mai gyógyszertár telkét a Nemes utcában. Tervei alapján épült fel 1939-re az új (akkor Pestszentimrén ritkaságszámba menő) emeletes, Bauhaus stílusú épület, benne a Diana Gyógyszertár és a család lakása, a község főterének sarkán. 1944-ben német híradós alakulat, 1945 után az MKP használta a felső szintet, míg 1949-ben az egész épületet államosították. A földszinti lakrészben – mint bérlők – megmaradhattak Molnárék.

Ma az emeleten rendezvényház, a ház tér felőli falán 1956-os emléktábla található. Ez a Pestszentimrei Városrészi Önkormányzat székhelye. Az épületet a pestszentimrei városrehabilitációs pályázat keretében újították fel, ennek során sajnos az eredeti architektúra súlyos károkat szenvedett: az akadálymentes bejárat biztosítása gyakorlatilag tönkretette az eredeti sarokbejáratot; egyes homlokzati elemek (vízszintes körbefutó osztópárkány, ablakokat összefogó felső szemöldökpárkány). Az eredeti festett „Gyógyszertár" feliratott az épület stílusától elütő dobozszerű cégérre cserélték.

SZENT IMRE PLÉBÁNIATEMPLOM | Nemes utca 19.

1925-ben Pestszentimre község 1400 négyszögöles telket adományozott templom építésére a mai Ady Endre - Eszter - Rákóczi - Törvény - Címer utcák közötti közterületeken. A katolikus egyház azonban ezt a telket eladta, és megvásárolta a templom mai telkét. A templom tervezésére és építésére Bánszky Mihály műépítészt (a kispesti és a pesterzsébeti templom építőjét) kérték fel. 1927. június 1-én kezdődött meg az építkezés és – bár az első szentmisét 1928 karácsonyán tartották meg – a templomot csak 1939-ben szentelték fel. 1944-ben német parancsra egy magyar utász alakulat repítette a levegőbe a templom tornyát, nehogy a szovjet csapatok onnan nyerjenek kilátást a németek elhelyezkedésére. A templom oldala és a szentély hátsó fala nagyrészt megmaradt, de a tetőszerkezetet és a szentély boltívét elvitte a légnyomás. A romeltakarítást már 1945 elején megkezdték az imrei katolikusok. 1948-ban kezdődött az újjáépítés, amely csak 1968-ra fejeződött be.

A tornyot 1961-1962-ben fedték be. 1968-ban újra felszentelték, és 1990-ben új, csúcsos fémsisakkal látták el a tornyot. 2011-ben a templom mellett urnatemetőt emeltek. 2013-ban a kerület uniós pályázatának keretében új, fa tetőszerkezetet kapott a templom. A templom külső és belső megújulása azóta is folyamatos. Előkészületek zajlanak a plébánia épület új, nagy alapterületű közösségi térrel való bővítésére is.

A háromhajós elrendezésű templom a „klasszikus" templomépítészet hagyományait követi. A bejárat fölött emelkedő tornya négyszögletes, amely a sisak alatt nyolcszögben folytatódik. Összhatásában neogót stílusú épület, részleteiben azonban leegyszerűsített, modern építészeti részletek jellemzik.

AZ EGYKORI LÖVÖLDE | Üllői út 450-452.

A „lövőházat" Szemere Miklós országgyűlési képviselő, a BEAC elnöke, építtette lőrinci birtokán, az akkori villamos végállomás mellett. A homlokzat díszei ma is az épület eredeti funkcióját idézik. A Lövöldében nemcsak rangos lövészeti versenyeket rendeztek, itt gyakorolt Prokopp Sándor, a lövészet első magyar olimpiai bajnoka (1912) is.

Lépcsőn lehetett feljutni pompás, délszaki növények által díszített teraszára, ahol pár száz ember elfért. A terasz a puskaropogáson túl a cifra mulatságok zsivajától is visszhangzott. Krúdy Gyula is megemlékezett erről „Szemere Miklós udvartartása" című tárcájában. Ma az egykori lövőház épületében igényesen felújított cukrászda, kávéház működik. A tetősíkba helyezett ablakok nem zavaróak.

VILLA | Városház utca 32.

A Bókaytelepen álló villaépület egyedi formájával, mozgalmas, romantikus homlokzatával tűnik ki jóval egyszerűbb kialakítású társai közül. Az eklektikus saroktorony és az aszimmetrikusan elhelyezett „fachwerk" kialakítású oromfal izgalmas együttélése a villaépület. Az egykori villaépület helyén korábban a Kastély étterem működött.

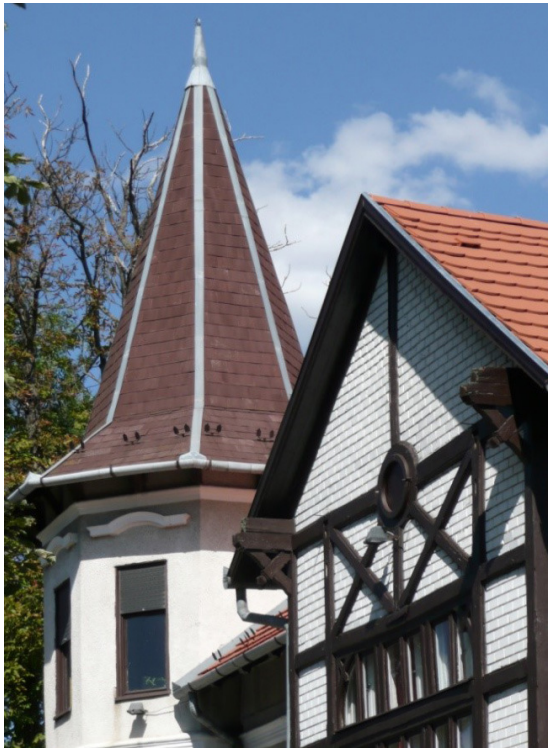

HERRICH-KISS VILLA | Margó Tivadar utca 116-118.

A villa – a szomszédos Bókay-kert főépületéhez hasonlóan – Pestszentlőrinc legrégibb épületei közé tartozik. Herrich Károly vízmérnök, Pestszentlőrinc egyik meghatározó földbirtokosa a területtel együtt vásárolta meg az 1860-as évek végén a két épületet, amelyeket ma is jelentős méretű kert vesz körül. Ez az épület és a környező terület már az 1880-as évek végén különvált a Bókay-kerttől. Tulajdonosa Herrich Károly egyik lánya, Leonie lett. Az épületet Herrich Leonie férje, Kiss István, a kor neves építésze átépítette. (Ő tervezte Pesten – többek között – a Baross utcai Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikát és a Budai Irgalmasrendi Kórházat.) A villa 3 ütemben épült, először az 1870-es években, egy egyszerű, földszintes, részben gazdasági funkciójú hosszúház volt, a Margó Tivadar utca felé eső, déli oldalán a ma is épségben álló kis fedett faterasszal. Kiss István, építész az 1800-as évek utolsó évtizedében az épület nyugati végéhez keresztszárnyat és nagyméretű, díszes faszerkezetű, üvegezett verandát tervezett és épített.A T alakú nyaraló épület fejében nagyméretű könyvtárszobát is kialakítottak, a díszes faszerkezetű, üvegezett veranda és a szobrokkal benépesített rózsakert pedig jól látható egy századfordulós reklámképeslapon. . Az 1930-as évek végén Kiss István özvegye, Leonie eladta a villát, az új tulajdonos Erdélyi Ferenc nemzetközi hírű festőművész Magyarországra hazatérve itt kívánt letelepedni. Ekkor alakult ki az épület mai formája, az emeleti műterem és terasz, ekkor készült a felső szintre vezető falépcső, mely a belső tereknek szinte egyetlen eredeti anyagában megőrződött dísze. A II. világháború után a villát államosították, szociális bérlakásokat alakítottak ki benne, az 1980-as években a díszes üvegezett faveranda is elpusztult. Az épületről és a kertről jó néhány fotó fennmaradt, felhasználásukkal elkészültek az új, múzeumi funkciónak megfelelő épület- és kerttervek. Utóbbi különösen fontos volt, mert a település modernkori fejlődésének meghatározó eleme a virágzó kertkultúra. A felújítás során cél, hogy visszaálljon az eredeti külső kép és eredeti méltóságának megfelelő állapotba kerüljön. Az épület a Tomory Lajos Múzeum székházaként új, méltó funkciót kapott, jelenleg a közgyűjtemény az épület már felújított 270 négyzetméter alapterületű részét használja. A 2020-as év nagy eredménye, hogy elkészült az üvegezett faveranda teljes rekonstrukciója.

EKEVASBA FOGOTT
MADÁRSZÁRNY

ÜDVÖZÖLJÜK A
HERRICH-KISS VILLÁBAN!
AB-08
AB-03
AE
+4,60

földbe
Idő rebbenve verdes
pillangó képzelet szárnyai
dühhel szétszabdálja és repkedő levegőt
szárnyaimat összesimítva szárnyalnak
Barna madárszárny attetszó a repülés
libeg a fényességben
EKEVASBA FOGOTT MADÁRSZÁRNY

MALEV
10

PESTSZENTLŐRINC-PESTSZENTIMRE NÉHÁNY HELYI VÉDETT VALAMINT VÉDELEMRE ÉRDEMES ÉRTÉKE

TEMPLOMOK

RÓMAI KATOLIKUS FŐPLÉBÁNIATEMPLOM | Batthyány utca 87/B.

A Szűz Mária Szeplőtelen Szíve nevet viselő főplébániatemplom a hívek adományaiból, a helybéli gyárak segítségével épült meg 1923 és 1926 között. A telket még 1910-ben a Herrich-örökösök nevében Bókay Árpád adományozta az egyháznak. A terveket Kapuváry (Kapuszta) Gusztáv készítette, társtervezője Farkasvölgyi (Frankovics) István volt. A templom háromhajós bazilikális elrendezésű, stílusában a „klasszikus" templom-építészet hagyományait követi, összességében neorománnak nevezhető. A 36 méter magas tornyot két kisebb veszi közre. A II. világháborúban bombatalálat érte; 1958-ban, majd 1981-ben történtek a helyreállítási és felújítási munkálatok. A templom liturgikus terét Dr. Nemcsics Antal tervei szerint átrendezték. Az oltárok, szobrok nagyrészt Visnyovszky Lajos pestszentlőrinci szobrászművész alkotásai.

A templomkertben áll Visnyovszky Lajos szobrászművész által készített Szent Imre szobor, melyet Szent Imre herceg halálának 900. évfordulóján állítottak fel, mint az ifjúság védőszentjét. A 2,5 m magas bronzszobor 3,3 m magas mészkő talapzaton áll. 2019-ben a szobrot teljes felújítása után a templomkerten belül impozánsabb helyre, a Batthyány – Petőfi utca sarkára helyezték át.

A szépen felújított templom helyi védelme – a helyi közösség életében betöltött szerepe és építészeti kvalitásai alapján – javasolt.

PESTSZENTLŐRINCI EVANGÉLIKUS TEMPLOM | Kossuth tér 3.

Az „Élő kövek temploma" Benkő János építész tervei szerint 1932-ben épült meg, mindössze fél év alatt. A II. világháborúban sérüléseket szenvedett, amelyeket 1946-1948 között állítottak helyre. Az épület tömege, homlokzata egyrészt magyaros (erdélyi), másrészt gótikus motívumokat mutat, összességében azonban tagadhatatlanul modern, egyedi ízű alkotás. Alaprajza kereszt alak, torony nem épült hozzá. A belső tér méltó a külső megjelenéséhez. A főhajót és a kereszthajót monumentális térhatású gótikus jellegű boltívek kötik össze. A templom a Kossuth tér északi térfalát képező rangos középületek méltó eleme, helyi védelme javasolt.

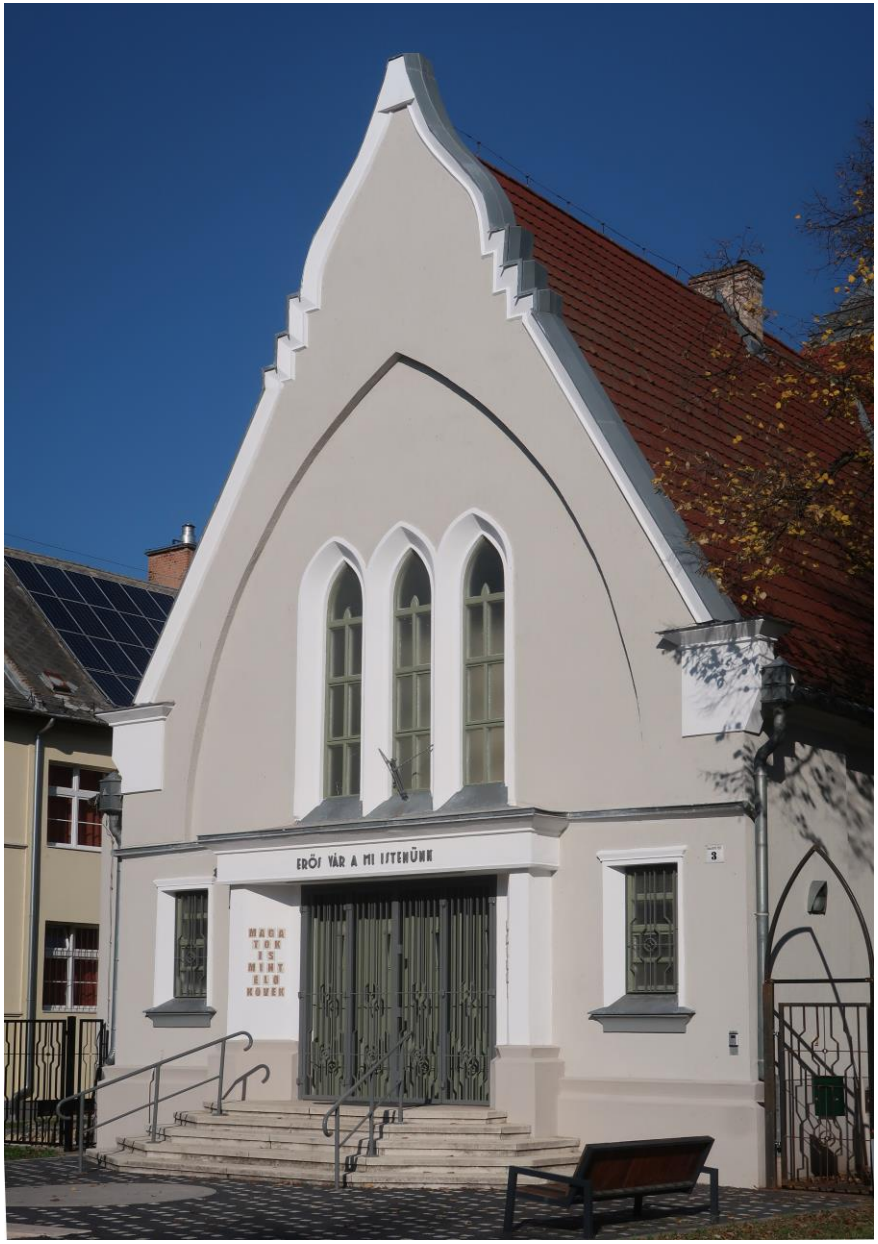

SZENT LÁSZLÓ PLÉBÁNIATEMPLOM | Kondor Béla sétány 6.

A templomot 1934-ben kezdték építeni az egykori Állami lakótelepen, ahová a trianoni békeszerződés aláírását követően a Magyarországtól elcsatolt területekről elmenekülő magyar lakosság nagy csoportja települt, itt találtak új otthonra. Felszámolása az 1970-es évek végén kezdődött meg, helyén ma a Havanna-lakótelep áll. Tervezője Fanta István műépítész volt, érdekesség, hogy az épület alapja egy négy lakásból álló ház volt, ez lett a templom főhajója.1935-re már elkészült a torony és ebben az évben fel is szentelték a templomot. Az oldalhajók azonban csak 1939-ben készültek el, és ekkor megemelték a főhajót is. Többször is korszerűsítették, utoljára 2003-2005 között. A templom négyzetes alaprajzú, háromhajós. Tornya kissé előreugrik, 15 méter magas. Külső megjelenésében egyszerű, neobarokk jellegű épület. Az egykori Állami lakótelepre ma már csak ez a római katolikus templom és az unitárius templom épülete emlékeztet.

SZEMERETELEPI SZENT ISTVÁN KIRÁLY PLÉBÁNIATEMPLOM | Tátrafüred tér 15.

1935-ben Pestszentlőrinc városa térítésmentesen telket adományozott templom építésére a Tátrafüred téren. A templom terveit Aggházy Tibor készítette. Az építkezés 1937-1938-ban folyt, 1938. augusztus 20-án, Szent István halálának 900. évfordulóján szentelték fel a kész templomot. Tömegének formálása a templomépítészet „klasszikus" hagyományait követi, összhatásában azonban mégis modern alkotásnak hat. Ez elsősorban egyszerűségének, a homlokzati nyílások formálásának, arányainak köszönhető. Értékei miatt védelemre javasolt.

PESTSZENTLŐRINCI UNITÁRIUS TEMPLOM | Szervét Mihály tér

A templom az egykori Állami lakótelepen épült meg, 1935-1936-ban. Terveit Máthé Géza építész készítette, minden díjazás nélkül. A templomot az Állami lakótelepen élő erdélyi unitáriusok egy barakk átalakításával építették fel. Oldaltornyos épület, tömegformálása az erdélyi kis templomokra emlékeztet. A templommal egybeépítették a hozzá tartozó gyülekezeti termet is. Tömege, homlokzatai egyszerűen megformáltak. A bejárat előtti tornácot, a kerítést és a kisméretű székelykaput szépen faragott elemekkel díszítették. Az egykori Állami lakótelepre ma már csak ez az unitárius templom és a közelében álló római katolikus templom épülete emlékeztet.

GANZKERTVÁROSI REFORMÁTUS TEMPLOM | Marczali tér

A kis templom 1934-35-ben épült. A mai neve ellenére nem a Ganzkertvárosban, hanem a szomszédos Ganztelepen áll. 1945 előtt ez a terület Vecséshez tartozott, a templom telkét ez a község adományozta. A II. világháborúban találatot kapott, tornya ledőlt, melyet a háború után helyreállítottak. Az épületet azóta többször is felújították. Az egyszerű tömegű és homlokzatú templomépület a lelkészlakással együtt nagy kertben áll.

BATTHYÁNY UTCAI EGYKORI ZSINAGÓGA | Batthyányi Lajos utca 80.

Az izraelita hitközség 1906-ban építi fel első imaházát, amelyet 1926-ban bővítenek a mai méretére. Ma az épületben a Kormányhivatal irodái működnek. A szabadon álló beépítésben elhelyezett, földszintes, magastetős épület – mai formájában – az art-deco és modern építészeti stílus áramlat egyedi példája. Jellemző architekturális elemei: a téglapillérekre támaszkodó átmeneti tér, fedett előtér, amelyhez lépcsős oromfallal hangsúlyozott, hosszan hátranyúló tömeg kapcsolódik.

ISKOLÁK, KÖZINTÉZMÉNYEK

BÓKAY ÁRPÁD ÁLTALÁNOS ISKOLA | Wlassics Gyula utca 69.

Pestszentlőrinc első középülete, 1902-ben elemi iskolának építették. Ekkor még egyemeletes volt. A bejárati ajtó és a homlokzat ablakait kiemelő tégladíszítése ebből az időszakból származik. 1918-19-ben emelettel bővítették, és átalakították a lépcsőházat is. Figyelemre méltóak az épület art deco stílusú részletei – a lépcsőház külső falazatának magyaros, tulipános domborművei, illetve az épület más pontján látható gipsz díszítmények – amelyek szervesen illeszkednek az épület eredeti architektúrájához. Az épületet 1937-1947-ig a pestszentlőrinci gimnázium használta, ma általános iskola. Udvara egyedi mintázatú térkövezést kapott, amelyen 2006-ban a homlokzati domborműveket megidéző díszkutat helyeztek el.

„PIROS ISKOLA” | Üllői út 380-382.

Az épület egyik szárnya eredetileg elemi iskolának, másik szárnya óvodának épült a Klebersberg-féle iskolaépítési program keretében, 1927-ben. Tervezője a Jánszky-Szivessy építészpáros. (Ők tervezték a Kossuth téren álló egykori polgári iskolai, ma gimnáziumnak otthont adó iskolaépületet is.) Kivitelezője Kapuszta Gusztáv volt. Az épület a II. világháborúban és 1956-ban is komoly sérüléseket szenvedett. Ekkor, és a felújítások során sajnos a homlokzati díszei részben eltüntek (pl. az ablakok közötti domborművek, a két épületrész közötti átjáró boltívei). 2005-ben az épületet új, kétszintes tantermi szárnnyal és az addig hiányzó tornateremmel bővítették. Ma kéttannyelvű német nemzetiségű iskola működik benne.

GULNER GYULA ÁLTALÁNOS ISKOLA | Gulner Gyula utca 2.

Az épület eredetileg elemi iskolának épült a Klebersberg-féle iskolaépítési program keretében, 1927-ben. Tervezője Létay András, kivitelezője Vihart Ferenc, Bódy Gáspár és Bohus József. Az épület homlokzatát az erőteljes oromfalak és a hosszúkás nyílászárók határozzák meg. 2005-ben az iskolaépületet új szárnnyal és az addig hiányzó tornateremmel bővítették.
Egyes vélemények szerint az épület előtt, az Üllői úton esett el Steinmetz Miklós magyar származású szovjet parlamenter 1944. december 29-én.

EGYKORI ERZSÉBETTELEPI ELEMI ISKOLA | Kond u. 29-33. - Töhötöm u. 27.

Az épület eredetileg elemi iskolának épült a Klebersberg-féle iskolaépítési program keretében, 1927-ben. Tanyasi típusiskola, barokkos külső jegyekkel. Tervezője Sárkány István, kivitelezője Urinyi Kovács József volt, ahogy a szemeretelepi elemi iskolának is. (A két épület nagy hasonlóságot mutat tömegét, homlokzatát, építészeti részleteit tekintve.)
Az épület alkalmas volt istentiszteletek tartására is. Az előtte felállított országzászló talapzata részben még ma is látszik. 1984-ig működött benne iskola.

SZTEHLO (KORÁBBAN SZEMERETELEPI) ÁLTALÁNOS ISKOLA | Bajcsy-Zsilinszky u. 74.

Az épület eredetileg elemi iskolának épült a Klebersberg-féle iskolaépítési program keretében, 1927-ben. Tanyasi típusiskola, a barokkos külső jegyek mellett jellemző, hogy az egyik tantermet úgy alakították ki, hogy istentiszteletek tartására alkalmas legyen. Tervezője Sárkány István, kivitelezője Urinyi Kovács József volt, ahogy az erzsébettelepi elemi iskolának is. 2011-ben a korábban önkormányzati fenntartású intézményt átvette az evangélikus egyház. Új neve: Sztehlo Gábor Evangélikus Általános Iskola. A két épület nagy hasonlóságot mutat tömegét, homlokzatát, építészeti részleteit tekintve, de a bejárat itt az épület keskenyebbik oldalára került.

Az épület alkalmas volt istentiszteletek tartására is. Ma az evangélikus egyház által fenntartott általános iskola működik benne.

ADY ENDRE UTCAI ÁLTALÁNOS ISKOLA | Ady Endre utca 46-50., Törvény utca 26-28., Címer utca 51.

A gyarapodó lakosság számára 1931-ben adták át a 6 tantermes iskolát az akkori Jenő utcában, ekkor kapja a Jenő Utcai Állami Népiskola elnevezést (1943-45), 1944-ben a nyilas hatalomátvétel után az épület a munkaszolgálatosok szálláshelyévé vált. 1945. április 3-án indulhatott újra az oktatás. Az épület tetején csillagvizsgáló torony épült, meteorológiai észlelőállomást léresítettek. 1962-ben a régi udvari épületben elkészült a politechnika terem, majd konyhával és külön tanteremmel. 1993-ban beépült az ebédlő feletti tetőtér három tanteremmel, könyvtárral, orvosi szobával, 2003-ban pedig egy tornaterem létesült.

BRASSÓ UTCAI ÁLTALÁNOS ISKOLA | Brassó utca 1-9., Nagyenyed utca 30-34., Orsovahida utca 1-5.

Az iskolaépület felépítéséig Szent Imre-kertváros több magánépületét használták iskolai célokra. 1933-tól a Torockó utcában, a Nagyenyed utca két épületében, az Iparvasút utcában ás egy ideig a Hargita téri volt cserkészházban is tanítottak. 1953-ban épült fel a mai, végleges, emeletes iskolaépület, Később napközis részleggel és íves lefedésű tornateremmel bővült.

HENGERSOR UTCAI KÖZÉPISKOLA | Hengersor utca 34.

Pestszentlőrinc legrégebbi középiskolája 1934-ben kezdte meg működését a Lipták gyár igazgatósági épületében. Az eredeti épületet Lipták Pál gyártulajdonos építette még az 1910-es években, az emeleti részen volt a lakása. A gyár az első világháború alatt a főváros környékének egyik meghatározó hadiipari üzeme volt, majd a háború után csődbe ment. Az épület egy részére emeletráépítés került a 20. század második felében.

Az egykori irodaépület téglabetétes homlokzata figyelemre méltó.

MOCORGÓ ÓVODA | Petőfi Sándor utca 5.

A kerület legrégibb, folyamatosan működő óvodája 1902-ben épült földszintes épület kellemes arányú, téglarizalitokkal, frízzel és ablakkeretezéssel díszített homlokzata harmonikus, kiegyensúlyozott. Az épület funkciója megfelelő, állapota is jó. Jelenleg a Mocorgó Óvoda, Petőfi Sándor utcai tagóvódája foglal benne helyet. A főépületen látszik a folyamatos gondoskodás, jó állapotú. A működést kiegészítő funkciók, mint a tornaszoba, fejlesztőszoba, személyzeti irodák és öltöző helyiségek teljes hiánya miatt a főépület épített örökségének védelme mellett az épület újabb bővítésére 2019-ben magas színvonalú építészeti tanulmányterv készült.
Építészeti minősége és helytörténeti értéke alapján helyi védelemre javasolt.

EGYKORI KERÜLETI SZAKRENDELŐ | Ráday Gedeon utca 3.

1941-43 között épült, mint egészségház, illetve tüdőbeteggondozó és –otthon. 1945-től tüdőbeteggondozó, majd 1951-től 1984-ig a kerületi szakorvosi rendelő működött az épületben. Ma pszichiátriai betegek otthona. Az épületegyüttes U alakú belső udvart vesz körül. Az egyes épületszárnyak 2 és 3-szintesek, magastetősek. Modern épületegyüttes, építészeti szempontból a nyugati épületszárny loggiás-teraszos kialakítása figyelemre méltó. Építészeti értéke és a helyi közösségben betöltött szerepe miatt helyi védelemre javasolt.Modern hangvételű, harmonikus tömegformálású és homlakzatú épület.

POSTA | Nemes u. 10.

Pestszentimre település modern postahivatala 1963-ban épült, tervezője K. Artner Klára (POTI). Építése idején ez a modern épület új szellemet képviselt, melynek frissessége a mai napig megmaradt környezetében. A visszafogottan és jó ízléssel alkalmazott építészeti eszközök következtében időtálló, kitűnő építészeti alkotás keletkezett. Joggal nyerte el abban az évben az ország legszebb postaépülete címet. Tömegformálásában, homlokzatának kialakításában, anyaghasználatában egyaránt kiemelkedő színvonalú épület. Pestszentimre '60-as évekbeli építészetének kiemelkedő alkotása.

LILIOMKERT KATOLIKUS ÓVODA 1. TELEPHELY, EGYKORI KATOLIKUS KULTÚRHÁZ | Wlassics Gyula utca 84/a, Kiss István utca 6.

A katolikus plébániatemplom telkének nyugati sarkán 1931-ben, közadakozásból kezdték megépíteni a katolikus kultúrház emeletes tömbjét (600 ülőhelyes, 270 m2-es előadóteremmel, 96 m2-es ebédlővel, társalgóval, játék-, könyvtárszobával és számos kiszolgáló helyiséggel), 1935-ben nyílt meg. Napjainkban részben óvódának, részben a Bókay Árpád Általános Iskola tornatermeként használják.

EGYKORI PESTSZENTLŐRINCI POLGÁRI KASZINÓ | Baross u. 10/b., Batthyány Lajos utca 50.

A ház tulajdonosa Kuszenda Lajos és felesége, Wartha Zsófia, Kuszenda a község főjegyzője, irányatója, felesége édesapja az Orenstein & Koppel helyi gyárának vezetője. 1912-től használták az épületet középületként, 1930 körül már biztosan a Pestszentlőrinci Polgári Kaszinó működött benne, A II. világháború után párthelyiségként használták. 1956.ban itt volt a gyülekezőhelye a piros iskolát védő Tutsch-féle csoportnak, 1990-től a párt megszűnéséig az SZDSZ székháza. Jelenleg funkció nélkül, üresen áll.

GYERMEKORVOSI RENDELŐ | Nemes utca 31., Póth Irén u. 80.

A téglány alakú, földszintesm kontyolt nyeregtetővel fedettm épület Nemes utcai és oldalsó homlokzati félköríves formájú nyílásai jellegzetes, neobarokk megjelenést adnak az épületnek.

EGYKORI LIGET MOZI | Rudawszky utca 2.

1938-41 közt, eredetileg is mozinak épített épület. Pontos építési ideje nem ismert, de a telep a 20-as évek második felében kezdett kiépülni, valamint a mozizás is ekkor terjedt el. Tervezője ismeretlen. A neve egykor Erdélyi mozi, majd Szabadság mozi, végül pedig a Liget mozi lett. A mozi végleges bezárását követően „Liget Szerelvényáruház"-at alakították ki benne. 1993-2013-ig fővárosi helyi védelem alatt állt.

EGYKORI BALASSI MOZI | Nagykörösi út 50/a, Dózsa György utca 2-4., Bocskai utca 100/a.

Az egykori Balassi mozi 1930-as években épült Elit filmpalota néven. Az 1960-as évekre nagyon lepusztult épületet a gyenge bauxitbeton szerkezete miatt, 1965-1966-ban teljesen felújították, és alkamassé tették szélesvásznú filmek vetítésére is, A rendszerváltás után üzletházzá alakítottál a belső tereket. Ma a Budapest Bank fiókirodái műdoknek benne.

AZ EGYKORI „SPRUNG-KÁVÉHÁZ” | Baross utca 12.

Az épületet Sprung József építette kávéháza számára, amit 1905-ben nyitott meg. Az épület mind méretében, mind kialakításában kiválik a szomszédos lakóépületek közül. Sajnos a tulajdonos számításai nem váltak be, az impozáns méretű kávéház csődbe ment. A házat később a Tarsoly család vette meg és megnyitották benne saját nyomdájukat, amely az alagsorban üzemelt az államosításig. A rendszerváltás után nyerőgépekkel felszerelt kaszinó működött benne. Jelenleg alagsora rendezvényteremként funkcionál.

Az épület mai képe alig tükrözi annak eredeti eleganciáját. A fa terasz megsemmisült, a felújítás(ok) során az épület számos finom homlokzati részletét elveszítette. (Az utcai homlokzaton viszont még ma is látszanak az eredeti tulajdonos nevének kezdőbetűivel díszített címerpajzsocskák.) Új, hangsúlyos bejárata mind formailag, mind anyagában külön életet él. Kívánatos volna a Batthyány utca felőli tornyos – tornácos faszerkezetű kerti építményét az eredeti mintájára újra megépíteni.

BÓKAY-VILLA | Szélmalom u. 31-51., Városház utca 40-52., Bókay-kert

A mai Bókay-kert főépülete már a XIX, század első felében is állt, majorsági lakóépület volt. Herrich Károly 1865-ben vásárolta meg a Határ úttól az iparvasútig terjedó területet, amelyben az épület is benne foglaltatott, A Herrich, majd a Bókay család nyaralóként használta:

„Három házból állott a major. A lakóházból, ahol ma lakunk (ez a Bókay-kert főépülete), a cselédházból, s az úgynevezett Tantenburgból, hol Leonie lakik ma (ez a Herrich-Kiss villa), de melyet a díszes elülső résszel bővített ki Pista sógör. (...) A lakóház olyan volt akkor is, mint ma. A veranda a vadszőlővel változatlan ma is, csakhogy nem volt fehérre festve, Egy kis veranda volt hátul is az elülsőnek megfelelő helyen, ugyancsak vadszőlővel befuttatva, s igen sötét volt. Sidonie mostani fürdőszobájának ajtaja nyílott arra. A nagy veranda előtt a Tantenburg elé egy kisebb, s egy nagyobb rondeau volt, de benne virág alig. Talán egy grouoe canna."

Ahogy Bókay leírásából kitűnik, a Vasvári utca felé is volt egy veranda, az ablakok is kisebbek voltak, mint ma, ezeket a XX. században alakíthatták át. A Bókay család használta nyaralónak, az 1951-es államosításig. Onnantől úttörőház működött benne,

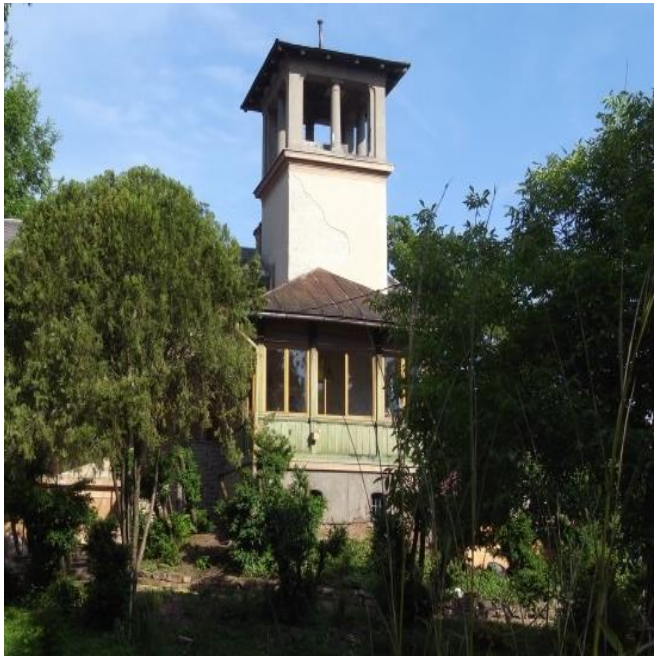

TELEKI
C6.

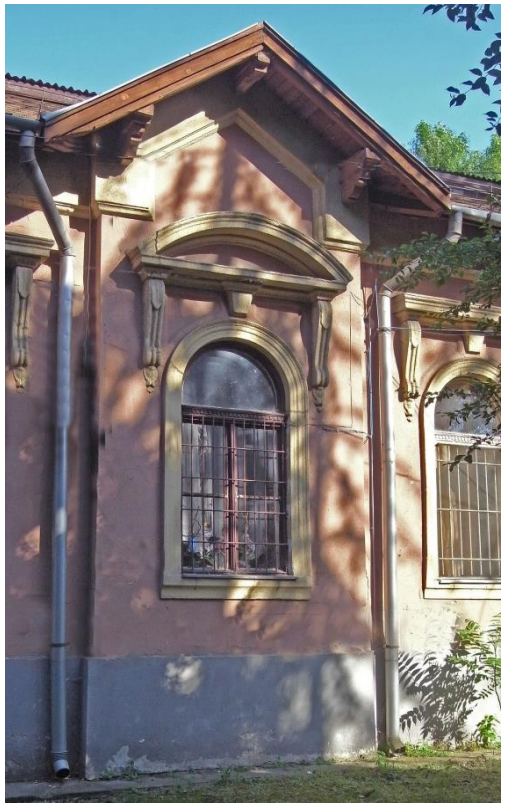

LAKÓHÁZAK

IPARI ÉPÜLETEK

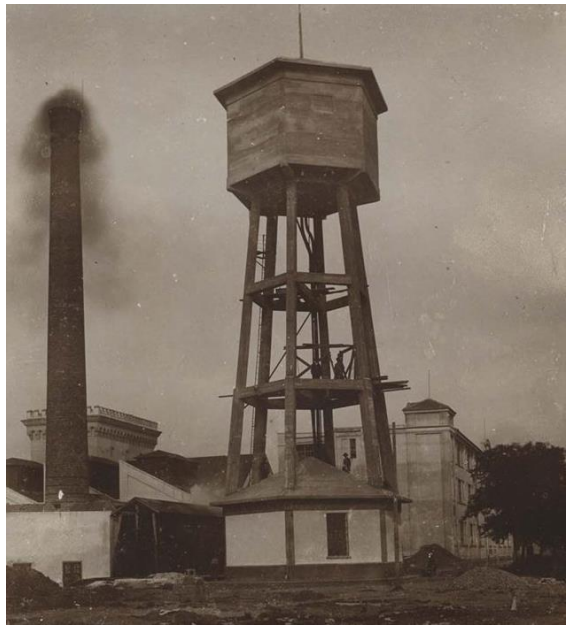

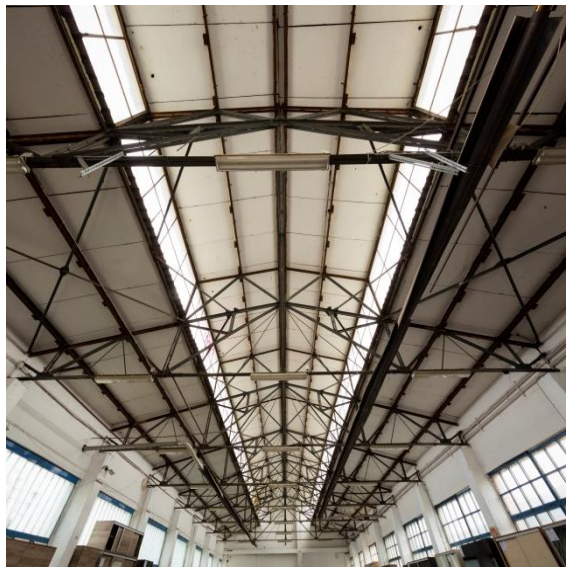

KÖZTÉRI SZOBROK

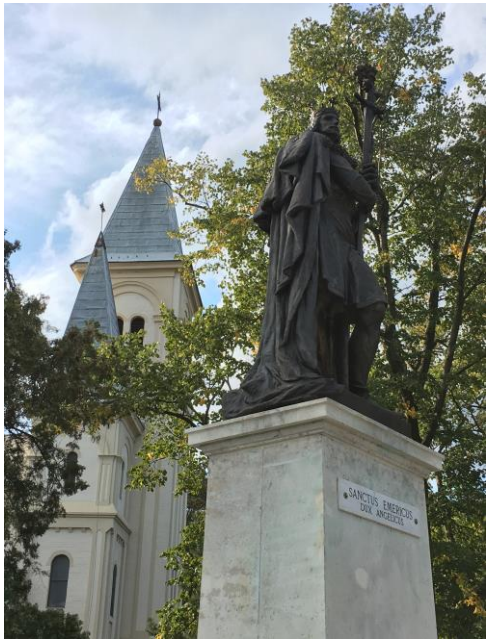

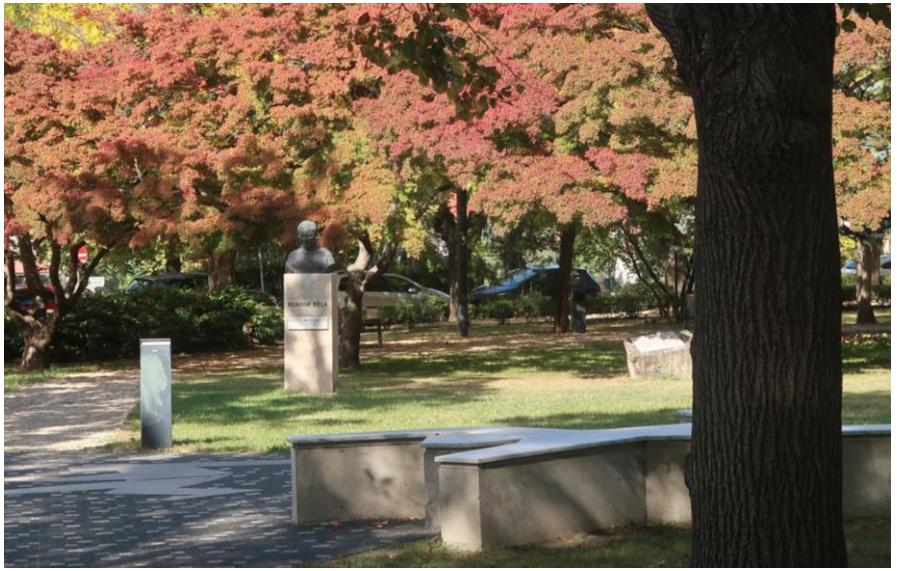

Szent Imre emlékszobra | 1914-1918-as hősi emlékmű | Lány mandolinnal | Pingvinek szoborcsoport | Kondor Béla emlékszobra

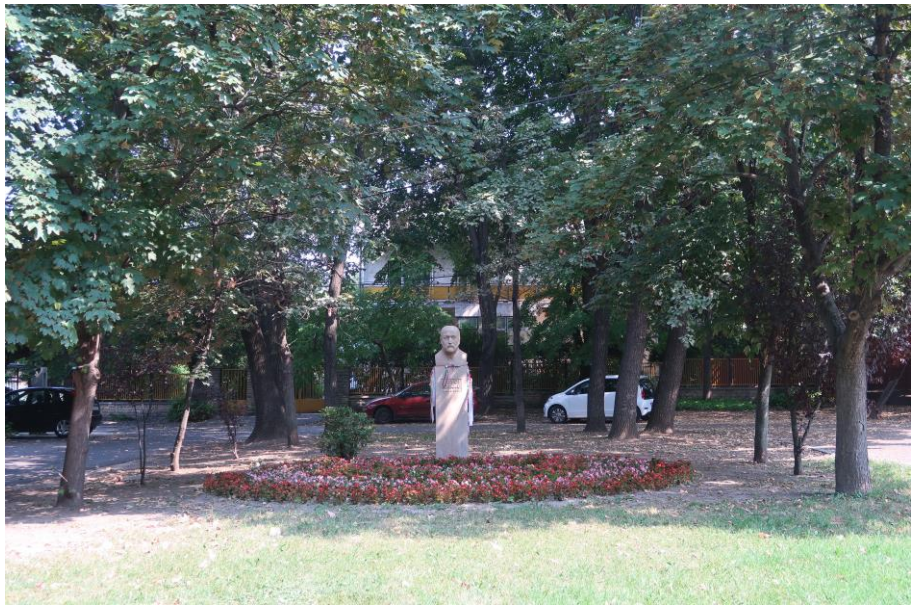

Eötvös Loránd emlékszobra | Szécsi Margit és Nagy László emlékszobra | Kápolna-dombi feszület | 56-os emlékmű | Verses kövek | Kő feszület

PESTSZENTLŐRINC-PESTSZENTIMRE
HELYI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ TELEPÜLÉSRÉSZEI

Az előzőekben a kerület egyedi védelem alatt álló épített örökségei kerültek bemutatása, azonban vannak olyan területek, ahol az értékek olyan sűrűségben találhatók meg, illetve utca- és telekrendszerük olyan egyedi sajátosságokkal bír, hogy a településrészek helyi területi védelem alá is kerültek.

LŐNYAYTELEP | Üllői út- Mikszáth Kálmán u. – Jegenye fasor- Liget u. – Thököly út által határolt terület

A Lónyaytelep valójában Pestszentlőrinc (és az egész kerület) központja. Itt található a Polgármesteri Hivatal, számos egyéb intézmény, iskolák, templomok. A városrész területén fekszik a színvonalasan megújított Kossuth Lajos tér. A területén még nagy számban találhatók értékes villaépületek, amelyek egy része megváltozott funkcióval működik. Maga a városrész településszerkezete – a nagyméretű telkek felosztásával, új utcanyitásokkal – már korábban megváltozott, de a változás az eredeti utcahálózat továbbfejlesztésével jött létre. A Lónyaytelepen a meglévő értékek megóvása, új építés esetén azok színvonalas, kortárs építészeti eszközökkel való továbbfejlesztése a feladat. Ezen túlmenően gondot kell fordítani az egykori tölgyerdő 100-150 éves példányainak megőrzésére is.

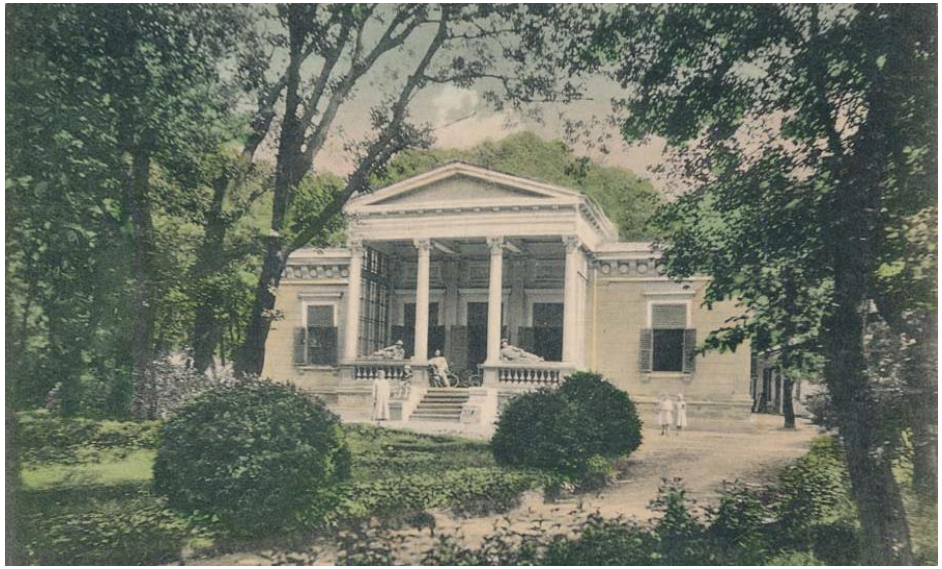

1882-es kataszteri térkép, 1891-es (fekete) és 1898-as (kék) változtatásokkal

Pestlőrincz — Tanos-villa

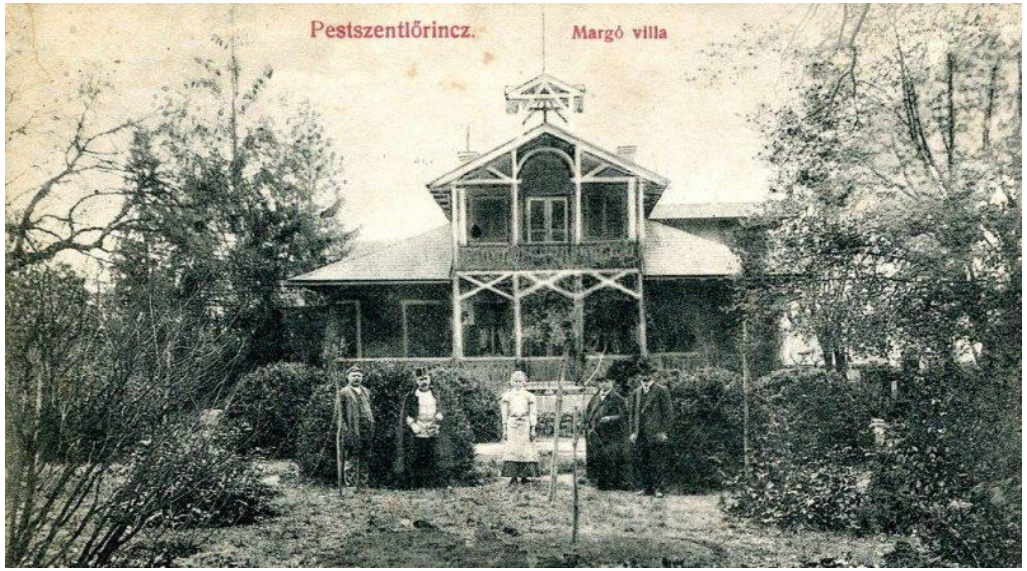
Pestszentlőrincz.
Margó villa

BŐKAYTELEP | Üllői út a Bartók Lajos utcától - Dalmady Győző u. - Wlassics Gyula u. - Madarász u. - Bókay Árpád u. - Garay u. - Varjú u. – Kiss István u. – Cziffra György u. – Kele u. - Bartók Lajos u. az Üllői útig

Az 1880-as években Herrich Károly birtokának az Üllői úttal párhuzamos részét – a kispesti parcellázások sikerén felbuzdulva – felparcellázta, rajta a Budapesti Családház Építő Egylet Puszta Szent Lőrinci csoportjának szervezésében folyt a terület értékesítése. Az Üllői úttal párhuzamosan, két utcát alakítottak ki, a mai Kossuth és Batthyány utcákat. Ezek az első parcellázás során a mainál rövidebbek voltak, csak a Kemény Zsigmond és a Garay utcák között húzódtak, alkalmazkodva a korábbi dűlő utakhoz. Az első házat 1887-ben építették fel – és ezt az újonnan parcellázott területet Ezerháztelepnek nevezték el. Később a terület (magába olvasztva az Ezerháztelepet) a Bókaytelep elnevezést kapta, a település fejlesztéséért sokat dolgozó és adományozó orvos, Bókay Árpád (Herrich Szidónia férje) után. A két háború között ez a telep volt Pestszentlőrinc „belvárosa".

A Bókaytelep jelenleg jellemzően lakóterület, de itt található a nagykiterjedésű, és a kerület életében fontos szerepet betöltő Bókay-kert is. A városrészben számos értékes villaépület és régi középület található, elsősorban a Kossuth Lajos, Városház, Batthyány Lajos, Wlassics Gyula, Bókay Árpád utcák egy-egy szakaszán. Itt található a műemlék Grassalkovich-kápolna és a fővárosi védelem alatt álló Herrich-Kiss villa is. A városrészben a meglévő értékek megóvása, új építés esetén azok színvonalas, kortárs építészeti eszközökkel való továbbfejlesztése és a kertek arányának a megőrzése a feladat. Kiemelt jelentőségű a Bókay-kert felújítása is, a közelmúltban elkészült szabályozási terv alapján.

Az egykori – akkor Gubacsinak nevezett - majorság területe, az északi részén a Herrich villával az 1882-es kataszteri térképen

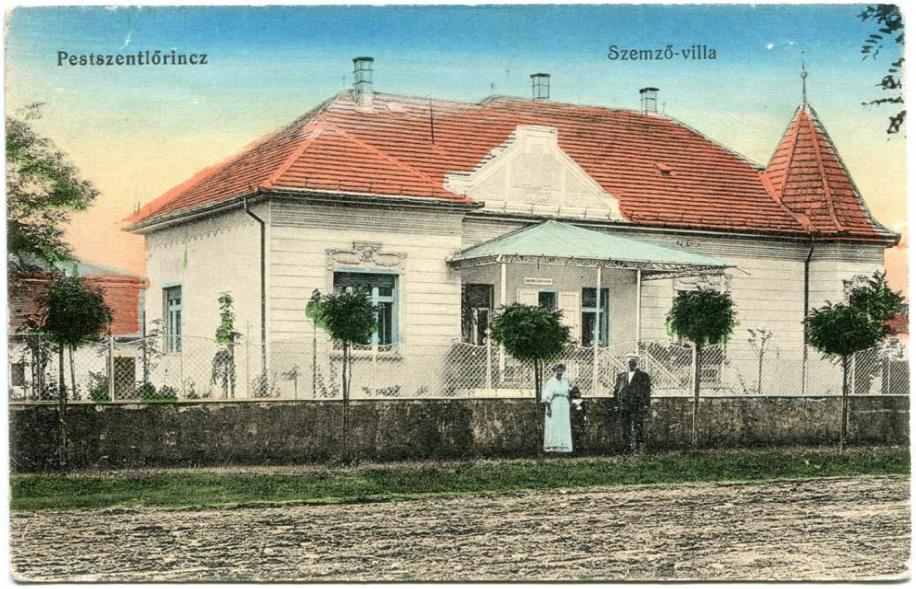
Pestszentlőrincz
Szemző-villa

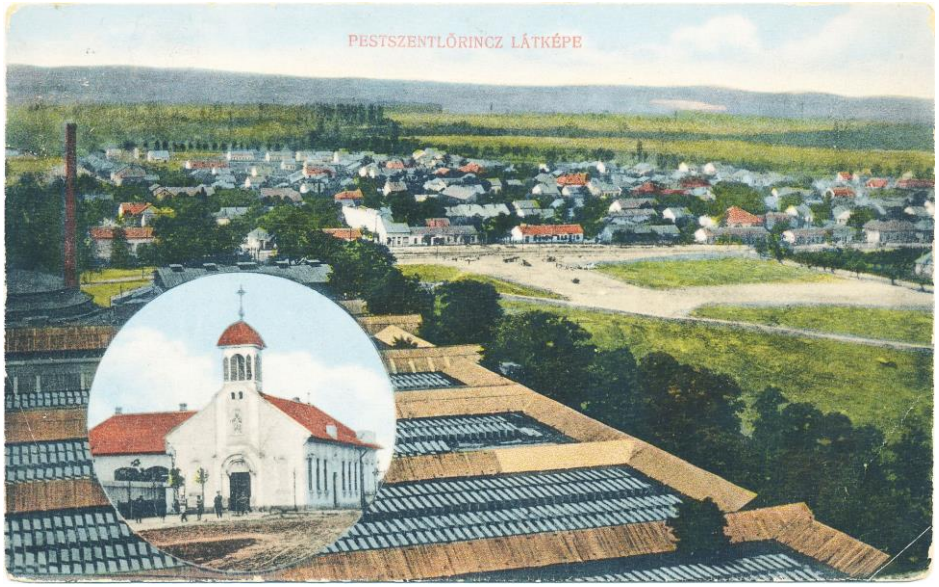
PESTSZENTLŐRINCZ LÁTKÉPE

Üdvözlet Pestszentlőrinczről
Farkas Gizella üzlete, Vlasics Gyula-utca
FARKAS GIZELLA

Gróf Csekonics-ház.
Szent-Lőrincz.
Pospisel-ház.

NEMES UTCA ÉS TÉRSÉGE | Vasút u. - Vezér u. – Határ u.- Juhász József u. – Kisfaludy u. – Csokonai u. – Vasút u. – Csolt u. – Pázsit u. – Pamut u. – Bocskai u. – Eke u. – Vasút u. által határolt terület

A Nemes utca Nagykőrösi út és Ady Endre utca közötti szakasza Pestszentimre központjának – így a kerület egy „alközpontjának" – tekinthető, ahol az egyes intézmények az utca két oldalán, lineárisan helyezkednek el. Több épület is megérdemelné a helyi egyedi védelmet. A területen a meglévő értékek megóvása, új építés esetén színvonalas, kortárs építészeti eszközök alkalmazásával a városközponti funkciók erősítése és a zöldfelületek arányának őrzése a feladat.

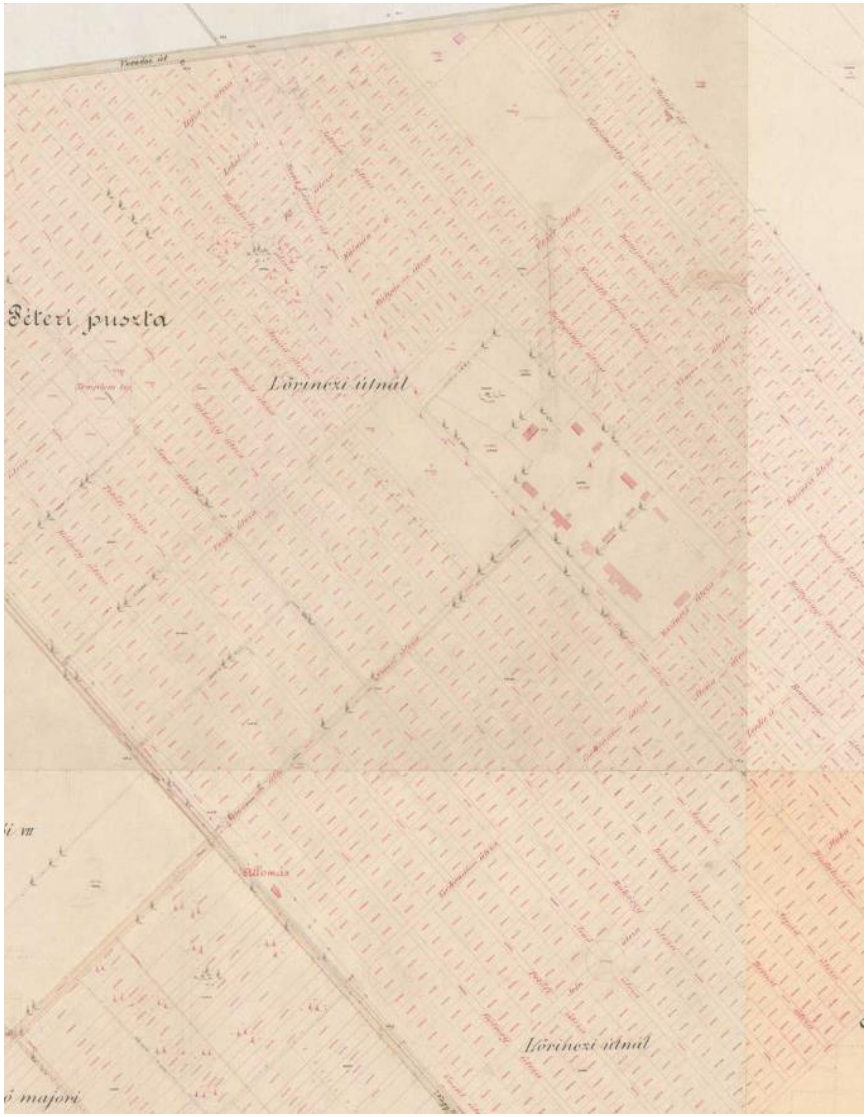

A Nemes utca környéke az 1882- es kataszteri térképen, a Lőwy Bernát féle parcellázás utólagos, 1930. körüli rávezetésével.

SZENTIMRE - KERTVÁROS | Üllői út. - Királyhágó u. – Flór Ferenc u. - Körös u. – Szamos u. – Iparvasút u. által határolt terület

A Szent Imre-kertváros „fiatalabb" a Lónyaytelepnél és a Bókaytelepnél. Beépítése nagyrészt az 1930-as években történt meg. Lakói jellemzően tisztviselők voltak, akik a Trianoni békediktátum után menekültek az elszakított országrészekből Magyarországra. A telepet jellemző szigorú szabályozás szélesebb utcákat és nagyobb telekméreteket alakított ki, ez tette lehetővé a villaszerű beépítést. A telep központi tere, a Hargita tér is tágas, elegáns. A téren található a fővárosi védelem alatt álló Fadrusz Kereszt, valamit az 1956-os emlékmű. A városrészben a meglévő értékek megóvása, új építés esetén azok színvonalas, kortárs építészeti eszközökkel való továbbfejlesztése és a szabadon álló, zöldfelületekkel körülvett beépítés megőrzése a feladat.

Királyhágó utca eleje a Béke-térnél, a 40-es villamossal

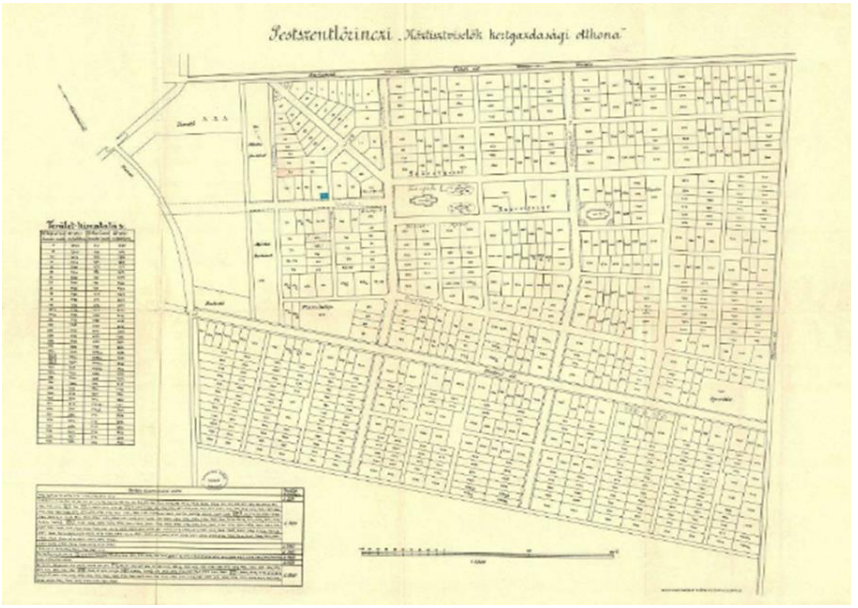

Szent Imre kertváros parcellázási térképe, 1925. körül

1950-es térkép tervezett parcellázásokkal a Halomi úttól délre

GLORIETT-TELEP | Iparvágány – Körös u. – Lakitelek u. – Szalafő u. – Bánfa u. – Mályinka u. – Fogoly u. - Péterhalmi út – Gilice tér – Közdűlő út – Benedekfalva u. – Margó Tivadar u. – Cziffra György u. – Kiss István u. – Varjú u. – Garay u. – Bókay Árpád u. – Madarász u. – Wlassics Gyula u. – Dalmady Győző u. a Burma iparvágányig

A Gloriett-telep nevét a ma már nem álló kör alakú építményről kapta, amelyet 1814-ben építettek fel. A hagyomány szerint Grassalkovich Antal vagy a pusztát bérlő Mayerffy Xaver Ferenc, amikor a bécsi kongresszus kapcsán Pest-Budára látogató I. Ferenc, III. Frigyes Vilmos, és I. Sándor uralkodók tiszteletére vadászatot/katonai bemutatót rendezett Szent Lőrinc pusztán, és ekkor építették a kilátót. A Gloriett-telep parcellázása az 1898-ban kezdődik a mai Cziffra György úttól északra, kapcsolódva a Bókay-telep parcellázásához, de ahhoz nem igazodó, attól eltérő irányú, a mai Cziffra György utcára merőleges utcanyitásokkal. A területen változás, újabb parcellázás formájában csak az 1930-as évek elejére, közepére tehető, amikor a mai Cziffra György utcától délre eső részek parcellázását tervezték a Gloriettől a Pestszentlőrincet Soroksárral összekötő vasútig, elsősorban az út túloldalán lévő utcanyitások irányát véve figyelembe. Ez a parcellázási elképzelés már Szemere István birtoklásához köthető. A tervezett elképzelésekből csak a mai Cziffra György utcától délre eső területet parcellázta fel a Szemere család 1943-ban, de az összes észak-dél irányú utcát nem nyitották meg. Az ún. Gloriett-lakótelep építése az 1980-as évek második felében, fővárosi beruházásként kezdődött el és az 1990-es évek elején fejeződött be (1988-1994) egy beépítetlen területen a Gilice tértől délnyugat felé a Méta és Közdűlő utca közötti területen az Ipacsfa utcáig. A két délnyugatra menő út (Méta és Közdűlő) közötti déli részen a Nagykőrösi útig ipari létesítmények, gyártelepek vannak, amelyek a 20. század második felében alakultak ki.

A Gloriett és környéke az 1882-es kataszteri térképen.

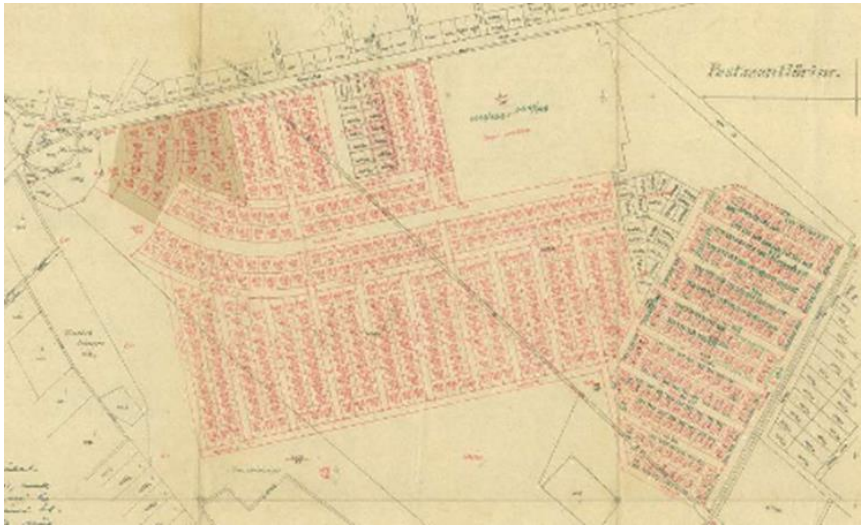

A mai Cziffra György utcától délre lévő terület parcellázása,1942.

GANZTELEP | Vasút a Nagybánya utcától - Budapest határa - Üllői út - Nagybánya utca a vasútvonalig

A Ganz-telep elnevezése a telepet alapító Ganz gyárhoz kötődik. A Ganz és Társa Danubius Gép-és Waggon- és Hajógyár Rt. 1912-ben vásárolta meg, az akkor még Vecséshez tartozó, beépítetlen területet azzal a céllal, hogy azon egy új üzemet fog létrehozni. A gyár az I. világháború miatt nem kezdte el az építkezést, utána pedig a gazdasági-, politikai változások már nem tették lehetővé a fejlesztést. A gyár felparcellázta a területet saját dolgozói számára, akik kedvezményes áron juthattak a telkekhez. A parcellázás 1926-ban indult és 1929-ig eltartott, a parcellázástól napjainkig megtartotta településszerkezeti rendszerét, abban lényeges változás nem történt. A telep négyzethálós utcarendszerű, két térrel, amelyek a hálós utcarendszerben a telep trapéz formája miatti töréseket hivatottak korrigálni.

GANZKERTVÁROS | Üllői út a Béke tértől – Budapest határa – Kerékkötő u. – Ganz Ábrahám u. – Alacskai út – Királyhágó u. – Béke tér

Ganzkertváros területe, hasonlóan a Ganz-telephez, az eredetileg Vecséshez tartozó Halomegyháza területe volt. A halomi Deutsch családtól igényelte ki a területet a Ganz-gyári Munkások és Alkalmazottak Hitelszövetkezete, melyet ötévnyi pereskedés után ítéltek a szövetkezetnek. Az 1934-ből maradt fenn a terület parcellázási „tömbvázlata", amely a jelenlegi utcaszerkezetet mutatja és a szerkezet napjainkig változatlan maradt. 1939-1941-ig a Ganzkertvárost a Ganz-teleppel együtt Szent István kertvárosnak nevezték, majd 1941-1948-ig Csáky-ligetnek. 1945. szeptember 7-én Vecséstől, a településszerkezetileg szervesen kapcsolódó Pestszentlőrinchez csatolták, a Ganz-teleppel együtt.

A terület beépítettsége az 1950-es kataszteri térképen

A terület parcellázási vázrajza, 1934., utólagos tömbszámozással, 1936.

SZEMERETELEP | MÁV vócegléd-szolnoki vasútvonal a Május 1. tértől - Nagybánya u. - Üllői út - iparvágány a MÁV cegléd-szolnoki vasútvonalig

A Szemere-telep a területet a 20. század elején parcellázó Szemere család nevét viseli. A telep a 18. században a Grassalkovichok szentlőrinci majorságához tartozott és a későbbiekben is azonosak voltak birtokosai a majorsággal. A területen feltehetően még a Grassalkovichok idején létrejött egy majorság (Új major), amelyet először a II. katonai felmérésen, 1861-ben ábrázoltak, mint Pusztaszentlőrinc része. A területet még beépítetlenként ábrázolták az 1911-1912-es kataszteri térképén, azonban a helytörténeti irodalom szerint Szemere Miklós már 1904-től megkezdte a Szemere-telepnek nevezett rész parcellázását. A későbbiekben Ó-Szemere telepnek nevezett terület a mai Honvéd utca, Nyíregyháza utca, Varga Katalin utca és a ceglédi vasútvonal között terült el. Utcaszerkezete felhasználta a korábbi, meglévő utakat és dűlőutakat. A parcellázott terület déli határát (Nyíregyháza utca) az Új majortól Vecsés felé vezető út alkotta, míg észak-dél irányú utcái a korábbi dűlőutakat követték, illetve azokkal párhuzamosan alakultak ki. Az egykori dűlőutak által határolt nagy táblákat a lakótelkekre való felosztás ellenére egy helyrajzi számon tartották, a telkeknek csak perszámot adva. Ez az oka annak, hogy az Új-Szemere telep parcellázásakor a már parcellázott területen nem jelölték az utcákat és házakat, csak az egykori két dűlőt, amelyek azonos helyrajzi számon szerepeltek. Az Új-Szemere telep parcellázására 1928-ban került sor, amelyet már Szemere Miklós örököse Szemere István hajtott végre a Nyíregyháza utca és az Üllői út között, valamint a Varga Katalin utcától keletre, Vecsés határáig. Az 1928-as parcellázáskor még részben álltak az Új major épületei, amelyeket ábrázoltak a parcellázási térképen. Az Ó- és Új-Szemere telep mindkét parcellázás során kialakított utcarendszerét változás nélkül napjaikig megtartotta napjainkig.

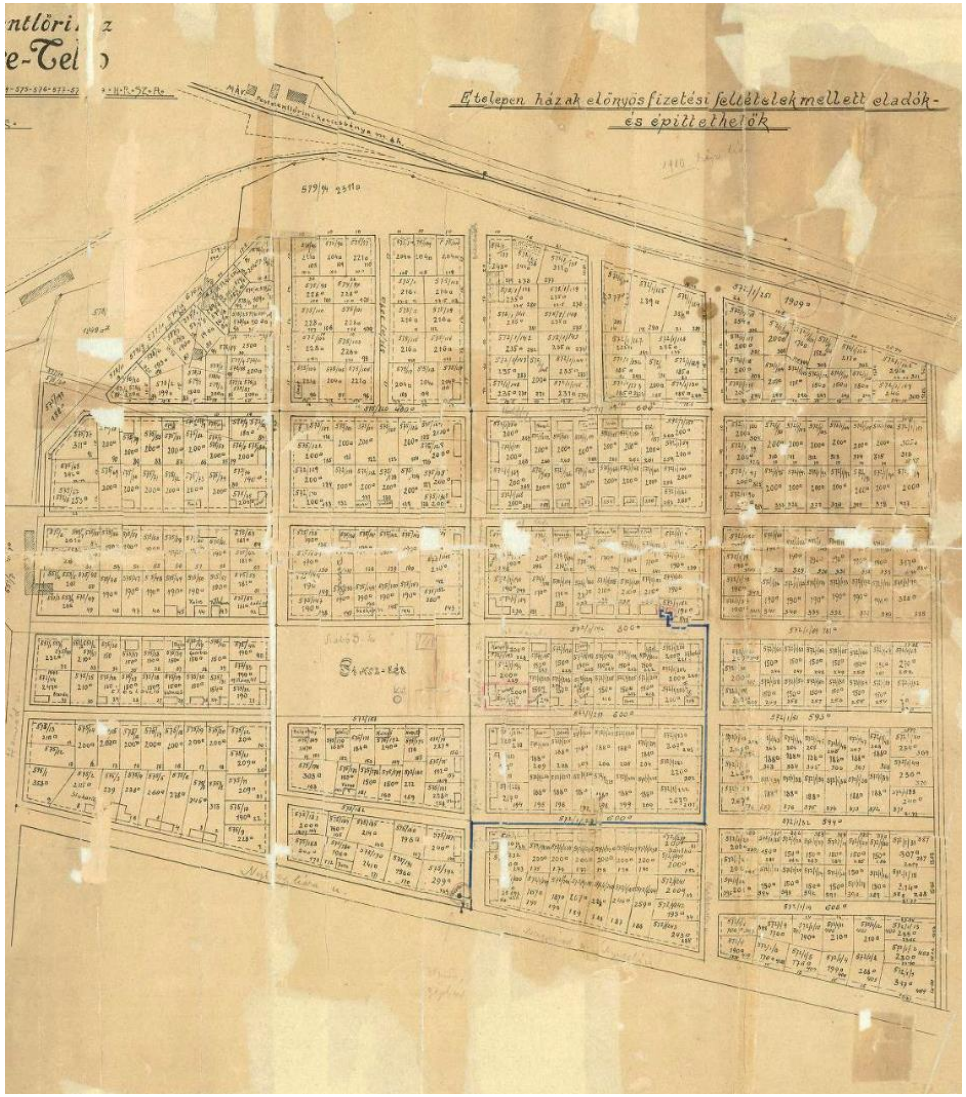

Szemere-telep északi részének az ún. Ó-Szemere telepnek térképe, 1910 körül

PESTSZENTLŐRINC-PESTSZENTIMRE FŐÚTJA – ÜLLŐI ÚT

Az Üllői út a főváros egyik legfontosabb (és leghosszabb) sugárirányú eleme, amely 5 kerületet (VIII., IX., X., XVIII. és XIX.) is érint, mintegy 15 km hosszon, a Kálvin tértől a városhatárig. A XVIII. kerületi szakasza mintegy 7 km hosszúságban, kelet-nyugati irányban szeli át Pestszentlőrinc területét, így annak legfontosabb közlekedési útvonala, valójában akár a kerület „főutcájának" is nevezhető. Ebből a városszerkezeti helyzetből adódóan településképi jelentősége is meghatározó, amit tovább erősít az a tény, hogy az út közvetlen kapcsolatot teremt a Ferihegyi repülőtér és a Belváros között is. Az útvonal már a középkorban is létezett, ezen hajtották fel a marhacsordákat az Alföldről a pesti városkapuig. Az eredetileg Szolnoki útnak hívott utat a 18. század elején kezdték kiépíteni. Villamos 1900-tól közlekedik a Határ út és a Béke tér között. 2018-ban egy különleges kiállítás keretében mutatták be az Üllői út történetét „Az út, amely összeköt" címmel. A kiállítás meggyőzően dokumentálta, hogy az Üllői út ténylegesen Pestszentlőrinc „főutcája", a település természetes, lineáris központja volt. A korabeli fotók tanúsága szerint számos üzlet, szórakozóhely volt az akkor még falusias házak között. Tanulságos, hogy a forgalom elég nagy volt ahhoz, hogy helyet adjanak a központképző funkcióknak, de még nem volt túl nagy ahhoz, hogy zavart okozott volna. A kiállítás címének pozitív csengése mellett megállapítható, hogy az Üllői út egyben a kerület egyik legnagyobb problémája is, és megérdemelné „Az út, amely elválaszt" címet is. A rendkívül nagy forgalmat levezető út keresztmetszeti kialakítása ugyanis nem felel meg sem

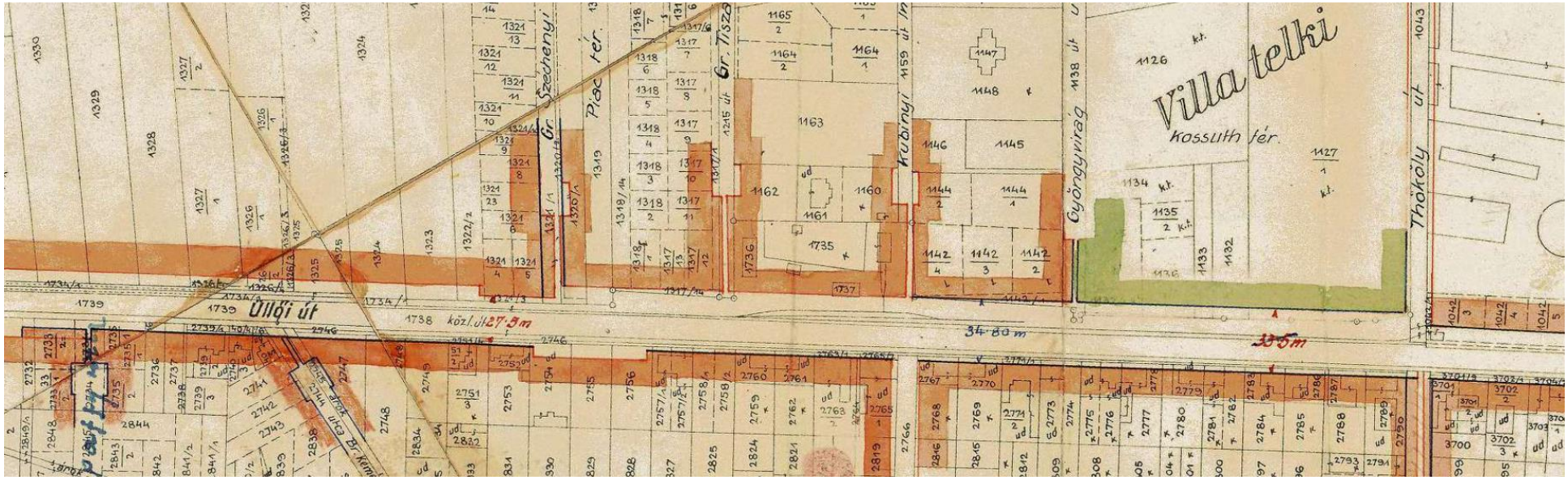

Az Üllői út szabályozási terve, 1939.

a mai, sem a távlatban prognosztizálható forgalmi igényeknek. Az északi oldali lakótelkek nagy részét az oldalfekvésben vezetett villamos-pálya elzárja az úttesttől, emiatt a 2x1 sávos utat balesetveszélyes csomópontok és ingatlan-bekötések kísérik.

A jelenlegi településkép összességében – a folyamatos átépítések következtében – rendkívül heterogén. Ez nem csupán az eltérő magasságú, beépítésű, stílusú épületeknek köszönhető, hanem az útvonal mentén spontán kialakult, tipikusan külvárosi funkcióknak is. Ugyanakkor markáns különbséget lehet tenni az északi és a déli oldali utcakép között, amely eltérés nagyrészt – a már említett – oldalfekvésű villamosvonalnak köszönhető. Az oldalfekvésben vezetett villamos ugyanis a déli oldalra koncentrálja a gyalogos forgalmat, amelynek eredményeként ott kereskedelmi és szolgáltató létesítmények sora alakult ki. Ezzel szemben az északi oldal a gyalogos forgalom előtt gyakorlatilag elzárt. Megállapítható, hogy a déli oldali utcakép – csakúgy, mint az északi – eltérő karakterű szakaszokra osztható. Az északi oldali utcakép lényegesen eltér a déli oldalétól, elsősorban a villamosvonal okozta hátrányos helyzet következtében. Ennek hatására több utcaszakaszon is az átépítés dinamikája jóval elmaradt a szemközti oldalétól – lényegében megmaradt a kertvárosias jellegű beépítés, az épületek többsége azonban igen rossz állapotú – , míg máshol (a kerületközpontban) éppen ellenkezőleg, a teljes szanálás utáni új beépítés gyakorlatát folytatták. Az Üllői út településképének vizsgálatakor azonban nem csupán az északi és déli oldali utcaképet kell figyelembe venni, hanem magának az útnak a keresztmetszeti kialakítását is, mivel az döntően befolyásolja a rendezettséggel, vagy éppen a rendezetlenséggel kapcsolatos szubjektív érzeteket, benyomásokat.

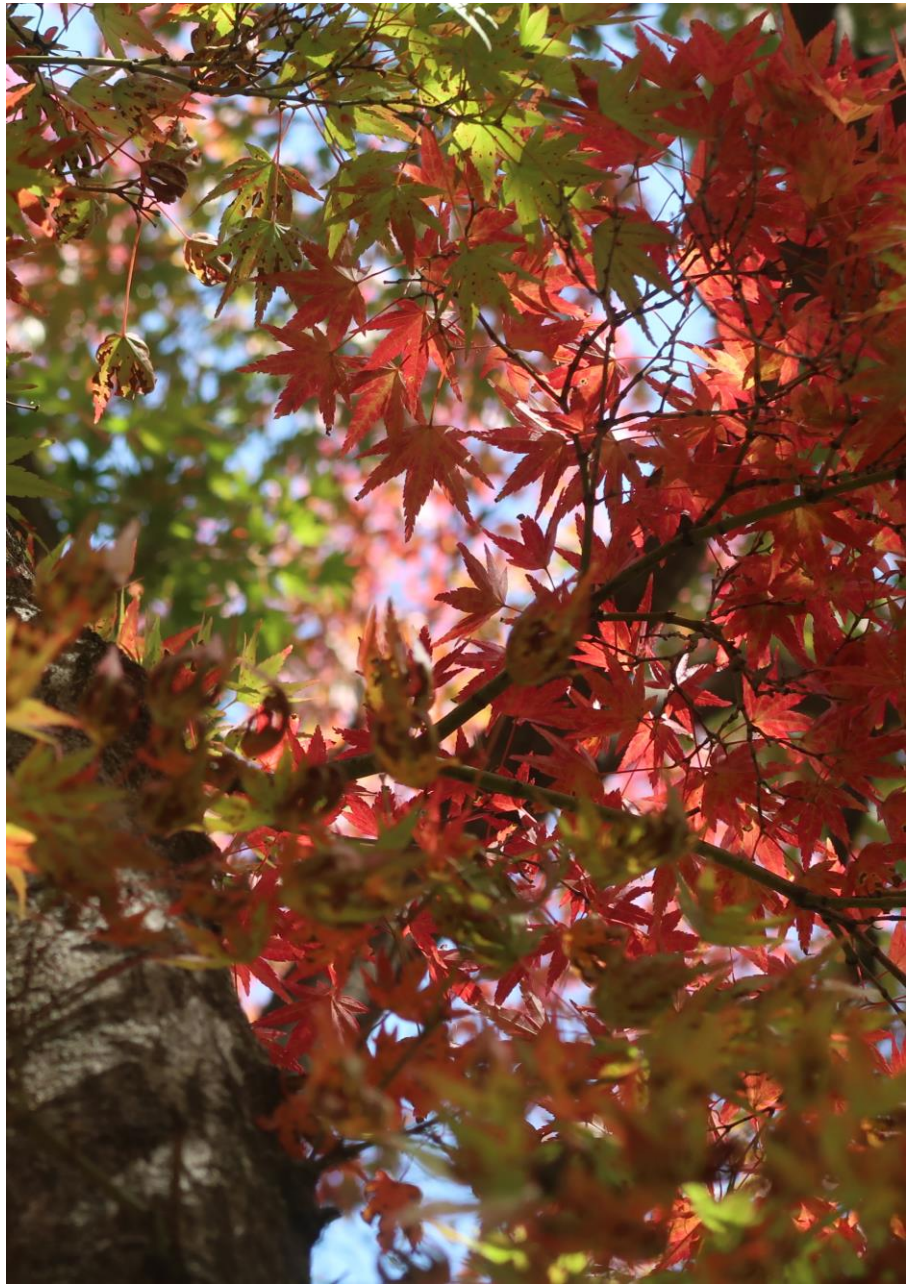

PESTSZENTLŐRINC-PESTSZENTIMRE LEGJELENTŐSEBB TERMÉSZETI ÉRTÉKEI

A kerületben egykor önállóan kialakuló telepek rendszerének köszönhetően a zöldfelületek ma is mozaikosan helyezkednek el, így szinte mindegyik telepen található legalább egy kisebb vagy nagyobb közkert, közpark.
A XIX. század végéig csupán százhektárnyi erdő volt fővárosunk pesti oldalán, ami mára már több mint 2700 hektárra növekedett. Ennek jelentős része, mintegy ötszáz hektár található kerületünkben. A mozaikos zöldfelületi rendszeren és az erdőkön túl olyan további természeti értékek is megtalálhatók kerületünkben, mint például a Brenner János-tó, a Balázs-tó vagy a Lőrinci temető. A következőkben Pestszentlőrinc és Pestszentimre legjelentősebb zöldfelületi értékei kerülnek bemutatásra.

KOSSUTH TÉR | Karakterében megőrzendő közpark, köztér - Lónyaytelep

A gyönyörű faállománnyal és köztéri műalkotásokkal rendelkező Kossuth tér Pestszentlőrinc-Pestszentimre központi, fővárosi védelem alatt álló zöldterülete. A tér az Üllői út mentén kialakult városközpont északi oldalán fekszik, a kerület legjelentősebb középületeinek közelségében (templomok, sportcsarnok, könyvtár, szakorvosi rendelő, polgármesteri hivatal). Zöldfelületi értékein túlmenően a kerület fontos identitástudat-hordozója is. A 2015-2019-es felújítás kapcsán a tér új közösségi funkciók ellátására is alkalmassá vált. Az új térburkolatok és utcabútorok tervezése során Pestszentlőrinc leghíresebb képzőművésze, Kondor Béla grafikái kerültek felhasználásra. A Kossuth tér ilyen nagy területű zöldterületként való fennmaradása a történelem viharainak egyik szerencsés kimenetelű következménye:

A tér területe az 1880-as évek végén még üresen állt, egyik oldalról a villatelep épületei, másik oldalról téglagyár határolta. Az Üllői út felé eső részén helyezkedett el a gőzvasút végállomása, mellyel a Nagyvárad térig lehetett utazni. Az 1900-as évek elején kezdődött meg a Bókaytelep parcellázása, a központi teret pedig eredetileg a Petőfi utca mellé, a katolikus Főplébánia területére tervezték. A mai Kossuth térre – központi fekvése miatt – először új elemi iskolát kívánták elhelyezni, de 1910-ben a község végül piactér számára vásárolta meg ezt a területet. Az I. világháború után grandiózus tervek születtek a terület jobb hasznosítására: itt kívánták kialakítani Pestszentlőrinc központját, számos új középülettel. A terület fejlesztése hosszasan halasztódott, majd 1925-ben Vargha László készítette el a terület rendezési tervét. Az elfogadott terv szerint a terület 3 részre oszlott volna. Az Üllői út mentén három nagy középület (evangélikus templom, község háza, kultúrház), mögöttük egy sétány jellegű közpark került volna elhelyezésre, a harmadik rész pedig a református templom mögötti fásított terület, mely a Rózsa utcáig tartott volna. 1929-ben tervpályázatot írtak ki a parkrész kertépítészeti kialakítására. A kialakítást a híres magyar kertépítész, Rerrich Béla tervei alapján kezdték meg, a mai park északi részén. Az elkészült zöldterület a Hősök Ligete nevet kapta, mivel fáit az I. világháborúban elesett pestszenlőrinci katonák emlékére ültették. A park növényállományát a 245 platánlevelű juhar, 58 japánakác és 38 amerikai hárson túl virágágyásokban elhelyezett egynyári és évelő növények alkották. A kertépítészeti kivitelezés után beütött az első nagy gazdasági világválság, így az ide tervezett középületek nem épülhettek meg.

Az 1930-as években került elhelyezésre az országzászló és a hősi emlékmű. 1944-45-ben a tér ideiglenes temetkezési helyül is szolgált, a fák egy részét pedig kivágták fűtőanyagnak. A háború elmúltával Vajda Béla, Pestszentlőrinc

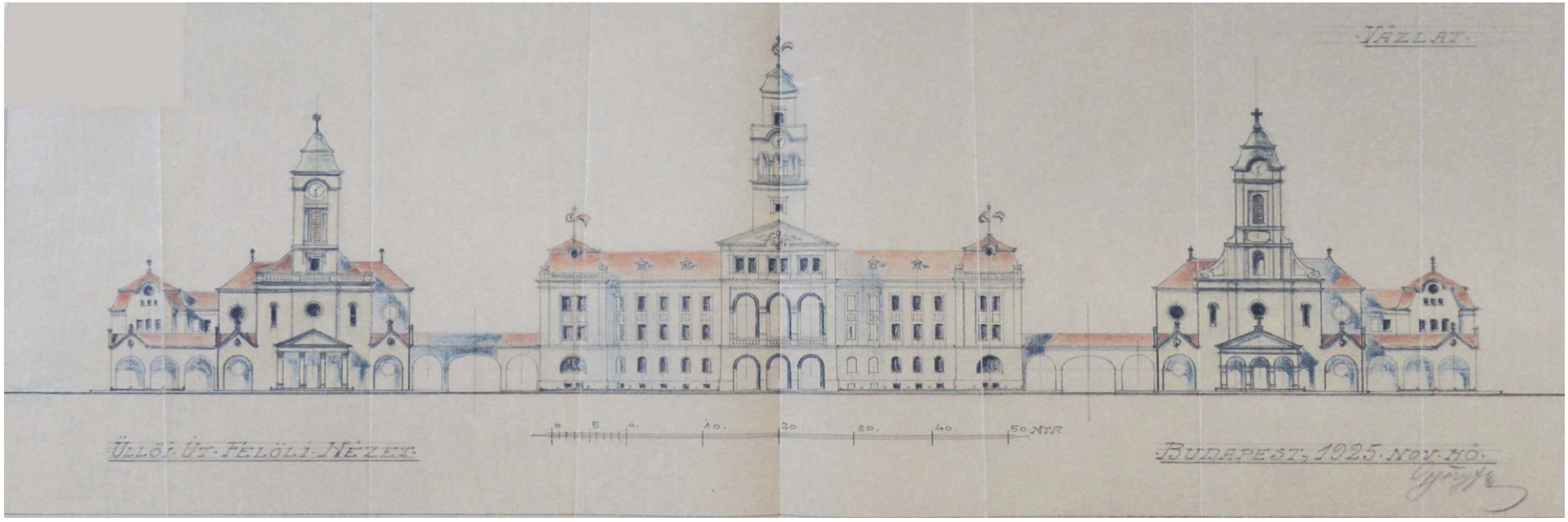

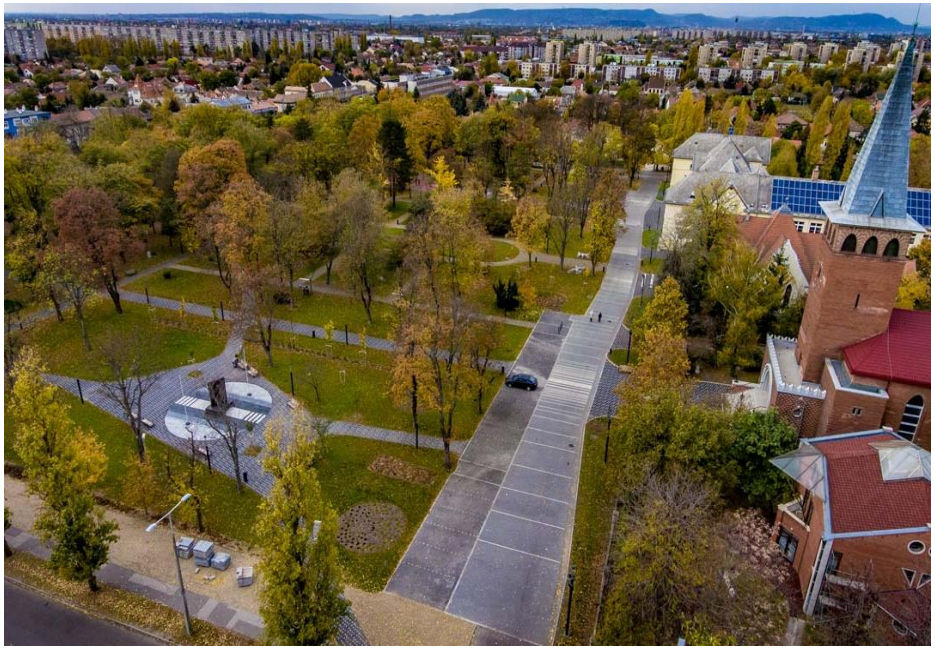

főkertésze megkezdte a növényzet pótlását. Az 1950-es években szabadtéri színpad épült a parkban, melyet később bővítettek is. A szovjet katonai emlékművé alakított országzászló talapzatát az 1970-es években lecserélték a ma is látható „Lány galambokkal" című kerámia domborműre, mely a tér megújulása után a Lakatos-lakótelepi Eötvös Loránd általános iskola homlokzati falát gazdagítja. A 2000-es években három helyi kötődésű művész, Kondor Béla, Szécsi Margit és Nagy László mellszobrai, és a „verses" kövei került elhelyezésre. 2006-ban az I. világháborús emlékmű elé helyezték el a réz névtáblákból álló dombocskát, mely a II. világháború áldozatainak állít emléket. A tér fejlesztésére 2011-ben országos szabadtér-építészeti ötletpályázat került kiírásra, melynek eredményeként 2015-2019 között került kialakításra a Kossuth tér ma is látható formája. A megújítás kapcsán fontos szempont volt a Rerrich Béla által tervezett park eredeti szerkezetének megtartása, és egy használhatóbb közösségi tér létrehozása is. A SAGRA Építész Kft. tervezésében a park Üllői úthoz közelebbi részén szilárd burkolatú közösségi tér került kialakításra, a tér délkeleti részén pedig új pavilonépületet helyeztek el. A zöldfelületek területe megnőtt, a növényállomány megújult.

Szobrok, emlékművek a téren:

- 1914-1918-as hősi emlékmű (Visnyovszky Lajos, 1938)
- II. világháborús emlékmű (Bartalus Ildikó – Bartalus Sándor, 2006)
- Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc emlékműve (Pauer Gyula, 1998)
- Kondor Béla (Zsin Judit, 1998)
- Szécsi Margit (Kő Pál, 2003)
- Nagy László (Kő Pál, 2003)
- Verses kő – Kondor Béla
- Verses kő – Szécsi Margit és Nagy László
- Lány Galambokkal (Buzna Barna, 1970)

Kossuth tér

BŐKAY-KERT | Karakterében megőrzendő jelentős zöldfelületű intézményterület - Szentimre-kertváros

A Bókay-kert a Bókaytelepen, a Szent Lőrinc-telep szomszédságában helyezkedik el. Területe mintegy 16 hektár, melyen belül uszoda, strand, kalandpark, szabadtéri színpad, különböző sportpályák, télen-nyáron használható sípálya és dísztavak is találhatóak. A kert története a XVIII. század közepéig nyúlik vissza, amikor is Grassalkovich Antal létrehozta a szentlőrinc-pusztai majorsági központot. Ebben az időben épült a mai kert szomszédságában álló Grassalkovich kápolna is. A telep parcellázásának megkezdéséig (1880-as években) a kert és tágabb környezetében az állattartás, legeltetés, méhészet, szőlő, zöldség és gyümölcstermesztés volt a meghatározó. Később a terület köré fokozatosan épült ki a település. Az 1890-es évek elején épült a ma is látható Herrich-Kiss villa épülete és az azt körülvevő díszpark. Ebben az időben a park a társadalmi élet jelentős színtere volt. Herrich Szidónia a szülei halála után jelképes összegért az ingatlant átadta a helyi ifjúság számára. A kert az 1951-es államosítást követően is ifjúsági parkként funkcionált és napjainkban is fontos szerepet tölt be a kerületi fiatalok életében. Mára a park alaprajza átalakult, számtalan funkcióval gazdagodott, hogy kielégítse a mai lakosság igényeit is.

A kert növényállománya beállt, a fő dendrológiai értékét a lomhullató fák adják. Nagy számban találhatók a területen idős fehér akácok, lepényfák, nyugati ostorfák, juharok és hársak. A tavak környezetében díszfüvek találhatók, a Szélmalom utca felőli bejárathoz közeli dísztóban nagy területet borítanak a sásfélék. A kertben található idős, egészséges faállományból is kiemelkednek fokozottan értékes egyedek, melyek fajtájuk, habitusuk vagy elhelyezkedésük miatt képviselnek kiemelkedő értéket.

HARGITA TÉR | Szentimre-kertváros

A Hargita tér Szentimre-kertváros legnagyobb tere, mely beépítetlen, zöld jellegét – a Kossuth térhez hasonlóan – a történelem viszontagságainak köszönhetjük. Trianon után számos Erdélyből érkező telepedett meg a tér környékén, akik a park kialakításában is szerepet játszottak. A városrész parcellázása után szabadon maradt teresedésen évtizedekig templomok építését tervezték, azonban a második világháború meghiúsította az elképzeléseket. A tervezett katolikus templomhoz kapcsolódó előkészületek során került elhelyezésre 1935-ben a Fadrusz-kereszt másolata is (az eredeti a kolozsvári Szent Mihály templomban található), melyhez Magyarország 64 egykori vármegyéjéből hoztak földet. A téren található másik emlékművet 2012-ben helyezték el itt, mely az 1956-os forradalom és szabadságharc kerületben elesett 2354 hősének állít név szerinti emléket. Ferenczfy-Kovács Attila Kossuth-díjas művész alkotása 18x18 centiméteres bazaltkockákból áll, amik egykor a kerület utcáit fedték. A kockakövekre egy-egy 56-os hős neve és születési éve került. A tér faállományát többnyire hársak, törökmogyorók, jegenyék és vérszilvák alkotják.

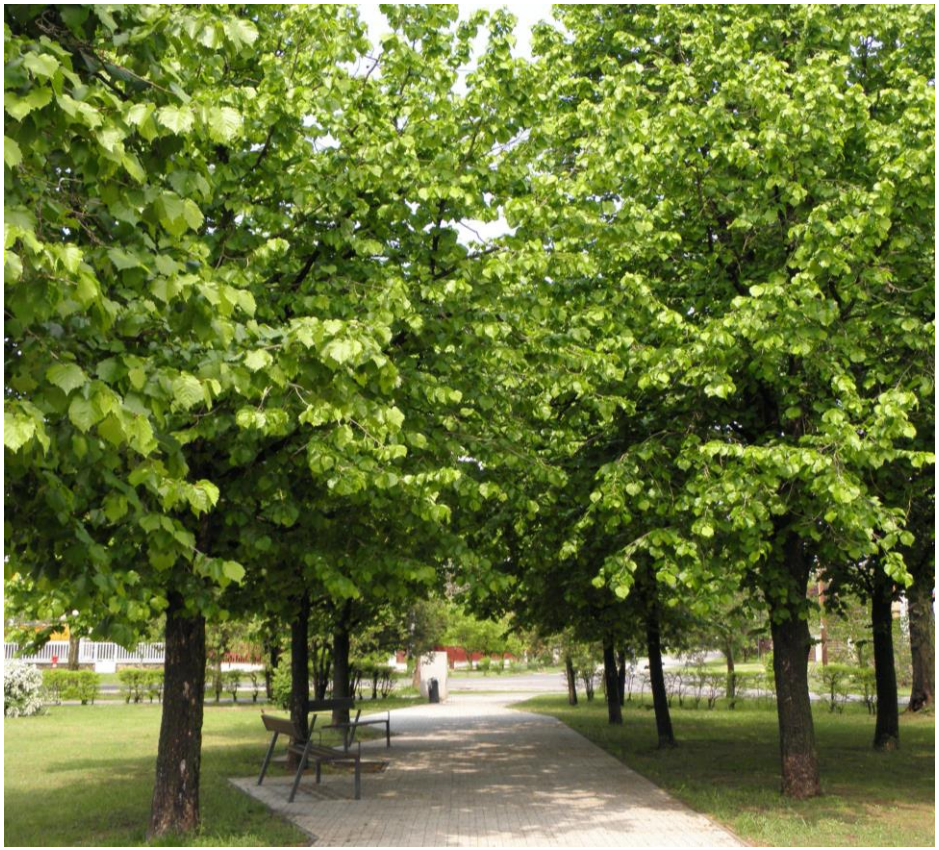

HŐSÖK TERE | Újpéteritelep

A Hősök tere Újpéteritelep legrégibb tere, mellyel korábbi térképeken gyakran Patika térként találkozhatunk (1998 óta hivatalosan is Hősök tere). Az 1940-es évek előtt a tér helyén fatelep állt, melyet a község megvásárolt, majd rajta közadakozásból emlékművet állított. A telek hátsó részében egészségházat és tűzoltó szertár elhelyezését tervezték. Az 1943 májusának utolsó vasárnapján - Hősök Napján - emelt emlékmű az első világháború hősi halottjainak állít emléket, azóta többször átalakították. 1976-ban az emlékművet szétverték - helyére került a felszabadulási emlékmű -, majd lakossági felháborodás miatt újra felállították a tér egy másik pontján. 1988-ban visszakerült az alkotás eredeti helyére. 1990-ben pedig felállították mellé a Demokratikus Országzászlót is, mely a község önállóvá válásának 60. évfordulójának, a Pestszentimre név újrafelvételének, az 1943-46 között itt álló országzászlónak, és Magyarország demokratikus átalakulásának egyaránt emléket állít.

(Forrás: zoldkalauz.hu)

BALÁZS-TÓ | Erzsébettelep

Az Erzsébettelepen található, közel 1 hektár területű Balázs-tó agyagbányászati tevékenységből származik, az 1920-as évek elején keletkezett. Nevét az egykori tulajdonosáról kapta, ahogy az egykor a területen működő Balázs-téglagyár is. A Balázs-tó legnagyobb mélysége eléri a 7-8 métert, a part mentén pedig mintegy 2-3 méter. 1945 óta a tavat egy horgászegyesület kezeli.

BRENNER JÁNOS PARK | Lakatostelep

A Brenner János park és a benne található tó a Lakatos-lakóteleptől északra, a Kispesti erőmű szomszédságában található. A tó története a Pestszentlőrincen működő téglagyárhoz kapcsolódik, amit a területen is megtalálható agyaggödrökből származó anyaggal szolgáltak ki. A tó helyén lévő agyagmeddőt a magas talajvíz ellepte, kialakítva ezzel magát a tavat. A park és annak környezetében korábban bolgárkertészet működött, akik a tó vízét locsolásra használták. Az iparosodás növekedésével és a Lakatos-lakótelep felépülésével a bolgárkertészet megszűnt, a tó pedig fokozatosan eliszaposodott. A vízfelület eutrofizációja (elgázosodása) következtében a tó a Büdi-tó gúnynevet kapta a lakosságtól.

A terület az elmúlt években megszépült, pihenőparkká alakult. A parkba többek közt 77 fát és 2842 cserjét ültettek, 6380 négyzetméternyi területet gyepesítettek, és 2130 négyzetméternyi stabilizált szórt burkolatot építettek. Tűzrakó, szalonnasütő hely is a látogatók rendelkezésére áll, a park világításáról pedig 27 lámpatest gondoskodik.

PÉTERHALMI-ERDŐ | Országos tájvédelmi terület – Halmierdő

A Péterhalmi-erdő a főváros pesti részének legnagyobb egybefüggő erdőterülete. Az 1950-es években a homok megkötésére telepített mintegy 250 hektáros erdő mára sétautakkal, erdei tornapályákkal és játszóeszközökkel gazdagított területe kiváló kirándulási lehetőséget biztosít a kerületben lakók számára. Az erdőben mintegy félmillió faegyed található, amelyek jelentős szerepet játszanak a térség levegőjének tisztításában, az élhető nagyvárosi környezet fenntartásában.

BÉLATELEPI-ERDŐ | Bélatelep

Bélatelepen, a kerület északi határánál húzódó erdő gazdag állat- és növényvilággal rendelkezik. A vadállományt főként őzek, borzok, rókák alkotják, de előfordulnak olykor vaddisznók is. Az erdő számos énekesmadárnak is otthont ad, amelyeket a szabadidős és oktatási célú tanösvényen elhelyezett táblák segítségével ismerhetnek meg a látogatók. Az információstáblákon túl madárles, tűzrakóhely, esőbeálló, focipálya, futó és kerékpárkör is várja a kikapcsolódni vágyókat. Az erdő különleges értékét adja a becslések szerint közel 200 éves kocsányos tölgyfa.

KAPOCS UTCAI KISERDŐ| Erdőskert

A Kapocs utcai kiserdő a településhatár mentén, a Kapocs utca és a Kisfaludy utca ölelésében helyezkedik el, és jelent egészséges kikapcsolódási lehetőséget a helyiek számára. Mivel az erdő közvetlen szomszédságában egy általános iskola is elhelyezkedik, így a padokkal, asztalokkal és információs táblákkal kialakított tisztás kiváló lehetőséget biztosít természetközeli tanteremként is. A kiserdőben erdei futópálya, pihenő- és tűzrakóhelyek és esőház is kialakításra kerültek.

PESTSZENTLŐRINCI TEMETŐ | Karakterében megőrzendő temetőterület

A mintegy 19,3 hektáros területtel rendelkező Pestszentlőrinci temető szép fasoraival és épületeivel a főváros egyik karakterében megőrzendő temetőterülete. Az idők folyamán a település korábbi temetőiben a temetkezési helyek fokozatosan kezdtek betelni, így új terület kijelölése vált szükségessé. 1945 márciusában nyitották meg a lakosság által akkoriban kavicsbányai temetőként emlegetett Pestszentlőrinci temetőt. A fa harangtornyú ravatalozó szintén ekkor épült, népies stílusban. A főbb útvonalakat fásították, platán, juhar és akác fasorokat találhatunk a parcellák mentén. 1960-ban újabb területek hozzácsatolásával bővült a temető, így érte el a mai 19,3 hektár nagyságot. Újszerű kezdeményezés volt a ravatalozó szomszédságában kialakított kis park, hamvak szórásos temetése céljából, melyet külföldi példa nyomán valósítottak meg itthon, először a Pestlőrinci temetőben. A ravatalozó felújítására az 1980-as évek végén került sor, az épület szerkezetében és belső elrendezésében lényeges változás nem történt. A temető számos köztiszteletben álló helyi lakosnak nyújt végső nyughelyet.

IZRAELITAI TEMETŐ | Cziffra György utca 113.

A temető az egykor volt pestszentlőrinci temető közvetlen szomszédságában működött, melyet 1906-ban Szemere Miklós saját birtokából alakíttatott ki, és adta át valamennyi felekezet közös használatára. Az egykori pestszentlőrinci temetőt később felszámolták, helyére áruház épült, de az izraelita temető megmaradt. A több mint száz éves temetőben 42 síremlék található meg, melyek tanúsága szerint a lőrinci izraelita temetőbe az 1910-es évek környékén kezdtek el temetkezni.

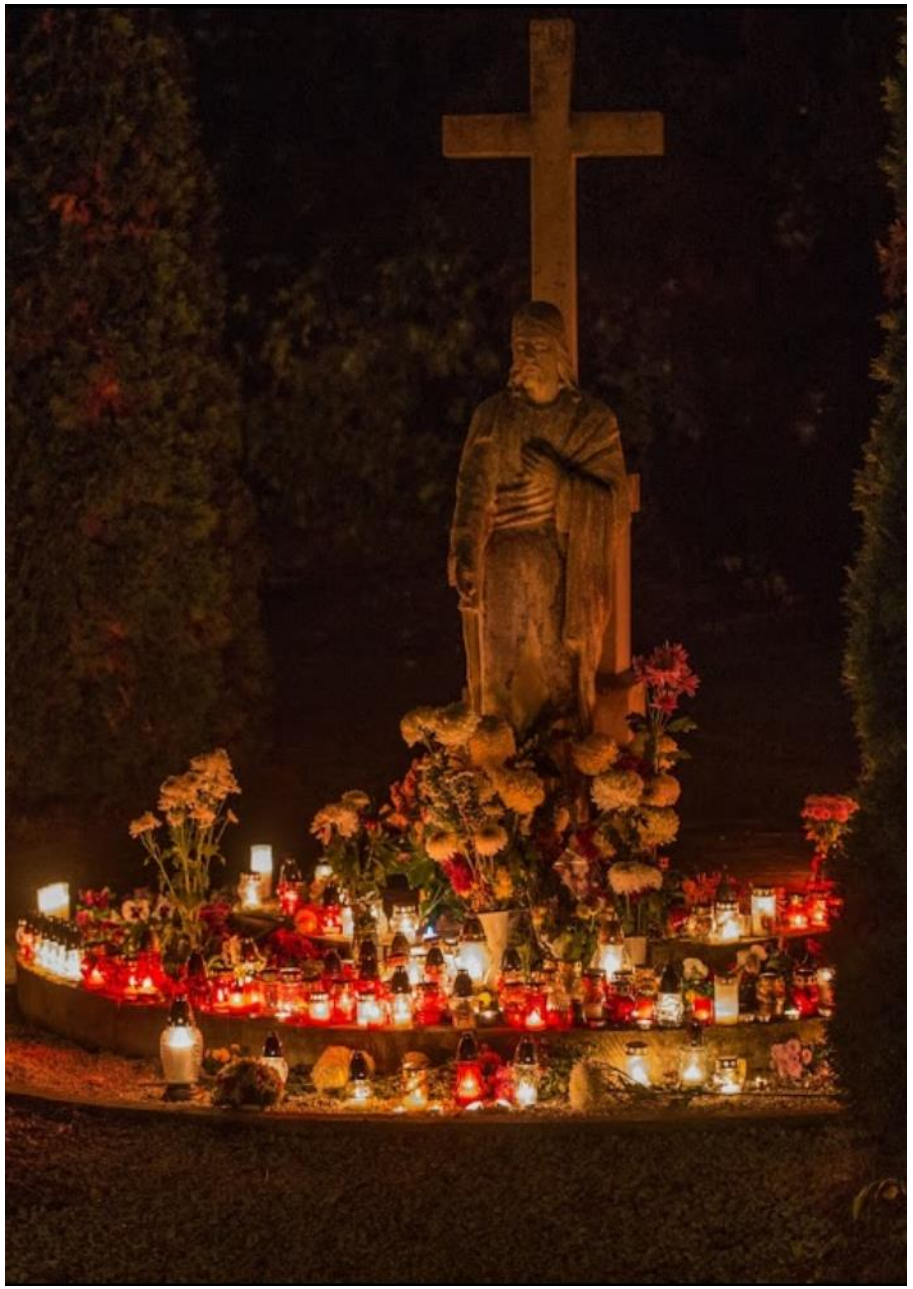

3 TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

A kerület viszonylag homogén, összességében kertvárosias jellegéből következik, hogy településképi szempontból kiemelt területek meghatározása meglehetősen erőltetett lenne, így a kerület egészét településképileg meghatározó karakterűnek tartjuk. A kertvárosias területek kiterjedésüknél, a lakótelepek léptékűknél, a kisvárosias és az egyedi karakterű (intézményi) területek szerepkörüknél fogva meghatározó részei kerületünknek. Nem szabad azonban megfeledkeznünk, arról sem, hogy Pestszentlőrinc-Pestszentimre komoly ipari múlttal rendelkezik, így több védett ipari emlék is található a kerületben. De más szempontból sem elhanyagolható az ipari területek településképi jelentősége, hiszen a településképi illeszkedést figyelmen kívül hagyó ipari létesítmény komoly városképromboló hatást eredményezhet, mely léptékénél fogva az egész környék negatív megítélését is magával vonhatja.

KERT	„Klasszikus" kertváros
SOR	Sorházas beépítésű kertváros
ÚJ	Újonnan beépülő kertváros
TELEP	Lakótelep, lakópark jellegű lakóterület
KIS	Kisvárosias/kisvárosiassá átépülő tömbök
IPAR	Üzemi jellegű területek
INT	Egyedi karakterű (intézmény) területek
ZÖLD	Jelentősebb zöldfelületek
	Városképi szempontból kiemelt főútvonalak
	Városképileg meghatározó zöldfelületek
	Meghatározó fa, fasor, facsoport

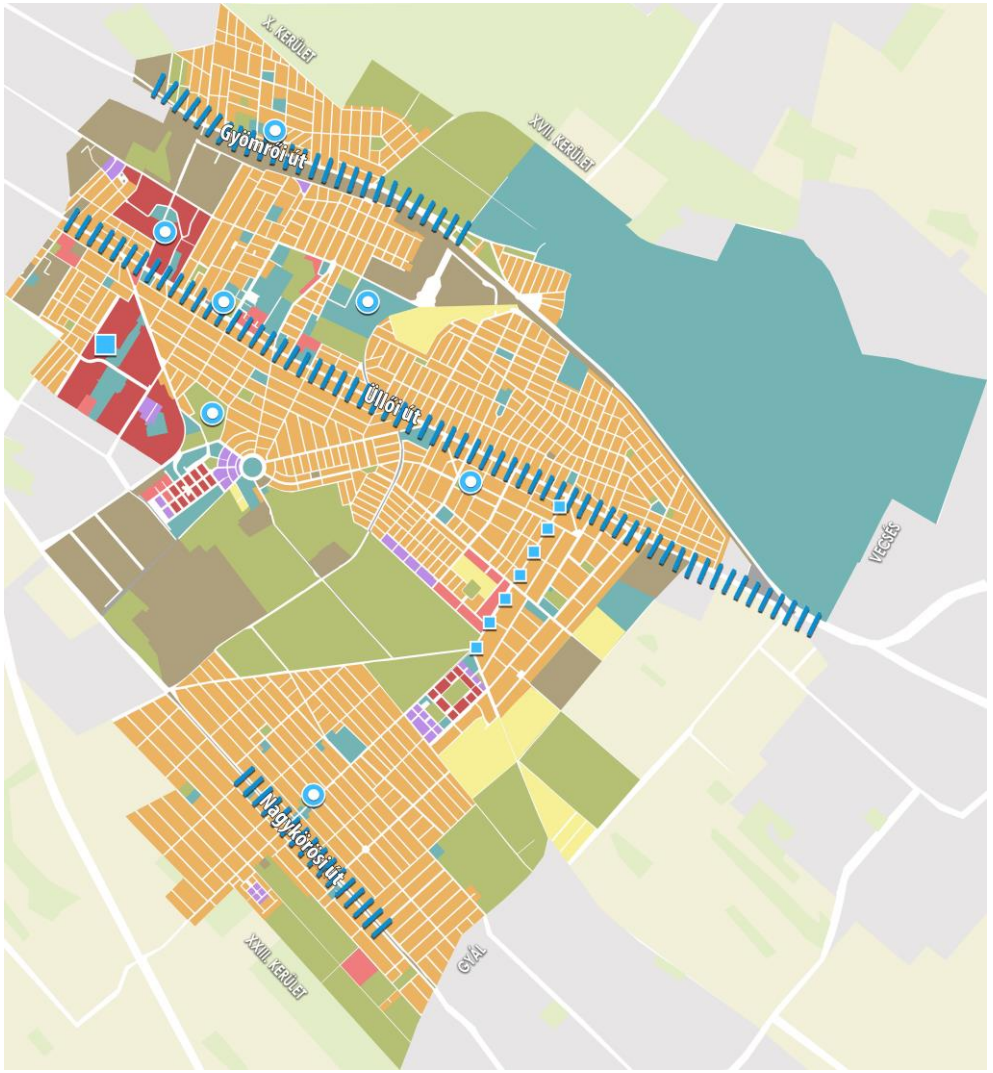

Az egyes telepek utca és telekszerkezete

A kerület arculatát elsősorban a „klasszikus" kertvárosias beépítés határozza meg. Ez a beépítés a XIX. század végétől fokozatosan alakult ki napjainkig. A fokozatosságot az egyes „telepek" létrejötte jelentette, amelyeket azonban időben nem nagy távolságok választottak el egymástól, térben pedig mára már teljesen összeérnek. Az egykori telekosztások által meghatározott szerkezetek azonban nagyrészt napjainkig megmaradtak, és – elsősorban ezért – az egyes telepek (legalábbis a térképen) máig jól elkülöníthetők. Ez a szerkezet egyedi sajátossága a Budapest egyik kerületévé vált települések történelmének, ezért ennek megőrzésére kell törekedni.

Az intézményhálózat és a zöldterületek (parkok) mozaikos jellege

Az önállóan kialakuló telepek rendszeréből következik az intézményhálózat „mozaikos" jellege, szétszórtsága. Az egyes telepek viszonylag önálló életet éltek, több közülük saját templommal, iskolával, óvodával rendelkeztek. Másrészt azonban az idővel fokozatosan összeolvadó – és mára már egyetlen kerületté vált – városrésznek kifejezett intézményközpontja még nem alakult ki teljesen. Erre határozott törekvés van a kerületben, ugyanakkor fontos lenne az egyes telepek kialakult intézményeinek megtartása is.

A kerületben érdekes (és jellegzetes) módon nem csak az intézmények elhelyezkedése mozaikos, hanem a kiépített közparkok rendszere is. Az egyes telepek tervezésénél ugyanis gondot fordítottak arra, hogy legalább egy kisebb területet közparkként jelöljenek ki. Ez a zöldfelületi rendszer ma is jelentős (és értékes) eleme a kerületnek, megőrzése fontos feladat.

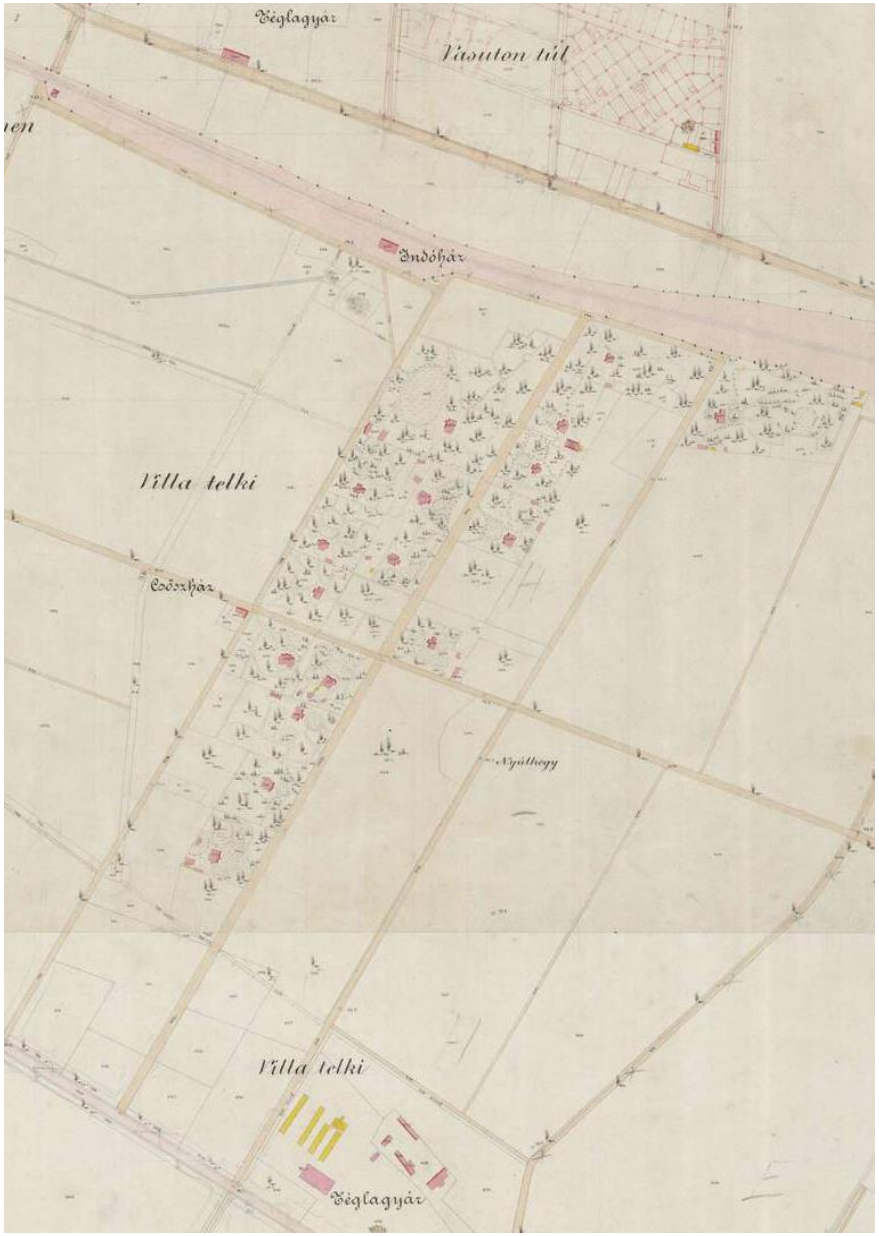

A Lónyaytelep területe az 1882-es kataszteri térképen

„KLASSZIKUS" KERTVÁROSIAS KARAKTERŰ TERÜLETEK

Nagypolgári (villaszerű) építészeti karakter

Pestszentlőrinc és Pestszentimre kertvárosias jellegű területeinél két alapvető lakóépület-típus különböztethető meg: a nagypolgári (villaszerű) épületek és a lakosság zömét kitevő munkások, kispolgárok egyszerűbb házai.

A pestszentlőrinci, legrégebbi nagypolgári villaépületek nem is lakásnak, hanem nyaralónak épültek. A XIX. század vége felé számos politikus, tudós, orvos, híres személyiség költözött Pestszentlőrincre, vagy legalábbis töltötte ott pihenéssel az év egy részét. A legismertebbek Lónyay Menyhért politikus, Margó Tivadar biológus, Fedák Sári színésznő, Krepuska Géza biológus, Eötvös Lóránd fizikus, Puskás Tivadar feltaláló.

A villaépületeket eredetileg jelentős méretű kert vette körül, amelyen az épületek szabadonállóan helyezkedtek el. Építészeti stílusukra általában az eklektika volt a jellemző, amely a régebbi korok kastélyépítészetéből (is) merítette formavilágát. (Ez az eklektika a kastélyépítészetben jóval tovább élt, mint az építészet más területein.) A legrégebbi villák jelentős része sajnos elpusztult, lebontották, vagy a felismerhetetlenségig átépítették ezeket, sőt a nagyméretű telkeket is felosztották, újabb utcákat nyitottak. Néhány szép villaépület azonban megmaradt, és más (vendéglátó, intézményi, vagy akár lakó) funkcióval ma is használják.

A nagypolgári (villaszerű) építészeti karakter a 19. századi villatelep (Lónyaytelep) mellett a Bókaytelep egy részén, valamint az 1930-as években benépesülő Szent Imre Kertvárosban fedezhető fel. Utóbbiban a kezdetektől lakóházakat – és nem nyaralókat – építettek a korszak felső középosztályához tartozó tulajdonosok (igazgatók, egyetemi tanárok, stb.).

A kastélyépítészet (sajnos) ma is jelen van a kerületben. Ez azonban aligha tekinthető a „genius loci"-ból levezethető örökségnek, hiszen az általában „túlméretes" épületek kisebb kertekben állnak, építészeti stílusukat inkább a hivalkodás, mintsem a környezetbe illeszkedés szándéka alakítja.

Egyszerű (népies ihletésű) építészeti karakter

A nagyjából szabályos utca és telekosztással megtervezett „telepek" egyes ingatlanait a szerényebb jövedelemből élő alkalmazottak, tisztviselők számára értékesítették. Ezek a telkek kisebb méretűek, az épületek ennek megfelelően jellemzően oldalhatáron állnak, esetleg zártsorúan / hézagosan zártsorúan helyezkednek el a telken. A megfelelő méretű telkek esetében általános az előkert, de helyenként – a kis telek esetében, a jobb kihasználása érdekében – előkert nélkül állnak az utcavonalon.

Építészeti kialakításuk a népi építészetből eredeztethető, az egyszerűség, a praktikum a jellemző rájuk, ennek eredményeként megjelenésük őszinte, harmonikus. Tömegformálásuk, homlokzati kialakításuk szerint három csoportba sorolhatók:

- tömegük, tetőformájuk kismértékben megmozgatott (pl. jellemző a tetők kontyolása, kis tornyok alkalmazása, stb.)
- homlokzatuk visszafogottan díszített (pl. jellemzőek az ablakkeretezések)
- gyakorlatilag teljesen egyszerű tömegűek, díszítésmentesek.

Mindhárom típusnál lehet értékes, esetenként akár védelemre is érdemes épületeket találni. Kézenfekvőnek tűnik, hogy ezek az egyszerűen szerkesztett, a telket jól kihasználó megoldások éljenek tovább a városrészben, annál is inkább, mert ezek igen jól megvalósíthatók a kortárs építészet eszköztárával. Van is erre számos jó példa, sajnos azonban sok esetben látható a törekvés a keretek feszítésére, a telek (horizontális és/vagy vertikális) túlépítésére, a környező beépítéshez való illeszkedés figyelmen kívül hagyására (pl. villaszerű beépítés erőltetése, barokkos utánérzéssel).

SORHÁZAS BEÉPÍTÉSŰ KERTVÁROSIAS TERÜLETEK

A 60-as évektől kezdve az építési kedv jelentősen megnőtt a kerületben, ez pedig részben a meglévő épületállomány átépítését, részben újabb területek beépítését eredményezte. Megjelentek újabb, az egyes „telepeken" addig ismeretlen beépítési formák is, így a sorházas beépítések. A sorházak a kertvárosias területek intenzívebb kihasználását tették lehetővé. Sikerük titka tulajdonképpen az, hogy a városiasabb életformát ötvözik a kertváros előnyeivel azáltal, hogy az egyes sorház-egységekhez kisebb, saját tulajdonú kertek kapcsolódnak. A sorházas beépítések alkalmasak arra, hogy a lakótelepek és a családiházas beépítésű területek között építészeti átmenetet biztosítsanak. A sorházas beépítés szép és különleges példája a Gilice tér környékén található.

ÚJONNAN BEÉPÜLŐ KERTVÁROSIAS TERÜLETEK

Már a 60-as évektől elkezdődött, a rendszerváltás után pedig felerősödött a kerület beépítetlen területeinek felhasználása. Megjelentek a lakóparkok, amelyek bizonyos értelemben a lakótelepek korszerűsített formáinak is tekinthetők. Emellett jelentős területek épültek/épülnek be családiházas, kertvárosias jelleggel. Ezeken a területeken természetesen nincs követendő építészeti örökség, így az újonnan létesülő épületek gyakorlatilag kizárólag az építtetők ízlésvilágát tükrözik. Megjelentek a tájidegen, „importált" építészeti karakterek (pl. „mediterrán villa"), de gyakran előfordul a kerületi mintaképek túlzó figyelembevétele, „korhű" másolása is (kastélyszerű villák). Ezeknek a megoldásoknak az elkerülését, helyettük a nívós kortárs építészeti eszközök alkalmazását kell szorgalmazni. Szerencsére ilyenre is egyre több példa akad.

ALMÁSKERT

LAKÓTELEP, LAKÓPARK JELLEGŰ LAKÓTERÜLET

A lakótelepek a kerület arculatának meghatározó elemei. A közhiedelemmel ellentétben azonban jelentős különbség van közöttük, mind városrendezési koncepciójukat, mind épületállományukat tekintve. A legrégebbi, 1962-67 között években épült Lakatos-lakótelepet nagy zöldfelületek, laza beépítés jellemzi. Az alacsonyabb (F+4 szintes) sávházak és magasabb (F+9 szintes) pontházak egy határozott városépítészeti koncepciót követve képeznek bokrokat, amely élhető környezetet teremt a lakók számára.

A Szent Lőrinc-lakótelep 1964-1974 között épült fel. A lakótelep épületei F+4 szintes sávházakból és ugyanilyen magas pontházakból állnak. (A lakótelepen egyetlen, F+10 szintes épület van, ez épült meg utoljára.) Az alapfokú intézményeket a lakótelep középső részén helyezték el. Az alacsonyabb épületeknek és a megnőtt fáknak köszönhetően a telep kellemes, élhető lakókörnyezetet biztosít lakóinak.

A Szent Lőrinc-lakótelep szomszédságában építették meg a Havanna-lakótelepet a 70-es évek végén, 80-as évek elején, a korszak lehető legmerevebb paneles technológiájával. Valamennyi lakóépület F+10 szintes, hosszú, monoton sávokat alkotnak, egyesek fűrészfogas elrendezéssel. (Ez az egyetlen „játékosság" a kompozícióban.) Két-két hosszan elnyúló épületsáv a terület keleti, illetve nyugati részén egy-egy lakóutca két oldalán húzódik. A lakóterületi sávok között helyezték el a lakótelepet kiszolgáló alapfokú intézményeket.

A Lakatos-lakótelepen, a Szent Lőrinc-lakótelepen és a Havanna-lakótelepen egyaránt megkezdődött több épület energiahatékonysági megújítása, amelyhez kapcsolódóan – részletesen kidolgozott, és a lakókkal is egyeztetett tervek alapján – átszínezték a homlokzatokat is. A homlokzatok átszínezése új, minőségi arculatot teremt a lakótelepeken. (A színezésben a kerületben élő országos hírű szakember, Dr. Nemcsics Antal segítette a nagyobb lakóközösségeket és az önkormányzatot.)

A Krepuska Géza telepet – korábbi nevén Alacskai úti lakótelepet – az 1980-as évek közepén az Alacskai út nyugati oldalán építették fel. Ez az „újgenerációs" lakótelep már alapjaiban szakított a korábbi lakótelepek szerkesztési elveivel, valójában átmenetet képez a lakóparkok felé. Az épületek zárt/részben zárt, keretesen körbeépített tömböket alkotnak, amelyek intimebb belső udvarokat fognak közre. Az épületek alacsonyabbak (F+2-5 szintesek), magastetősek, építészetileg is igényesebben formáltak.

A kerület legújabb lakótelepe a Gloriett – a Krepuska Géza telephez hasonlóan – szigorú kompozícióval szerkesztett együttes, amely, F+3-4 emeletes, magastetős épületekből áll. Az együttes tengelye egy gyalogos sétány – illetve annak teresedései – amelyre az egyes épületek által formált keretes beépítésű tömbök szimmetrikusan helyezkednek el.

A kerületben is megjelentek a lakóparkok, amelyek a lakótelepek „korszerűsített" változatainak is tekinthetők. Jellemzőik a lakótelepeknél kisebb méretek; az igényesebb, piacon jól értékesíthető lakások, épületek; a lakók kollektív tulajdonában lévő telek (esetenként még saját használatú kert is, egyes épületekhez tartozóan). A lakóparkok népszerűségéhez hozzájárul még a professzionális gondnokság, a relatív biztonság, a lakók hasonló szociális helyzete.

SZENT LŐRINC-LAKÓTELEP

A KERÜLET NAGYOBB LAKÓPARKJAI

GESZTENYÉS LAKÓPARK

A lakópark zárt keretet alkot, befelé kellemes térarányú udvarral, mely alatt mélygarázs helyezkedik el, így a belső udvar nagy része burkolt, ill. parképítészeti eszközökkel megoldott. Az alsó szintek saját kertet, a felső szintek nagy erkélyeket kaptak. Építészeti megjelenésében a környezettől elüt, nehezen besorolható stílusú. Önmagában koherens, jól szervezett egység, azonban környezetével kontrasztot képez.

KIRÁLYHÁGÓ LAKÓPARK

A lakópark területét az egykori laktanya melletti véderdőből parcellázták ki. Az épület stílusa egyértelműen mediterrán, de felületei túlcsordulóan díszesek. Homlokzatai kellemesen, arányosan tagoltak. Anyagi minőségeiben sokkal fejlettebb, mint környezete, ezért leválik róla. Ezt fokozza még a várakat idéző hatalmas kapuzata is, ami ugyan a lakók számára hívogató, az utca emberét kirekeszti a falon kívülre.

GLÓRIAHÁZ

A lakópark a környezetében a 90-es évek elején panelből épült magastetős telep rendszerét folytatja, mai formában. A lakópark saját tömbjét lezárja, csak vizuálisan nyílik fel, de nem a sétány felüli oldalon, hanem a telep vége felé. Ez egyrészt előnyös a benapozottság tekintetében, városépítészetileg viszont kérdéseket vet fel. Építészetileg a környező tömbök homlokzati struktúráját követi, színeiben pedig a „mediterrán stílusú".

LŐRINCLIGET LAKÓPARK

A lakópark tulajdonképpen egy típusterv sorolásából jön létre. Közös területek nem kerültek kialakításra, a telkeket elölről előkertek, hátulról pedig magán, a földszinti lakásokhoz kapcsolt kertek alkotják. Építészeti stílua nem meghatározható, anyaghasználatában, színeiben mediterrán jelleget ölt, amit viszont tömegformálása nem követ.

MAGNÓLIA LAKÓPARK

A lakópark területét a Királyhágó lakóparkhoz hasonlóan az egykori laktanya melletti véderdőből parcellázták ki. A beépítés a belvárosi tömböket idézi, építészete egyszerű, modern, mai átiratban. Szerkesztése szigorú, semmiféle túlzás nem jelenik meg rajta. Belsejében nem túl kellemes arányú udvar található. Környezetével kapcsolatot egyedül a Királyhágó út felöl teremt, ahol egy kis teret is ad, a forgalmas utca amúgy járdaszélességű világának.

NAPFÜRDŐ OTTHONPARK

A lakóparkot néhány pontház jellegű elszórt épület adja. Az építészetileg ugyan koherensnek mondható épületegyüttes városépítészeti egységet nem alkot. Közös zöldfelületek helyett csupán egy sétatér jött létre a tömbbelsőben. A házak külső oldalán magánkertek sorakoznak, melyek sajnos sok helyen elég kellemetlen helyzetűek a kivásárlás sikertelensége miatt ottmaradt bódék miatt.

REVICZKY-LIGET LAKÓPARK

A lakópark helyén korábban ipari terület volt, és a szomszédos területeken még mindig gyártás folyik. A lakópark telepítése szellős, az egyforma házak az utcával szöget bezárva soroltak. Építészeti megformálása egyszer, a modern mai utánérzése, színezett felületekkel.

ZARAGOZA KERT

A lakópark keretes beépítéssel épült, környezetében hasonló rendszerben épült a 80-as évek végén panelből épült magastetős telep található. Építészeti jellege a nevében is jelzett „mediterrán stílus". Az épület felfelé könnyebbedik, a felső szintek a tömeg visszaléptetésével légiassé válnak, kontrasztot képezve az alsó szintek zártságával. A földszinten utcára nyíló szolgáltatások is megjelennek.

(Forrás: Schneller István - Budapesti lakóparkok)

KISVÁROSIAS, ILLETVE KISVÁROSIASSÁ ÁTÉPÜLŐ KARAKTERŰ TERÜLET

A spontán fejlődés következtében a kerület forgalmasabb útvonalai (Üllői út, Nagykőrösi út, Gyömrői út) mentén az eredeti beépítés fokozatos – több évtizede tartó – átépülésének lehetünk tanúi. A beépítés egyre intenzívebbé válása egy sajátosan heterogén építészeti karaktert hozott létre, amely az épületek méretében és funkciójában egyaránt megjelenik.

Az átépülő főútvonalak közül is kiemelkedő jelentőségű az Üllői út, Pestszentlőrinc– Pestszentimre legforgalmasabb főútja, amely északnyugat–délkelet irányban, egyenes vonalon szeli át a teljes kerületet. Városképi szerepe óriási, hiszen a kerületen áthaladók elsőként erről az útvonalról alkotnak képet az egész kerületről. Az út az elmúlt évtizedek során jelentős átalakuláson ment át, ennek eredményeként azonban nem alakult ki egy egységes városkép, hanem a különböző korok eltérő „építészeti lenyomatainak" egymás mellett élését lehet ma tapasztalni. Az útvonal két oldalán a földszintes lakóépületektől a többszintes zártsorú beépítésen keresztül a lakótelepi karakterig szinte minden megtalálható. A két oldal is markánsan eltér egymástól, elsősorban az északi oldalra helyezett, oldalfekvésű villamos pálya hatásának következtében.

A főútvonal amolyan „lineáris központ" szerepet is betölt, amely – jelentős forgalmának köszönhetően – elsősorban kereskedelmi, szolgáltató funkciók jelenlétét jelenti. A főút rendezése az egész kerület imázsa szempontjából (is) kulcskérdés.

ÜZEMI JELLEGŰ TERÜLETEK

Budapest XVIII. kerületének arculata nem lenne teljes az iparterületek említése nélkül. Az ipar szorosan összefonódott a kerület történelmével, valójában a „telepek" egy részének létrehozását – az ipari üzemekben dolgozó munkásság biztosítását – is ez inspirálta. Az üzemi területek nagy része a kerület nyugati szélén, a vasútvonalakhoz kapcsolódva helyezkedik el. A rendszerváltás után jelentős változások következtek be az egyes üzemek életében. Számos gyár megszűnt, vagy jelentős átalakuláson ment/megy át, tulajdonosváltozások következtek/következnek be. Ezt a folyamatot természetesnek kell tekinteni, de figyelemmel kell lenni arra, hogy a XIX. század második és a XX. század első felében létesült üzemek számos építészeti értéket rejtenek, melyek jelentős része ma még feltáratlan. Az egykori ipartelepek rehabilitációjára (pl. funkcióváltással) számos külföldi, de hazai példa is létezik, ezek tanulságait felhasználva lehet kezelni a kerület átalakulóban lévő iparterületeit is. A régi ipari épületek mellett mai jó példák is szép számmal találhatóak a kerületünkben.

LUTHER KÁPOLNA

LUTHER KÁPOLNA

EGYEDI ÉPÍTÉSZETI KARAKTERŰ LÉTESÍTMÉNYEK (TEMPLOMOK, INTÉZMÉNYEK)

Mint minden városnak, kerületnek, úgy Pestszentlőrinc-Pestszentimrének is vannak olyan különleges épületei, egyedi értékei, amelyek arculatát, imázsát alapvetően meghatározzák. Ezek közé tartozhat például a Ferihegyi repülőtér, a Havanna Hetivásár, a templomok és egyéb más intézmények. Ezen karakter az eddig tárgyaltaktól eltérően igen heterogén, közös vonásuk egyediségükben rejlik. Számos egyedi karakterű épület visel magas építészeti értéket, és áll műemléki, vagy helyi védelem alatt. Szerencsére az újonnan épülő intézmények között is sok az építészetileg kiemelkedő színvonalú.

MARCZELL GYÖRGY FŐOBSZERVATÓRIUM EGYKOR

JELENTŐSEBB ZÖLDFELÜLETEK (PARKOK, KÖZKERTEK, ERDŐK)

Településképi szempontból nemcsak az épített, hanem a természeti környezet elemei is igen meghatározóak lehetnek. A kerület nagyrészt kertvárosias beépítésének köszönhetően jelentős a magántulajdonú zöldfelületek nagysága. Az egyes telepeken létrejött kisebb közparkok mozaikszerű hálózata közösségi használatú zöldfelületekkel egészíti ki a kerület zöldfelületi rendszerét. A kerület zöld jellegének megőrzése céljából fontos a nagyobb, összefüggő zöldterületek, erdőfoltok védelme.

A legjelentősebb természeti értéket a Halmierdő jelenti, amely országos tájképvédelem alatt áll. A városszerkezetben betöltött szerepe – Pestszentlőrinc és Pestszentimre beépített területeinek elválasztása – is rendkívül fontos. A kerület legjelentősebb zöldfelületi értékeit az „Örökségünk" fejezet tárgyalja.

BRENNER JÁNOS PARK

KOSSUTH TÉR

HARGITA TÉR

KOSSUTH TÉR

KOSSUTH TÉR

MEGHATÁROZÓ KARAKTEREK - GYEREK SZEMMEL

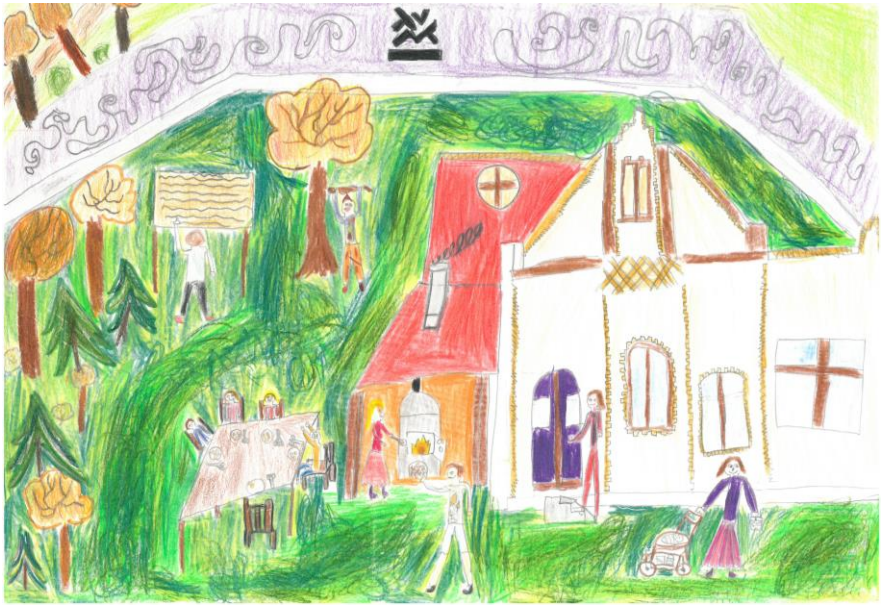

Bokor Lóránt, Zsákai, Neszlényi Dorottya Kata, és Oláh Csongor munkái

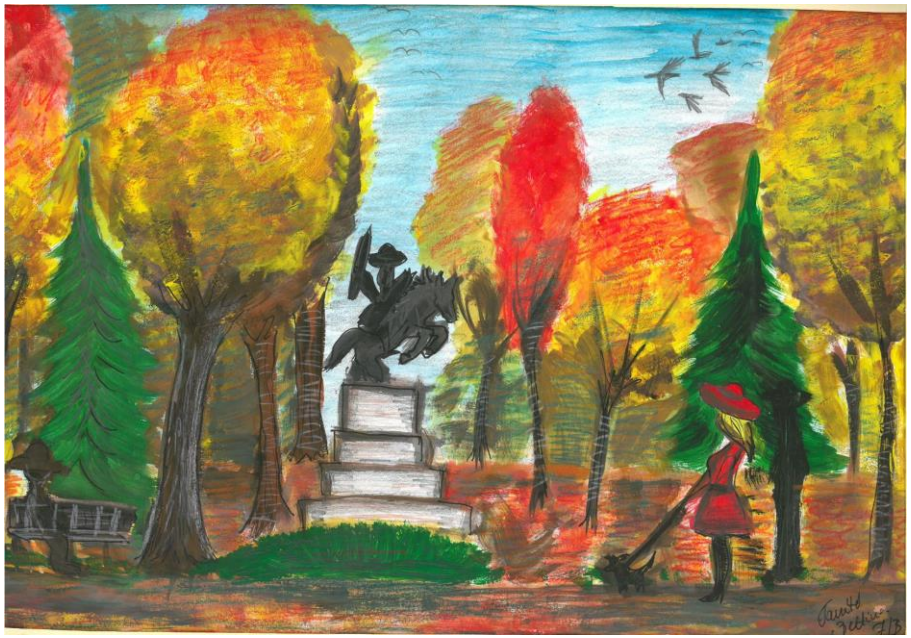

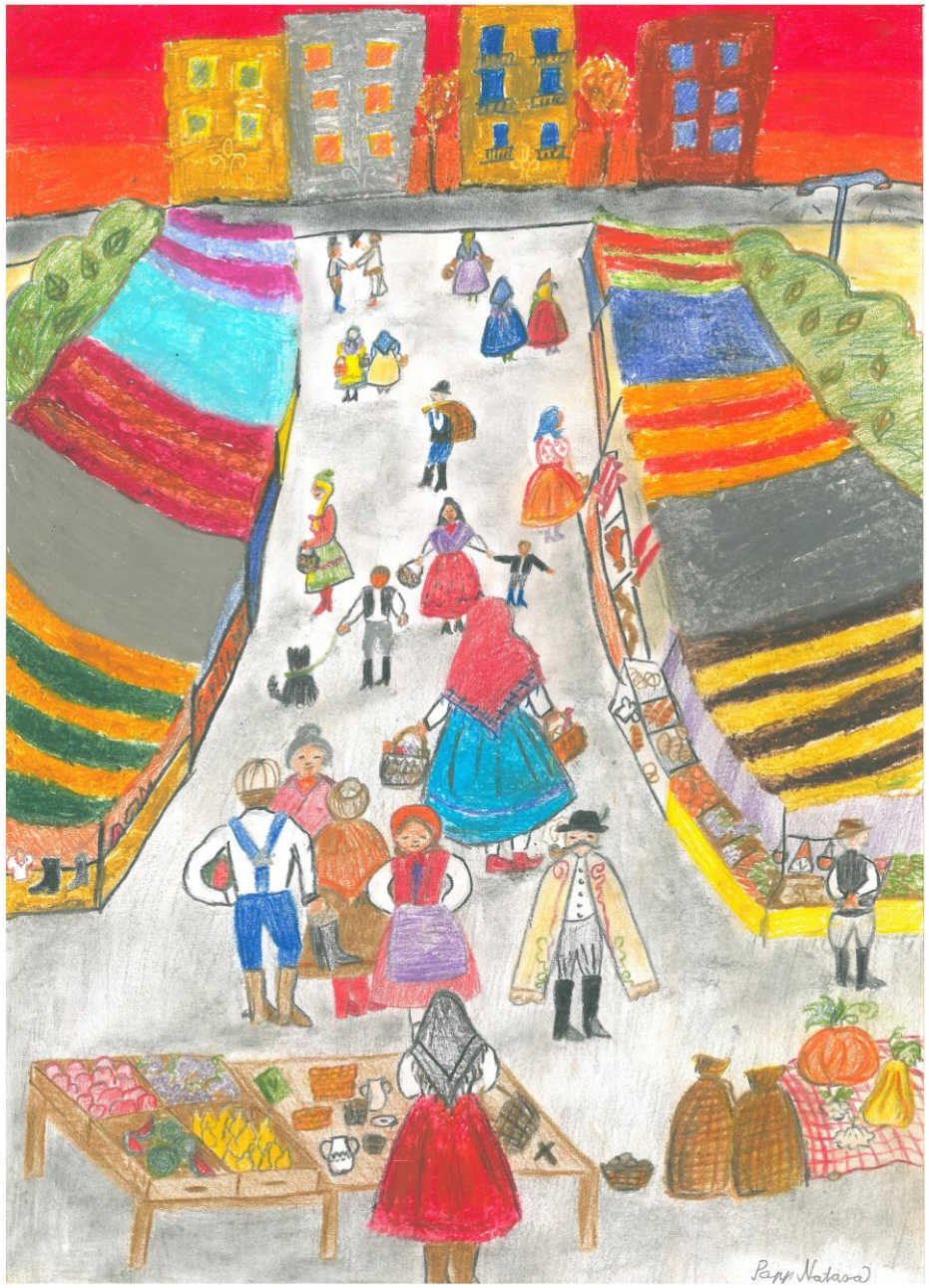

Tanító Bettina, Schumi Ráhel és Papp Natasa munkái

4 AZ EGYES VÁROSRÉSZEK TELEPÜLÉSKÉPI JELLEGZETESSÉGEI

eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

A nagyobb léptékben viszonylag homogénnek tekinthető általános karakterek számos egyedi jellegzetességgel, sajátos történelmi múlttal és eltérő jelen béli folyamatokkal, tendenciákkal rendelkeznek.

Pestszentlőrinc-Pestszentimre 2015-ben elkészült Integrált Település-fejlesztési Stratégiája (ITS) a kerület területét 23 városrészre osztotta fel: 16 egykori pestszentlőrici telep, 6 egykori pestszentimrei telep, valamint a két egykori önálló település között elterülő Halmierdő. A felosztást az ITS a településrészek hasonló adottságaival, és történeti múltjával indokolta, így megkülönböztetett:

- Nagyvárosias, illetve központi jellegű városrészeket
- Kertvárosias városrészeket
- Jellemzően heterogén, illetve egyedi karakterű városrészeket.

E fejezet éppen ezért a településképi jellegzetességeket a hasonló történelmi múlttal rendelkező területrészek bontásában (városrészi bontás) taglalja, azok történeti kialakulásának bemutatásával és mai településképi jellegzetességeikkel együtt.

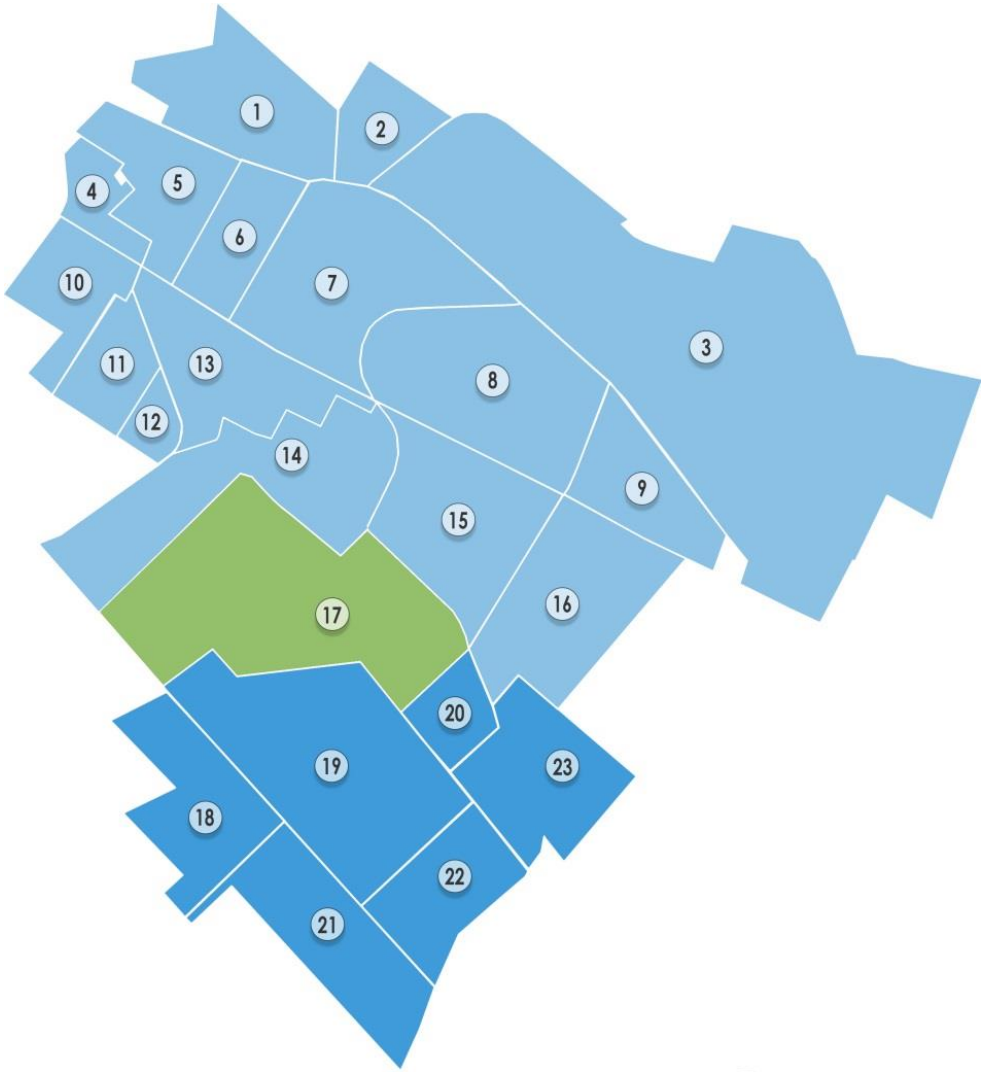

PESTSZENTLŐRINC TELEPEI

1. Erzsébettelep
2. Bélatelep
3. Ferihegy
4. Rendessytelep
5. Lakatostelep
6. Lónyaytelep
7. Miklóstelep
8. Szemeretelep
9. Ganztelep
10. Liptáktelep
11. Havanna-lakótelep
12. Szent Lőrinc-lakótelep
13. Bókaytelep
14. Gloriett-telep
15. Szent Imre - kertváros
16. Ganzkertváros
17. Halmierdő

PESTSZENTIMRE TELEPEI

18. Kossuth Ferenc-telep
19. Újpéteritelep
20. Krepuska Géza-telep (Alacskai úti lakótelep)
21. Belsőmajor
22. Erdőskert
23. Almáskert

Városrészek meghatározó karakterei

KERT	Klasszikus kertváros
SOR	Sorházas beépítésű kertváros
ÚJ	Újonnan beépülő kertváros
TELEP	Lakótelep, lakópark jellegű lakóterület
KIS	Kisvárosias/kisvárosiassá átépülő tömbök
IPAR	Üzemi jellegű területek
INT	Egyedi karakterű (intézmény) területek
ZÖLD	Jelentősebb zöldfelületek

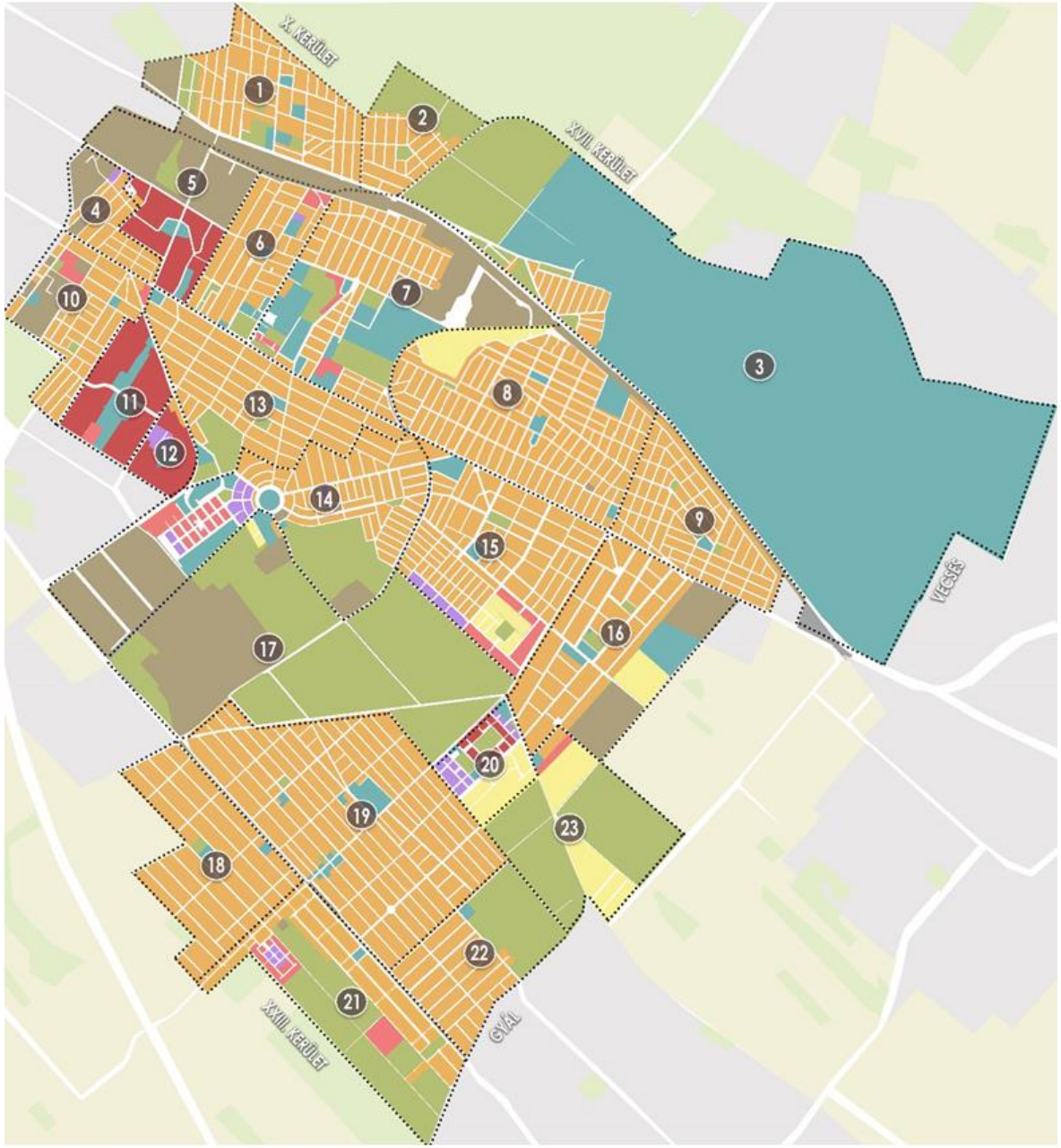

ERZSÉBETTELEP

A telep a XIX-XX. század fordulóján kezdett kialakulni, Erzsébet királynéról nevezték el. Többségében a közeli, bár nem Pestszentlőrincen elhelyezkedő Új Köztemető virágosai, alkalmazottai, illetve a szintén közeli gyűjtőfogház alkalmazottai telepedtek le itt először. A későbbiekben a Gyömrői út túloldalán, a Budapest–Cegléd–Szolnoki vasútvonal melletti gyárak alkalmazottai kerestek itt házat, házhelyet. A telep a szomszédos Bélateleppel együtt, éppen a vasútvonal és a repülőtérre vezető gyorsforgalmi út miatt határozottan elkülönül Pestszentlőrinc többi részétől. Saját katolikus és református temploma, iskolája, óvodája és bölcsődéje van. Az egykor itt működő Balázs-féle téglagyár agyaggödre helyén ma a horgászokat várja a Balázs-tó.

A városrész meghatározó jellemzője a nagy kiterjedésű kertvárosias lakóterület. A városrész nyugati szélén a Flex LTD (Flextronics) üzemi területe helyezkedik el. A repülőtérre vezető út mellett található az egykori Gyömrői úti edzőpálya. Az edzőpálya körül F+2-3 szintes társasházak épültek. A telepen található a Vajk-sziget általános iskola és az Árpádházi Szent Erzsébet templom. A Ferihegyi Repülőtérre vezető út és a vasútvonal között összefüggő, nagyrészt felhagyott ipari terület van.

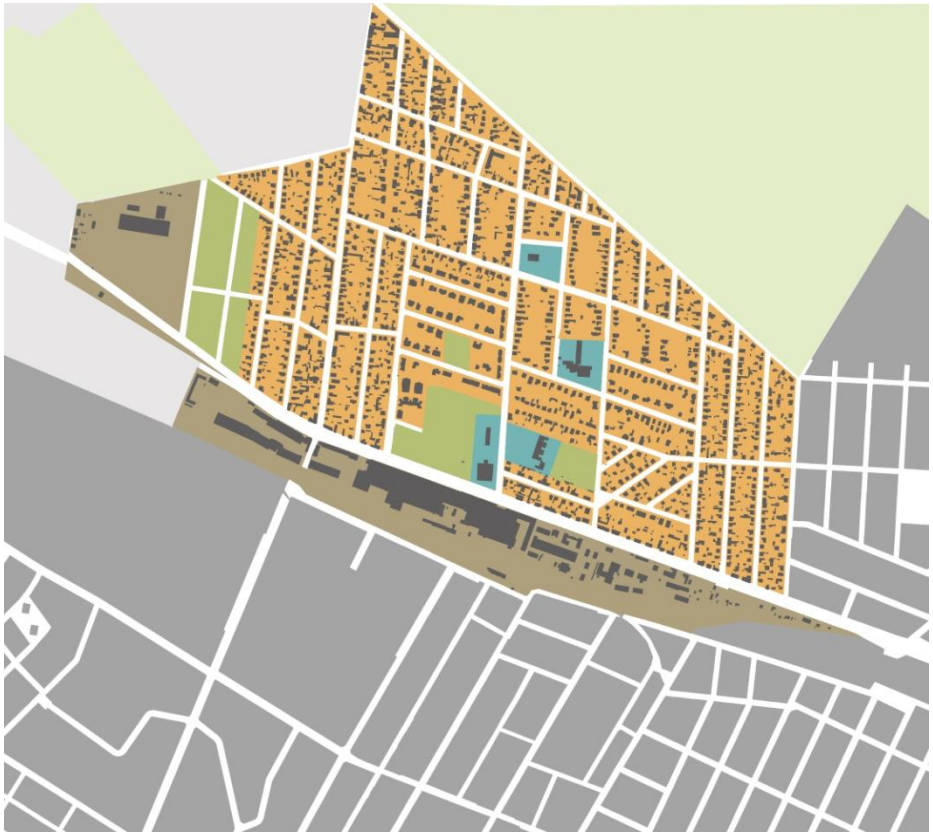

BALÁZS-TÓ

BÉLATELEP

1945-ig Rákoskeresztúrhoz tartozott, ekkor csatolták az itt lakók kérésére Pestszentlőrinchez. Gróf Vigyázó Ferenc – apja szándékaival megegyezően – a teljes Vigyázó-birtokot egy nemes gesztussal a Magyar Tudományos Akadémiára hagyta. Ennek a birtoknak volt része a későbbi Bélatelep területe is. Egyes feltételezések szerint a területet talán Vigyázó Ferenc édesanyja, Podmaniczky Zsuzsanna első házasságából származó fia – taktaharkányi báró Harkányi (Koppel) Béla csillagász, matematikus, egyetemi tanár, az MTA tagja – után nevezték el. A birtokot 1928-ban az országos földbirtokrendező bizottság, 1931-ben az MTA parcelláztatta. A telekrendezés során egy 2 hold nagyságú teret alakítottak ki a telep közepén, és a parcellázónak (MTA) temetőt is biztosítania kellett.

Az egész telep egyetlen nagy kertváros, közepén a Martinovics tér zöldterülete. A Frangepán utcától északra összefüggő erdő található. A beépítés jellemzően családiházas, előkertes, szabadonálló, vagy oldalhatáronálló.

FERIHEGY

A XIX. század elején Mayerffy Xavér Ferencnek volt itt mintaszőlője, gazdasága. Ezért kapta a terület ezt az elnevezést, annak ellenére, hogy nem klasszikus hegy, nagyobb részt sík, kissé egyenetlen, keleti felén szélfútta, 130-140 m magas dombokkal. Ezek viselték a „Ferihegy" nevet, körülötte, a korábban 350, később 1500 kataszrális holdra növekedett terület pedig a Ferihegy-puszta elnevezést. A terület kis részét 1940-ben házhelyeknek parcellázták. Nagyobb része az 1940-es évek óta ad helyet a magyar repülésnek. Budapest nemzetközi repülőtere (ma Liszt Ferenc nemzetközi repülőtér) 1950-ben nyílt meg. A városrész délnyugati részén található egy kisebb lakóterületi egység, kertvárosi jellegű beépítéssel. A városrész többi területét a repülőtér foglalja el.

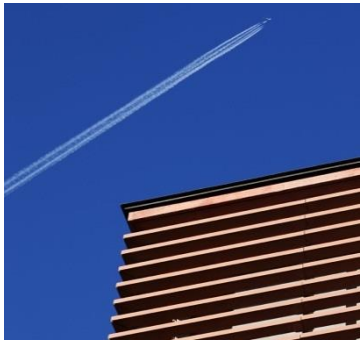

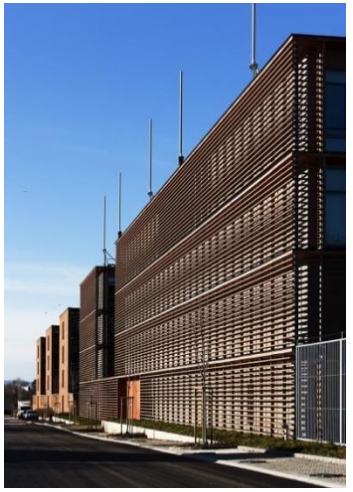

RENDESSYTELEP

A XIX. század végén Rendessy Ödön óbudai pékmester vásárolta meg ezt a területet, és házhelyekre parcellázta. A korai pestszentlőrinci telepek egyike. Itt működött a Kispesti Textilgyár (Kistext). A gyárat 1907-ben nyitották meg. Azért kapta ezt a nevet, mert ebben az időben a mai Pestszentlőrinc területe még a szomszédos Kispesthez tartozott. Ugyan Pestszentlőrinc 1910-től önállóvá vált, a gyár nevét nem módosították. A telepen külön kolóniát alkottak a gyár dolgozói. A Rendessytelepen működött az egykori Szalagszövő- és Csipkegyár is.

A városrész területének nagyobb részét kertvárosias jellegű lakóterület foglalja el. A nyugati részen két összefüggő tömbben felhagyott üzemi területek helyezkednek el.

LAKATOSTELEP

Az 1963 és 67 között megszületett Lakatos-lakótelep a 18. kerület első modern lakótelepe. Itt épültek a kerület első, 9 emeletes toronyházai. Az 1900-as évek első felében ezen a területen bolgárkertészek termeltek zöldséget és gyümölcsöt a budapesti piacokra (főként paprikát, paradicsomot, fejes salátát és uborkát). A lakótelep már termelőszövetkezeti földekre épült, de több, a kisajátítás előtt néhány évvel épült kertes házat is lebontottak a területen. A 60-as évek végére közel 2800 lakásban 11 000 ember élt a Lakatoson. Ez a szám 2014-re 6000 főre csökkent.

A lakótelepet és az iskolát először a Lakatos utcáról nevezték el. Az iskola 1999-ben vette fel Eötvös Loránd fizikus nevét, akinek a közelben, a mai Lónyaytelepen állt egykor a nyaralója.

A Lakatos-lakótelepre nagy számban költöztek hazájukból elmenekült görögök. Ezért is nevezik a szomszédos területet Görög-dombnak. A területet társadalmi munkában tették használhatóvá. A munkában sok görög is részt vett. A lakótelepi iskolában külön osztályt is indítottak a görög diákok számára. Érdekes párhuzam, hogy az 1800-as évek közepén egy ideig a terület (akkoriban a környék Szent Lőrinc puszta néven egyetlen birtokot alkotott), a dúsgazdag görög Sina család tulajdonában volt.

A lakótelep terveit dr. Brenner János, készítette, akit ezért a munkájáért Ybl-díjjal jutalmaztak 1964-ben. Külön érdekesség, hogy az iskolát és az Üllői úti egyedi lakóépületet felesége, Brennerné Becker Zsuzsanna tervezte, illetve ő adaptálta a helyszínre a típusházakat is. A Lakatos az emberközpontú tervezés eredményeként kialakult minőségi életterével emelkedik ki a korszak monoton, uniformizált lakótelepei közül. Ma már elképzelhetetlen lenne, hogy egy hétköznapi lakópark ilyen nagy zöldfelülettel, ilyen laza beépítéssel épüljön fel. A lakótelep szomszédságában van a nemrégiben megújított – és a lakótelep tervezőjéről elnevezett – Brenner János-tó. A lakótelepen nem a hagyományos utcaelrendezés a jellemző. A házak többsége „bokorszerűen" kapcsolódik egymáshoz. Öt ház képez egy „bokrot". Egy-egy bokor házai eredetileg hasonló külső színezést kaptak, így segítve a tájékozódást.

„Klasszikus" szerkesztésű lakótelep, alacsonyabb (F+4 szintes) sávházakkal és magasabb (F+9 szintes) pontházakkal beépítve. A lakótelep úthálózatán, az épületek elhelyezésén látszik a kompozíciós szándék, de érződik az is, hogy a tervező igen szűk keretek között dolgozhatott. A parkolási gondokat (igénytelen kivitelű) sorgarázsok létesítésével igyekeztek megoldani.

A lakótelep mai képét pozitívan befolyásolja az időközben megnőtt faállomány, valamint több épület – uniós forrásokból történt – energiahatékonysági megújítása, melynek keretében – a homlokzatok színezése is megtörtént, átgondolt kompozíciók alapján. A városrészhez tartozik a lakótelep és a vasútvonal között elterülő ipari park jellegű terület is.

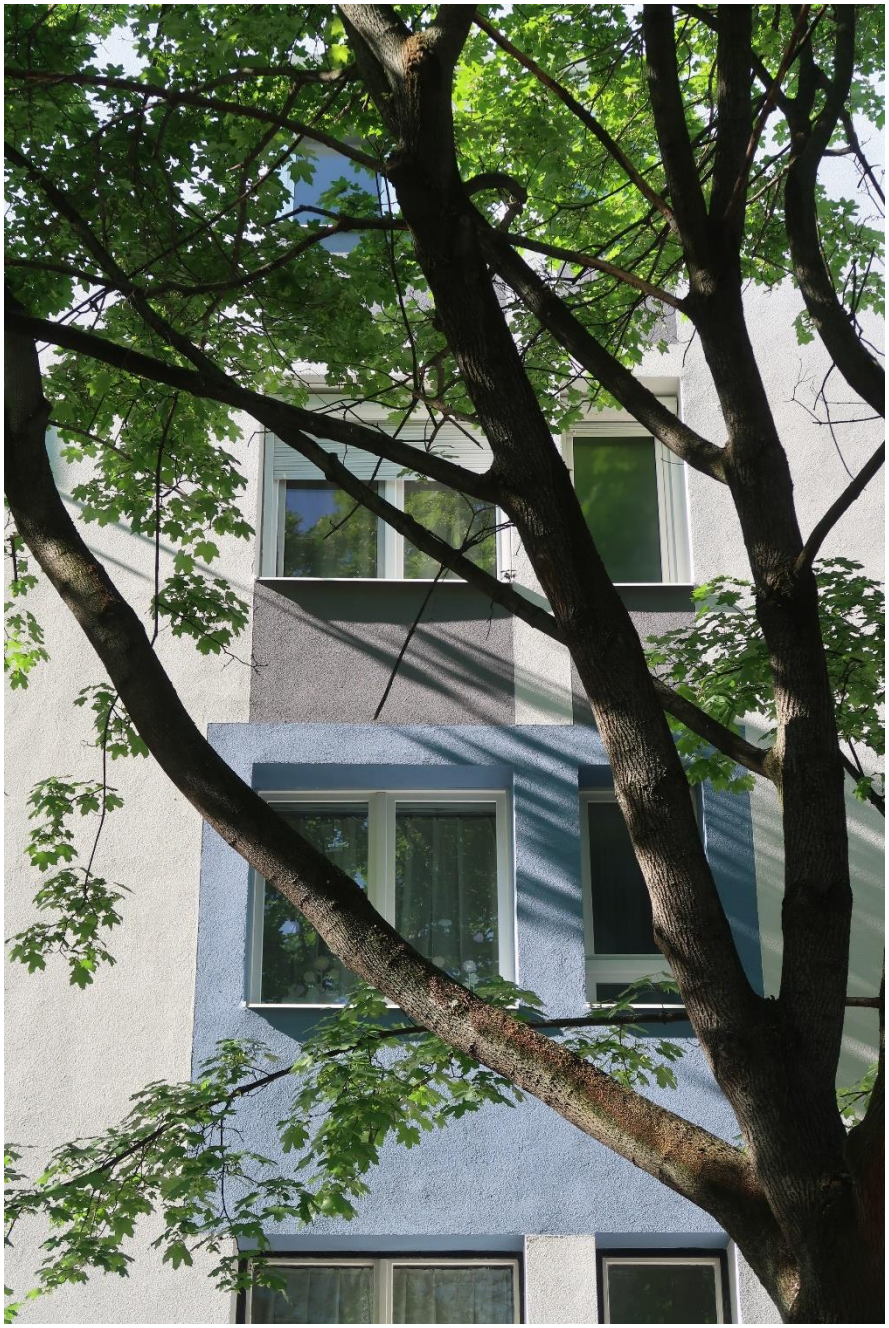

LÓNYAYTELEP (Villatelep)

Az egykori majorsági tölgyerdő (Szála- vagy Szalla-erdő) területén az 1870-80-as években elegáns nyaralótelep épült. Ezért ezt a részt régebben Villatelepnek is nevezték. Névadója gróf Lónyay Menyhért (1822–1884) miniszterelnök, pénzügyminiszter. A területet az 1870-es években ő vásárolta meg és parcelláztatta. Sok időt töltött itt épített, emeletes nyaralójában, sőt közbenjárására a telep szélén vasútállomást is létesítettek. Ez ma a Pestszentlőrinc vasútállomás.

A villák parkjaiban részben még ma is láthatóak a tölgyerdő fái, de számos, különleges növényfajtával tarkított, gondosan ápolt kertet őriztek meg a korabeli fényképek. A villák közül néhányat az 1930-as években lebontottak, és az elmúlt 100 évben a nagyméretű telkeket is kisebb házhelyekre osztották. Így a terület mára az egykori villákkal és új családi házakkal vegyesen beépített.

Néhány megmaradt egykori villában ma intézmények kaptak helyet, így az egykori Tündérkertben a Dohnányi Zeneiskola működik, az egykori Hoffher-villában van az Új Tündérkert vendéglő. Eötvös Lóránd lebontott villájának emlékét a róla elnevezett kis park őrzi. Itt áll az egykori karmelita zárda épülete is, amelyben ma a Szent Lőrinc Katolikus Általános Iskola működik.

A városrész területének nagy része kertvárosias beépítésű, szabadonálló, vagy oldalhatáron álló, jellemzően földszintes, egyemeletes épületekkel. A terület délkeleti sarkában helyezkedik el a Kossuth Lajos tér, melynek környezetében számos jelentős intézmény található (Polgármesteri Hivatal, Sztehlo Gábor Evangélikus Gimnázium, református és evangélikus templom). Ebben a városrészben található a kerület legtöbb védett épülete.

KOSSUTH TÉR

Pestszentlőrinc

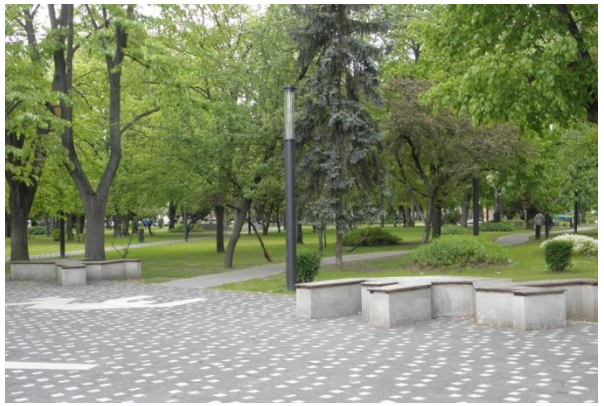

MIKLÓSTELEP

Szemere Miklós birtokán kialakított telep, mely a tulajdonos keresztnevét vette fel. Az első világháború után leginkább hadirokkantak és hadiözvegyek vásároltak itt házhelyeket. Egy részét nem hivatalosan Rokkanttelepnek is nevezték. De ide tartozik a XIX. század végén parcellázott egykori Tulipántelep területe is. A Tulipántelep nevét az 1905-1906. évi nemzeti ellenállási mozgalom jelképe, a mozgalomban részt vevő tisztségviselők részére készített tulipánt ábrázoló jelvényekről kapta. Itt építette fel híres lövöldéjét Szemere Miklós (ma Zila cukrászda), az egykori kavicsbánya helyén pedig az 1945 után megnyitott Lőrinci (új) Temető található.

A városrészt kelet-nyugati irányban átszelő Nefelejcs utcától északra fekvő terület nagy része kertvárosias beépítésű, amelyhez egy gazdasági terület, és egy nagykiterjedésű beépítetlen terület kapcsolódik.

A Nefelejcs utcától délre fekvő terület felhasználása változatos, a Thököly utca és a Haladás utca között még nem teljesen kialakult. Ezen a területen található a Karinthy Frigyes Gimnázium, a Pogány Frigyes nevét viselő középiskola, a Lőrinci Sportcsarnok, szabadtéri sportterületek, a Zsebők Zoltán Szakrendelő, a Lőrinci Nagykönyvtár és a piac. A területet határoló utak mentén F+2-4 szintes társasházak állnak. Az Üllői út mellett egy szakaszon beépítetlen terület található.

A Haladás utcától keletre családiházas beépítésű kertvárosias jellegű lakóterület, F+2-4 szintes társasházakkal beépített „telepszerű" lakóterület, a Gulner Gyula Általános Iskola, egy sportpálya, valamint a Pestszentlőrinci temető és a hozzá délről kapcsolódó beépítetlen terület fekszik.

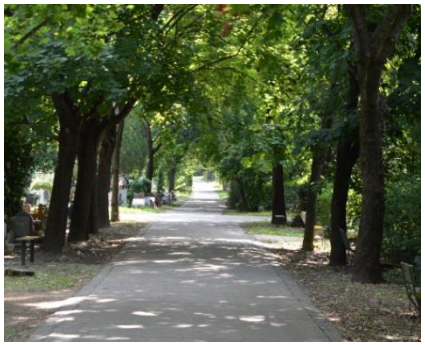

SZEMERETELEP

A Szemerék birtokán több lépcsőben kialakított telep, amely a család nevét viseli. Ezen a birtokrészen volt egykor az új major. Szemere Miklós az 1900-as évek elején kezdte parcellázni az Ó-Szemeretelepet. Ez a Budapest–Cegléd–Szolnok vasútvonal melletti részen kezdett el benépesülni, sőt külön vasúti megállót is kapott (Szemeretelep).

A Szemeretelep Üllői út felé eső részét az 1920-as évek végétől parcelláztatta fel Szemere Miklós örököse, Szemere István. Ezt a részt ezért nevezték egy ideig Új-Szemeretelepnek. A parcellázás sikerét segítette, hogy 1929-ben az Üllői úti villamos vonalat az akkori Pestszentlőrinc határáig, a mai Béke térig meghosszabbították.

A városrész valójában egyetlen, hatalmas kiterjedésű kertváros. Eltérő területfelhasználásként megemlíthető a terület északnyugati részén elhelyezkedő fejlesztésre szánt terület és a Vilmos Endre Sportcentrum. Érdekes együttest alkot a Tátrafüred téren a római katolikus Szent István király templom, a Szemeretelepi Református Egyházközség temploma és Szentséges Szűz Mária és Mihály Arkangyal kopt keresztény templom.

GANZTELEP

A Ganztelepet a Ganzkertvárossal együtt 1945 után csatolták Pestszentlőrinchez, korábban mindkettő Vecséshez tartozott. A Ganzkertváros és Ganztelep elnevezést a kettőt együtt jelölő Szent István Kertváros (1939), majd 1941-től 1948-ig a Csáky-liget elnevezés váltotta. (Csáky István /1894–1941/ az Imrédy-, majd a Teleki-kormány külügyminisztere) 1948-tól mindkét telep az eredeti elnevezését használja tovább. A Ganz és Társa Danubius Gép-, Vagon és Hajógyár 1912-ben vásárolta meg a Vecsés határában lévő mai Ganztelep területét, gyárat kívántak ide építeni. Ez részben az I. világháború miatt nem valósult meg, ezért a területet a gyár az 1920-as években felparcelláztatta. 1926-ban kezdte meg a gyár a házhelyek parcellázását, a telkeket házépítésre saját dolgozóinak adta el kedvezményes áron. Akkoriban a Ganztelepet szegényes épületei miatt Ládavárosnak is nevezték.

Kertvárosias jellegű terület. Súlypontjában a Barcika tér helyezkedik el, a Szent József templommal.

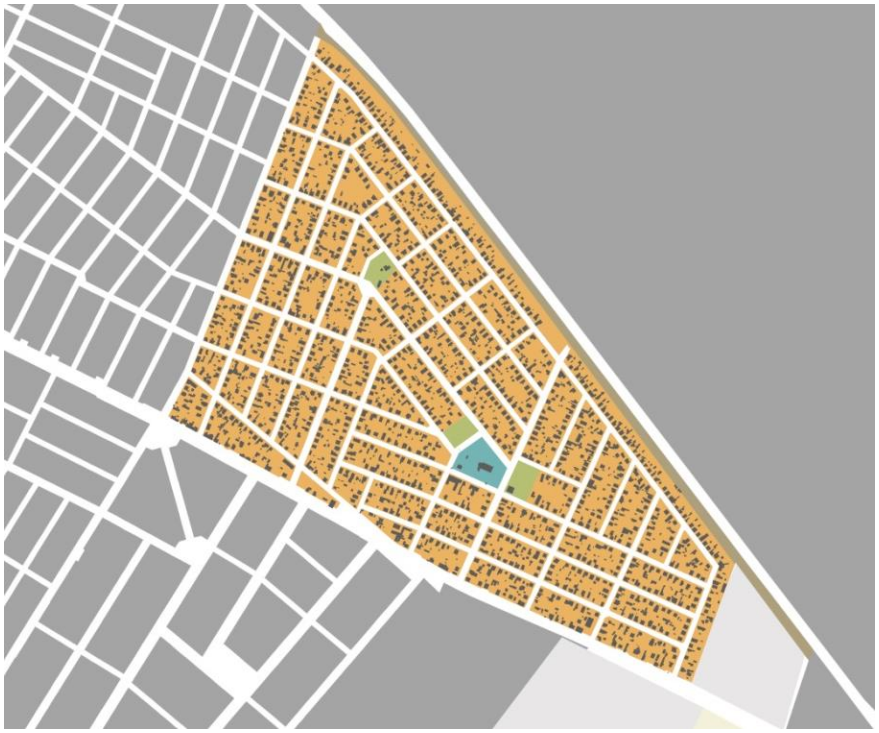

LIPTÁKTELEP

A telep területe egykor a Herrich-birtok része volt. Ezt és a mai Bókaytelepet egyszerre parcellázták házhelyekre 1898 körül. Az Üllői úti rész és a közeli utcák hamar benépesültek, a távolabbi, a lajosmizsei vasútvonal melletti területet pedig az 1910-es években Lipták Pál (1874–1926) mérnök egyben vásárolta meg a Herrich-örökösöktől.

Ő 1910-ben alapított építőipari vállalatot Lipták és társa néven. Ebben az időben épültek Budapest belvárosának ma is meghatározó emeletes épületei. A többemeletes lakóházak, szállodák, székházak a Lipták által is gyártott vasbetonszerkezetek felhasználásával és magasépítési technológiával készültek. A fővároshoz közeli Pestszentlőrincen, a lajosmizsei vasút mentén talált megfelelő telket a gyárépítéshez. 1911-ben ideköltözött, a gyár emeletes irodaházába, ma ebben az épületben középiskola működik. A Lipták és társa a legnagyobb építőipari cégek egyike lett. Az I. világháború alatt katonai felszerelések gyártására álltak át, harckocsi- és helikopter-kísérleteket is végeztek. Lipták 1916-ban kivált a cégből.

Az I. világháború után vállalata megszűnt. Ezt követően, 1934-ben nyitották meg a mai Hengersor utcában található egykori gyári irodaépületben Lőrinc első érettségit adó (kereskedelmi) középiskoláját. Az épületben egy ideig polgári iskola, általános iskola, illetve gimnázium is működött párhuzamosan, ma egyetlen középiskolának ad otthont. Az iskola megnyitása idején kezdték el a környékbeli telkek többségét újra házhelyként („iskolatelep") parcellázni.

A II. világháború után az egykori gyár megmaradt területén kezdte meg működését a Lőrinci Hengermű, amely a 2013-ban zárt be.

A városrész területének nagy részét kertvárosias jellegű beépítés foglalja el. A kertvárostól (a Vaslemez utcától) nyugatra összefüggő felhagyott iparterület (egykori Hengermű, Vattagyár) található. Az egykori gyári irodaépületben középiskola működik. A kertvárosias beépítés az Üllői út mentén kisvárosias jellegűvé válik, az Üllői úthoz közeli tömbök fokozatos átépülése következtében.

THULE
PANNON

PINK and GREEN

HAVANNA-LAKÓTELEP

A mai Havanna-lakótelep területén 1916-ban épült fel a Magyar Lőszergyár Rt. telepe, amely független volt a szintén hadfelszereléseket gyártó Lipták-gyártól. A lőszergyár lőrinci, főleg nőket foglalkoztató telepén állították össze és töltötték a különböző méretű lövedékeket. A tűz- és robbanásveszély kockázatának csökkentése érdekében fallal vették körül a területet, önálló vízvezeték-rendszert és víztornyot építettek. Az első világháború után üresen álló gyárban a trianoni békeszerződés után az elcsatolt területekről menekülőket helyezték el. Az 1920-as évek közepére mintegy 6000 ember élt itt, vízzel, villannyal és vízöblítéses mellékhelyiséggel is ellátott otthonokban. Az Állami lakótelep ezzel jelentősen felülmúlta a város ínségtelepeinek (Mária Valéria-telep, Augusztatelep) színvonalát.

Az 1975-ös ötéves tervben a kerület vezetői és a Fővárosi Tanács döntése alapján kezdték meg az Állami lakótelep lebontását. A korábbi épületekből csak a Vörösmarty utcai iskolát, a római katolikus és az unitárius templomot tartották meg.

Az új lakótelep Virágh Csaba tervei alapján épült. 1977-ben készültek el a tervek és befejeződtek az előkészítő munkálatok, 1978 nyarára már állt három ház, a teljes építkezés 1985-re fejeződött be, és két ütemben (1977–1981, 1983–1985) zajlott. Tervezték a lakótelep későbbi bővítését is. Ebből azonban csak a Csillagház és a Barcsay utcában épült sorházas teleprész valósult meg az 1990-es évek elején. A lakótelep 6020 lakásának 72 százalékába bérlők, 28 százalékába tulajdonosok költöztek. A rendszerváltás után ez az arány megfordult, mert a bérlők kedvezményesen megvásárolhatták a lakásokat.

A lakóépületek sávjában a házak két hosszanti, ún. „lakóutcát" alkotnak. A két lakóépületi sáv között helyezték el a középületek sávját. Itt épültek fel – az eredeti tervekhez képest több módosítással – az üzletek, a bölcsődék, óvodák, a két általános iskola, a szociális otthon és az egészségügyi intézmények, illetve a Kondor Béla Közösségi Ház. Az 1980-as években 20-22 000 fő lakott az új lakótelepen. Napjainkban körülbelül 17 000-re tehető a lakosság száma. Eredetileg az Állami lakótelep, majd a Havanna utcai, ma már a Havanna-lakótelep nevet viseli ez a lakónegyed.

A korszerűsítéseknek, parkosításoknak köszönhetően barátságosabbá, emberközpontúbbá váló lakótelepet F+10 szintes paneles lakóépületek alkotják. A lakótelep középső részén – a Kondor Béla sétány mentén helyezkednek el az alapfokú intézmények. Többségük az adott kor sematikus jegyeit viseli, viszont a két megtartott templom építészeti értékeket hordoz. Az ebben a sávban épült épületek – köztük lakóházak is – már igényesebb kialakítással épültek.

50
52

HAVANNA
HAVANNA
havanna
HAVANNA
havanna

HAVANNA

SZENT LŐRINC-LAKÓTELEP

Az Ifjúsági, később KISZ-lakótelep ötlete helyben született meg, nem felsőbb utasításra építették. Megszületése a közösségi – ahogy akkor nevezték, társadalmi – munka szép példája. Az 1960-as évek elején az országban egyedülálló módon a kerületi KISZ Bizottság olyan ifjúsági, szövetkezeti lakótelep építését tűzte ki célul, mely megoldást jelent a fiatal házaspárokat sújtó kétségbeejtő lakáshelyzeten. Ehhez más fővárosi KISZ-szervezeteket is sikerült ingyenes közreműködésre rávennie. Az előkészítés, a műszaki tervek társadalmi munkában készültek. 1964-ben kezdték meg az építést az egykori majorsági, mezőgazdasági földeken, 1974-ben adták át az utolsó, 10 emeletes lakóházat. A lakáshoz jutáshoz nem ártott KISZ-tagnak lenni, a korhatár 30 év volt, és 200 óra társadalmi munkát is vállalni kellett. De sokan ennél jóval többet vállaltak, sőt barátaikat, családtagjaikat is bevonták. A lakások alapterülete 27, illetve 42–53 m2 közötti. A lakóépületek egyetlen 10 emeletes kivételével 3-4 emeletesek. 1992-ben nevezték el Szent Lőrincről. A lakótelep szomszédságában áll Szent Lőrinc puszta műemlékkápolnája, az egykori majorság egyetlen megmaradt épülete.

A lakótelep épületei F+4 szintes sávházakból és ugyanilyen magas pontházakból állnak. (Az Iker téren áll a lakótelep egyetlen, F+10 szintes épülete.) Az intézmények (oktatási, egészségügyi kereskedelmi) a lakótelep középső részén kaptak helyet. Az Est utca két oldalán, és a Baross utca keleti oldalán megmaradt az egykori telekrendszer, jellegzetes előkertes, zártsorú beépítéssel.

BÓKAYTELEP

Az Üllői úton kiépített keskeny nyomtávú vasútvonal jelentősen megkönnyítette Budapest és Pestszentlőrinc centruma között a közlekedést. A Budapesti Családház Építő Egylet Puszta Szent Lőrinci Csoportja népesítette be az Üllői út téglagyárral szemközti oldalán lévő két párhuzamos utcát (Kossuth Lajos utca, Batthyány Lajos utca) a Kemény Zsigmond utcától a Madarász utcáig Herrich Károly birtokán. Az első házat 1887-ben építették fel. A századfordulón Bókay Árpád (1856–1919) orvosprofesszor a Herrich-örökösök nevében felparcelláztatta a lajosmizsei vasút és az iparvasút közötti maradék birtokot. Számos középület, szép kertes villa és magánház, valamint a Bókay-kert található ezen a területen. A két háború között ezt a telepet tekintették Pestszentlőrinc „belvárosának".

A városrész kertvárosi jellegű, sorházas, szabadonálló, oldalhatáron álló, zártsorú és hézagosan zártsorú beépítéssel. A városrész délnyugati részén helyezkedik el a Bókay-kert nagy zöldterülete. Egy másik park a Gödör tér, a városrész centruma táján (sportpálya, Gombás étterem). A városrészben van a kerület egyik műemléke, a Szent Lőrinc kápolna.

GLORIETT-TELEP

A terület egy részének eredeti neve Madártelep. Az 1980-as évek végén a terület nagyrészt üresen álló részén – csak néhány egykori mezőgazdasági épület állt itt – építették fel a Gloriett-lakótelepet. Mára a lakótelep előtti üres térségen több szupermarket épült. A névadó Gloriett épülete a Pesti-síkság utáni első jelentősebb magaslat a Gilice tér helyén állt. A kör alakú Gloriettet III. Grassalkovich Antal építtette, hogy illőn fogadhassa birtokán a Bécsben és Budán tanácskozó három császárt (III. Frigyes Vilmos, I. Ferenc és I. Sándor). A látványosságra (katonai és népi játékok bemutatójára 1814. október 26-27-én került sor. A később kápolnává alakított épületet a németek 1944-ben felrobbantották.

A városrész központi tere a Gilice tér, jelenleg alulhasznosított, óriási terület. A tértől keletre kertvárosias beépítés található, a kertvárostól délre erdőterület van.

A teret nyugati oldalán sorházas beépítés veszi körül. Az ívesen vezetett utcák szép szerkezetet rajzolnak ki.

A sorházas beépítéstől nyugatra helyezkedik el a Gloriett-lakótelep szabályosan szerkesztett, több ütemben (1990 körül, illetve a 2000-es évek elején), 3-4 emeletes épületekkel beépített területe.

A lakótelep tengelye a Sina Simon sétány, amelyre az egyes épületek által formált keretes beépítésű tömbök szimmetrikusan helyezkednek el. A lakóteleptől északra kereskedelmi-szolgáltató terület alakult ki, a városrész keleti részét pedig nagy kiterjedésű gazdasági terület foglalja el.

GILICE TÉR

SZENT IMRE-KERTVÁROS

Szent Imre nevét halálának 900. évfordulóján, 1931-ben vette fel a kertváros. Ez a terület is a lőrinci Szemere-birtok része volt. Az 1920. évi földbirtokreform következtében lehetőség nyílt arra, hogy a Trianon után elmenekült tisztviselők méltó lakáskörülményeket teremthessenek a vagonlakások, magas bérlakás-költségek, a szükség-lakótelepi elhelyezés kiváltására. Az 1000 kat. holdon felüli mezőgazdasági birtokoknak, amennyiben 30 éven belül vásárolták őket (ilyen volt a lőrinci Szemere-birtok is) vagyonadóként 15 százalékot természetben kellett leadniuk a földbirtokrendezés céljaira. Ezért a tisztviselőtelepet nem Szemere, hanem az 1925-ben megalakult Pestszentlőrinci Kertotthon, Házépítő, Fogyasztási, Termelő és Értékesítő Szövetkezet parcelláztatta. A szabadon álló, villajellegű épületekkel benépesített kertvárosban a beépítést szigorúan szabályozták. A legtöbb épületet az 1930-as évektől emelték.

A városrész délkeleti sarkában, a 2000-es évek elején épült a Királyhágó-lakópark az egykori, 1956-ig magyar, majd szovjet laktanya helyén. A szovjet csapatok 1991-ben hagyták el Magyarországot.

A városrész területének túlnyomó részét egy homogén jellegű, hatalmas kiterjedésű kertváros foglalja el, melytől csupán a Kétújfalu utca és a Flór Ferenc utca közötti intenzívebb, sorházas és társasházas beépítésű terület, a volt laktanyaterület társasházakkal beépülő része, valamint a városrész észak-nyugati részén, a régi lőrinci temető helyén emelt Lőrinc Center Bevásárlóközpont jelent eltérést. A városrész természetes centruma a Hargita tér. A volt laktanya területén – néhány laktanyaépület és a tiszti lakótömb újrahasznosítása mellett – lakásépítés folyik: a délnyugati részen egyéni telkes (ikres beépítésű), az északi és a nyugati oldalon, – a Halomi út és a Királyhágó utca mentén – többszintes (F+2-4) társasházas beépítésű lakóterületek alakultak ki (utóbbiak egy része lakópark jelleggel). A tömb belsejében összefüggő zöldterület található.

11/03/2017

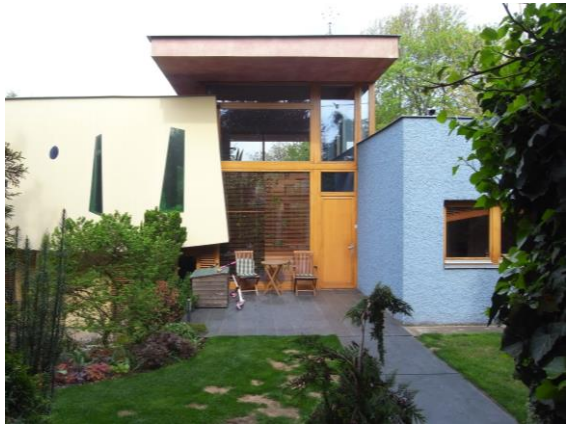
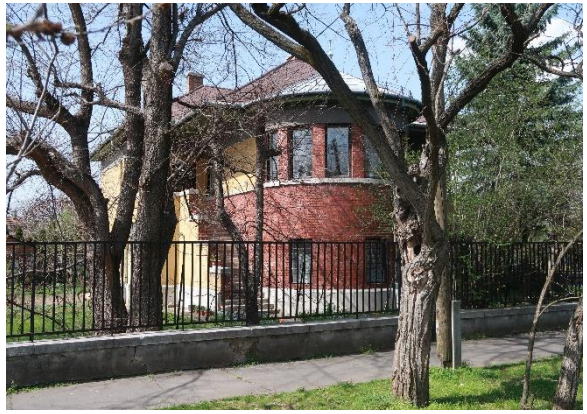

GANZKERTVÁROS

A kertvárost a Ganzteleppel együtt 1945 után csatolták Pestszentlőrinchez, korábban mindkettő Vecséshez tartozott. A Ganzkertváros és Ganztelep elnevezést a kettőt együtt jelölő Szent István Kertváros (1939), majd 1941-től 1948-ig a Csáky-liget elnevezés váltotta. (Csáky István /1894–1941/ az Imrédy-, majd a Teleki-kormány külügyminisztere) 1948-tól mindkét telep az eredeti elnevezését használja tovább. A mai Ganzkertváros területe eredetileg a Halomi-Deutsch család birtokában volt, de a parcellázás itt is – a Ganztelephez hasonlóan – a Ganz-gyár égisze alatt történt. A Ganzkertvárost az Országos Földbirtokrendező Bíróságon igényelte meg házhelyek céljára a Ganz-gyári Munkások és Alkalmazottak Hitelszövetkezete. 1929-ben született meg a döntés. Az építkezésekhez az akkoriban csődbe ment és részben lebontott Lipták-gyárból tudtak kedvezményesen anyagot szerezni, de a szövetkezet kedvezményes hitelhez is segítette tagjait.

A Ganzkertvárosban a mai Kandó térre iskolát, templomot, községházát, jegyzői lakást, a Hét vezér térre (ami akkor még nagyobb volt) munkásotthont és tisztviselőotthont terveztek. A városrész beépítése kertvárosi jellegű.

Két közpark is található a területén: a Hét vezér tér és a Kandó tér. Ez utóbbihoz kapcsolódik a Kandó Téri Általános Iskola. A városrész délkeleti része – a Csőszkunyhó utcától keletre – csak nemrég kezdett beépülni, a terület nagyobb része ma még beépítetlen.

HALMIERDŐ

Egyes térképeken Péterhalmi-erdő néven is szerepel a Pestszentlőrinc és Pestszentimre lakott része között elterülő erdő. A terület 1950 előtt 90%-ban Pestszentlőrinchez tartozott (az imrei Nemes utca - Határ utca - Szálfa utca alkotta háromszög kivételével). Az 1950-es évektől telepítették a homokos talaj megkötésére, védőerdőként. Az erdőt átszeli a Lőrincet és Imrét összekötő út. A Pilisi Parkerdő kezelésében lévő erdőterületen gazdálkodást folytatnak, ezért gyakoriak a tarvágások. Több sétaút, erdei tornapálya, stb. is van a területen. A városrész területének közel kétharmadát foglalja el az erdő. A Gilice tér mellett az OMSZ Marczell György Főobszervatóriuma (Meteorológia), az erdő közepén pedig egykori üzemi terület található. A kerülethatár mellett, a városrész nyugati oldalán terül el az egykori Cséry-telep, amely évtizedeken keresztül a főváros szemétlerakója volt.

KOSSUTH FERENC-TELEP

Kossuth Ferenc (1841-1914) Kossuth Lajos idősebb fia, mérnök, miniszter. A parcellázást minisztersége idején, 1907-ben kezdte meg Auspitz Mór, a Péteri pusztai terület tulajdonosa. Elsősorban a lajosmizsei vasútvonalon könnyen megközelíthető gyárak szegényebb munkásai vásároltak itt házhelyeket. Az érdeklődés felkeltésére mintaházakat építettek a felparcellázott területen. A városrész egyetlen, összefüggő kertváros. Legjelentősebb intézménye a Táncsics Német Nemzetiségi Általános Iskola.

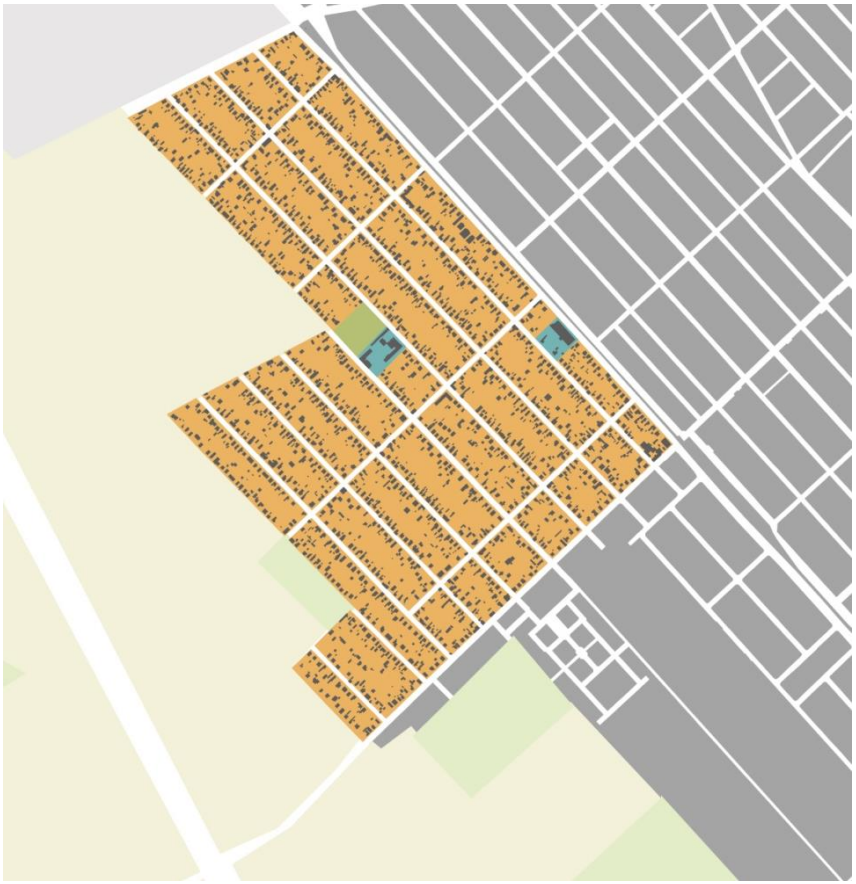

ÚJPÉTERITELEP

A Nagykőrösi úttól Pestszentlőrinc felé eső területet a Lőwy család vásárolta meg, itt hozták létre az Újpéteri-majort, 1875 körül itt építették fel a Lőwy-kastélyt (a mai Kastélydombi Általános Iskola mellett). A parcellázás 1898-ban kezdődött, ekkor született az Újpéteritelep elnevezés is, amely 1904-ig volt használatban. Kezdetben a területet Bernátfalvának is nevezték, a terület tulajdonosáról, Lőwy Bernátról. Azután a szintén önállóan parcellázott Kossuth Ferenc-teleppel "egyesülve" 1904 és 1910 között megszilárdult az egész települést jelentő Soroksárpéteri név. Elsősorban a vasúton könnyen megközelíthető gyárak szegényebb munkásai vásároltak itt házhelyeket.

A városrész központja a Nemes utca déli része, amely egyben Pestszentimre központja is, ahol több középület (katolikus, református és baptista templom, felnőtt- és gyermek szakorvosi rendelő, stb.) helyezkedik el. További jelentősebb intézményei a Kastélydombi és az Ady Endre Általános Iskola és a „Sportkastély".

PESTSZENTIMRE - HŐSÖK TERE

PIK - PESTSZENTIMREI KÖZÖSSSÉGI HÁZ

KREPUSKA GÉZA-TELEP

A terület eredetileg az Alacskai úti lakótelep elnevezést kapta, a telepet észak felől határoló út alapján. Az Alacskai út – Iharos Sándor - Határ út - Nemes utcák által határolt területet (mely magában foglalja az Alacskai úti lakótelepet is) az önkormányat 2012 tavaszán Krepuska Gézáról nevezte el. Krepuska Géza (1861-1949) fül-, orr- gégeszakorvos, egyetemi tanár, az 1890-es évek végén 17157 négyszögöles területet vásárolt a Lőwy család birtokából – a mai Szálfa-Erdősáv-Vezér-Tiszavirág utcák által határolt terület, Újpéteritelep szélén – amelyen országos hírű szőlészetet hozott létre, és 1896-ban itt építette fel emeletes présházát.

A Krespuska Géza-telep területe eredetileg Péteri pusztához tartozott, majd a pusztának Soroksárhoz csatolása után, Soroksár része lett. 1930-ban szakadt el a terület Soroksártól, amikor a Szent Imre emlékév tiszteletére a Pestszentimre nevet vette fel. 1950 óta a XVIII. kerület és Budapest része.

1988-1991 között épült paneles lakótelep folytatásaként épült meg az Elefánt lakópark. A Péteri úton túl, délkelet felé családi házas beépítéssel folytatódik a telep beépítése. A területen az utóbbi évtizedben egyre több sorházat és szabadonálló kertes házat emeltek. Déli részén nagyobb, még beépítetlen mező van.

BELSŐMAJOR

A XIX. század közepén, az akkor még Soroksárhoz tartozó Péteri pusztán vásárolt Auspitz Mór majorságot, amely az ő nevét kapta (Auspitz-major). Sokáig csak a Nagykőrösi út mellett állt néhány ház, majd 1969-ben kezdték házhelyekre osztani az addigi mezőgazdasági területet.

A városrész északi harmada – a Nagykőrösi út és a Szövet utca között – összefüggő kertvárosias beépítésű terület. A középső harmad nagy részét erdő foglalja el, csupán a Szövet utca mentén épült meg néhány F+2 szintes lakóépület, az erdőterületbe ékelődve. A déli harmad Dózsa György utca felőli részén valósult meg a Belsőmajor Lakópark, saját telkes, sorházas, ikerházas és családiházas beépítéssel. A lakóparktól délre jelenleg még beépítetlen, hasznosítatlan terület található, amelyet keletről erdőterület határol.

ERDŐSKERT

A területet 1912-ben Löwy Bernát örökösei parcellázták fel, de a házhelyekre nem volt kereslet, csak 1930 után alakult ki utcahálózata. Addig szántóföld volt, melyen az igen szegények "ládavárost alakítottak". Mai nevét 1992-ben kapta.

Erdőskert északi részét egy összefüggő erdőterület foglalja el. Az erdőterület délnyugati sarkán helyezkedik el a Kapocs Magyar-Angol Két Tannyelvű Általános Iskola telke. Az erdőterülettől délre családiházas beépítésű kertváros terül el.

ALMÁSKERT

A név utalás a terület korábbi mezőgazdasági funkciójára. 1992-ben nevezték el így, a név az itt működő termelőszövetkezet gyümölcsösére utal. Jelenlegi területéhez csatolták az Alacskai út másik oldalát.

A terület hosszú, keskeny – a tömb belsejébe mélyen benyúló – telkeinek eredeti, falusias beépítése átalakulóban van, a megváltozott életformának megfelelően a városrész egyre inkább kertvárosias jelleget ölt. A telekadottságokat kihasználva a beruházók több telken is sorházas, vagy „sorházas jellegű" – társasházak sorolásával kialakított – sűrű, intenzív beépítéseket hoztak létre. A tömbök belseje viszont jelenleg még beépítetlen, a tömbök feltárásához ki kellene építeni a belső úthálózatot és infrastruktúrát. A városrészben még nagy, összefüggő mezőgazdasági területek is találhatók.

5 AJÁNLÁSOK

a településkép minőségi formálására

A KERÜLET EGÉSZÉRE VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEZÉS

▶ A kerület arculatát az épületek **egyszerű homlokzatképzése** jellemzi, tehát kerülendő a hagyományos anyag- és színhasználattól eltérő homlokzat-kialakítás. Az épületek homlokzatának kialakításánál a területen **hagyományos vakolt architektúra** figyelembe vétele javasolt. A homlokzatok színezésénél kerülni kell az élénk, valamint a sötét színek használatát, a környezethez igazodó, **természetes pasztellszíneket** kell előnyben részesíteni. Kisebb mértékben **természetes anyagok díszítő célzatú alkalmazása** (nyerstégla, kő, fa, stb.) is elfogadható, azonban **kerülni kell a túlságosan sokféle anyag használatát**. Lehetőség szerint ne használjunk természetes anyagokat, téglát utánzó felragasztható lapokat a homlokzaton. Egy épületen belül egy adott szín eltérő – de legfeljebb két-három – árnyalatának, illetve egy az épület fő-színéhez illeszkedő anyag és azzal harmonizáló legfeljebb további két színárnyalat használata javasolt. Magastetős épületek tetőfedésére elsősorban **égetett agyagcserép** használata javasolt. A környezetbe nem illő, idegen anyaghasználat alkalmazása (pl. műanyag hullámlemezfedés, bitumenzsindely) nem ajánlott.

▶ **Többlakásos épület** esetén az épület egységes, **egy ütemben történő homlokzat-felújítása** engedhető meg (tilos az egyes tulajdonrészek szerinti önálló felújítás). Az **ikresen csatlakozó, zártsorú vagy sorházas** beépítésű területeken az egyes épületek felújításánál fokozott **figyelmet kell fordítani a szomszédos épületekhez, illetve az utcaképhez való illeszkedésre**.

KERÍTÉSEK KIALAKÍTÁSA

A kertvárosias lakóterületeken alkalmazott kerítések széles tárháza található meg az egyszerű, áttört drótkerítéstől a tömör, szinte erődszerű kerítésekig. A kerítések megválasztását is alapvetően az egyéni ízlés, illetve igények határozzák meg, nem javasolt ráerőltetni a tulajdonosokra egy esetleg nekik nem tetsző megoldást. **Nem kívánatos** tömör kerítéseknél **az alumínium hullámlemezes megoldás**, valamint az áttört kerítések **utólagos takarása hullámlemezzel, hullámpalával, nádszövettel**. **Kerülendőek** a most divatossá váló **gabion (kőrakat) kerítések,** valamint **szeletelt rönk deszkázat**, melyek nem illeszkednek a kertvárosi környezetbe, rontják a környék összképét. Az átláthatóság csökkentésére a kerítés mellé telepített és gondozott növényzettel a kertvárosba illő **"zöld kerítés"** hozható létre.. A kerítés kialakításánál is **az egyszerűbb, hagyományos kerítésformák** és alacsony tömör lábazati rész használata ajánlott, **kerülendő a túldíszített**, az **épület jellegétől jelentősen eltérő kerítés**, illetve kerítésdíszek alkalmazása. Ne csak formavilágában, de szín- és anyaghasználtban is lehetőleg igazodjunk az épülethez. Közlekedésbiztonsági okokból javasolt, hogy a **saroktelkek esetében** – a sarokponttól számítva mindkét irányban legalább 5-5 méterre – **tömör kerítés** (ide értve a növényzettel befuttatott áttört kerítést is) **ne létesüljön**.

KÖZTERÜLETI ZÖLDFELÜLETEK KIALAKÍTÁSA

A városi zöldfelületi rendszer **hármas funkciót** tölt be a lakosság életében. A három funkció közül talán a legfontosabbnak mondható a **védelmi szerep**, amely a **levegőtisztasági, zajterhelési, hőmérsékleti és besugárzási** szempontból is elengedhetetlen. A védelmen túl a lakosság **rekreációs igényeinek** kielégítésében is fontos szerepet játszik, legyen szó aktív vagy passzív rekreációs tevékenységekről. A zöldfelületek harmadik funkciója a **városképi szerepükben** rejlik. A fent említetteken túl a rendezett zöldfelületeknek **gazdasági jelentőségük is van**, hiszen **növelik a környező ingatlanok értékét, presztízsét**. Jól látható tehát, hogy a zöldfelületi rendszer mind fizikailag, mind pszichésen befolyásolja a lakók és a közterületeket használók életminőségét. Különösen nagy gondot kell fordítani a parkokban, közterületi zöldfelületeken a **megfelelő növényfajok** kiválasztására. A parkokban telepített fajokkal szemben igen különböző elvárások lehetnek (pl. árnyéktűrő, várostűrő, nem allergizáló) de a frekventált területek esetén a díszítőérték is kiemelkedően fontos tényező. Nagyobb parkok esetén **javasolt több szintes növényállomány** létesítése, ahol a lombkorona és gyepszint mellett a **cserjék, egynyári és évelő virágágyások** is szerephez jutnak. Törekedni kell az **egységes megjelenésre** is, így kisebb területen nem ajánlott túl sok különböző növényfaj használata. Minél központibb elhelyezkedésű, és minél nagyobb várható forgalmú egy adott területrész, annál változatosabb, nagyobb díszértékű fajok/fajták kerülhetnek kiválasztásra. A különleges, **egyedi díszítőértékkel rendelkező egyedeket** mindenképp **szoliterként** (egyedülállóan, nem csoportot alkotva) javasolt ültetni, így dísztítőértékének nagyobb hangsúly jut. Az ápolt, jól karbantartott fáknak, cserjéknek, egynyári és évelő növényállománynak kiemelkedő településképi jelentősége van, mely növeli a lakosság és a településre látogatók komfortérzetét is. A növényállomány másik fontos szerepe a **települési klíma fenntartásában**,

KOSSUTH TÉR

és a **környezeti ártalmakkal** (levegőszennyezés, zajártalom) **szembeni hatékony védelem** szempontjából van. Utcák fásításakor fontos a **városstűrő, kifejezetten útsorfának való fafajok** alkalmazása, hiszen ezek jobban tudnak alkalmazkodni a városi élettel járó kihívásokhoz és elvárásokhoz. A viszonylag alacsony termetű fafajok például nem érik el a légkábeleket, egyenes törzsük nem dől be a közlekedési keresztszelvénybe. Fontos tényező az is, hogy termésükkel ne szemeteljék a közlekedő felületet, gyökerük ne tegye tönkre a burkolt felületeket. Amennyiben az utca keresztmetszete engedi, javasolt a kétoldali fasor telepítése, meglévő, de hiányos fasorok megfelelő pótlása. Az egységes utcakép érdekében **egy utcában javasolt azonos fafajokat** alkalmazni, így nem alakul ki zavaros utcakép. Nem szabad elfelejtkezni a fák **megfelelő karbantartásáról** sem, mert az legalább olyan fontos feladat, mint azok környezethez illő kiválasztása. Nagy segítséget jelenthet a karbantartási feladatok ütemezésében egy fakataszter létrehozása, ahol a fák egészségi állapota és az elvégzett munkák is nyomon követhetővé válnak.

Ajánlott útsorfák:

Fraxinus ornus 'Mecsek', Acer platanoides, Acer campestre, Crataegus laevigata 'Paul's Scarlet', Crataegus monogyna 'Stricta', Pyrus calleryana 'Chanticleer'.

Kifejezetten szabadvezetékek alá javasolt fák listája (ELMŰ ajánlása):

Acer campestre 'Nana', Acer platanoides 'Globosum', Catalpa bignoides 'Nana', Crataegus laevigata 'Paul's Scarlet', Fraxinus excelsior 'nana', Fraxinus ornus 'Mecsek', Malus x adstringens 'Hopa', Malus baccata 'Street Parade', Malus x purpurea 'Eleyi', Morus alba 'Nana', Prunus cerasus 'Umbraculifera', Sorbus aria 'Lutescens', Sorbus borbásii. Sorbus thuringiaca 'Fascigiata'

KOSSUTH TÉR

KÖZTERÜLETEKEN ALKALMAZOTT, BURKOLATOK, UTCABÚTOROK

A közterületek burkolatainak kialakítása során az esztétikai kérdéseken túlmenően fontos a **használhatóság** és **a fenntarthatóság** kérdése is, így például a **burkolóanyag javíthatósága, tartóssága, vízáteresztőképessége**, illetve az **akadálymentesség megoldása** is. Jó, ha az utcaburkolatokat **egységes**, az adott **városrészre jellemző anyag- és színhasználattal** alakítják ki. Hasonlóan célszerű az utcabútorok egyedi megjelenésének biztosítása is a közterületek berendezésénél, azonban a **túlzottan sokféle anyag és elem használatát kerülni érdemes**. Kutak, szökőkutak, vízáteresztő burkolatok alkalmazásával javítható a közterületek mikroklímája, így a közterületek adottságainak megfelelően ezek alkalmazása is megfontolandó. A hagyományőrző utcabútorozás mellett teret kell adni a **modern szabadtérépítészeti elemeknek** is, törekedni kell egy adott városrészben, annak **építészeti karakteréhez igazodó, formailag egységes „bútorcsalád" használatára**. A kerület már jelenleg is számos jó példával büszkélkedhet a parkokban kihelyezett **berendezések formavilága**, **minőségi anyaghasználata** terén, melyek **harmonikus összképet** teremtenek az adott közterületeken.

A közterületi **vendéglátó teraszok, reklámok, cégérek, portálok** kialakításánál is az **egységességre kell törekedni** (akár egy-egy városrészen, vagy főbb utcaszakaszon belül), ami típuselemek, elhelyezési, szín- és anyaghasználati útmutatók, előírások alkalmazásával érhető el legegyszerűbben.
A terek, közkertek, közparkok megújítása a közterület egészére egységesen készülő **közterület-alakítási terv** alapján ajánlott.

KOSSUTH TÉR

LAKÓTELEPI KÖZTERÜLETEK FEJLESZTÉSE

A lakótelepi közterületek rendezése igen fontos kérdés Budapesten, hiszen a lakosság igen jelentős része lakik ilyen, panel technológiával épült telepeken. A 18. kerületben is több, magas lakosságszámmal rendelkező lakótelep található, ahol az építés óta eltelt évtizedek alatt számos **felújítási és karbantartási feladat** keletkezett, és a **lakosság igényei** változtak az évtizedek során.

A lakótelepek típusépületei **egymáshoz nagyon hasonló szabadtereket**, közterületeket hoznak létre, így a **megkülönböztethetőség, tájékozódás** iránti igény is felmerülhet. Ennek érdekében **„helyeket" kell létrehozni**, melyeknek saját **szellemisége, jellegzetessége** van. A lakótelepek különböző negyedeinek **hasonló, de mégis némileg eltérő arculatot** érdemes adni (pl. egy jellegzetes színnel). Az egyediséget 1-1 speciális elem, mint például egy kültéri szobor is megteremtheti.

A viszonylag nagy létszámú lakosság által közösen használt zöldfelületek miatt különösen fontos lehet a **kutyafuttatásra alkalmas terek kijelölése** és a **megfelelő közterületi infrastruktúra megteremtése** (kutyaürülék-gyűjtő szemetesek, zsákok kihelyezése, "kutyaillemhelyek" kialakítása), melyek csökkenthetik a konfliktust a kutyatulajdonosok és a lakosság többi része között, illetve a zöldfelületek rendben tartásához is nagyban hozzájárul.

Javasolt a közterületek állapotának és a lakossági igények feltárása, ami alapján a közterületek rendezési programja kijelölhető, ütemezhető.

JÁTSZÓTEREK FEJLESZTÉSE

A kerületben számos játszótér található, melyek egy része már szabványok alapján került kialakításra, más részük szabvány szerint átépült, de vannak még felújítás előtt állók is. A nem szabvány szerint kialakított játszótereket, játszóeszközöket a lehetőségekhez mérten szükséges **felújítani, bővíteni,** kihasználatlanság esetén megszüntetni. Az **egészséges és sérült gyerekek közös játékát lehetővé tevő** játszóeszközök alkalmazása is figyelembe veendő cél lehet a felújításakor (erre van jó példa is a kerületben). A játszóterek fejlesztésén kívül javasolt azok **egyedi névvel való ellátásuk** is – akár gyermekek számára kiírt verseny keretében –, amely segíti a megkülönböztethetőségüket és **barátságosabbá, otthonosabbá** teszi őket a gyerekek körében. Ugyanezt a célt szolgálhatja **egy-egy egyedi játszóelem vagy tematika** is.

▼ Némó-sziget, befogadó játszótér a kerületben

HERRICH KÁROLY TÉR

MAGÁNKERTEK KIALAKÍTÁSA

Nemcsak az épület, hanem a kert is az épített környezet része, azzal együtt alkotja lakókörnyezetünket. Fontos feladat az **épület és a kert megfelelő kapcsolatának megteremtése**, az **épületrészek és a kertrészek megfelelő tájolása**. Ha megfelelően megtervezésre kerül a ház és a kert együttese, akkor azok egymás meghosszabbított tereiként tudnak működni. A kertnek azonban nem csak a házzal, hanem önmagával is megfelelő **harmóniában kell lennie**, mind a **növényalkalmazás, mind a funkciók kialakítása** terén. Míg a **telepítésre ajánlott és nem telepíthető fafajok listáját a településképi rendelet tartalmazza**, addig a cserjék, évelők és egynyári növények alkalmazásánál leginkább a **növény környezeti igényeit** és a **saját preferenciáinkat** kell figyelembe venni. Zöldfelületek tervezésekor fontos szem előtt tartani a fenntartáshoz kapcsolódó anyagi forrásokat is, és ennek megfelelően kell az ökológiai adottságokat kihasználni, növényeket kiválasztani. A fajok, fajták kiválasztásánál a **fényigény, nedvességigény, virágzási idő, habitus, kifejlődött kori magasság és a lombhullató-örökzöld jelleg** figyelembevétele ajánlott. Amennyiben ezen szempontok alapján kerülnek kiválasztásra a növények és biológiailag értékes, de költségkímélő megoldásokat találunk, akkor a tervezett zöldfelületek hosszú távon jó állapotban megőrizhetők. Ajánlott, hogy az újonnan ültetett fák **törzsátmérője** (1 méter magasan mérve) **legalább 4-5 cm legyen**, kikarózását a törzs vastagodását nem akadályozó és a széltörést akadályozó módon érdemes elvégezni. A fásításnál a közműnyomvonalak vízszintes irányú és magassági figyelembe vétele elkerülhetetlen feladat.

A kerületi építési szabályzat **előkert, oldalkert, és hátsókertre** osztja fel a telek beépítetlen részeit, mely az optimálisan **kialakítandó funkciók körét** is jól körül határolja. Az **előkert hagyományosan a díszkert helye**, mely a közterületről leginkább látható, ezáltal a **településképet is leginkább befolyásolja**. Az **oldalkert** a ház mellett húzódó, beépítetlen telekrész, mely **nagysága miatt gyakran csak közlekedési vagy parkolási céllal használatos**. A **hátsókert a telek legintimebb kertrésze**, mely általában **pihenőkertként** vagy **játszókertként** szolgálhat.

A telkek **minimális zöldfelületi méretére** (burkolat nélkül) vonatkozó előírások, valamint az egyes kertrészekben **elhelyezhető építményfajták** az említett optimális kerthasználat figyelembevételével a **helyi építési szabályzatban kerültek meghatározásra. A fás növényzet kivágására illetve** ezzel összefüggő **pótlási kötelezettségről a helyi környezet védelméről szóló önkormányzati rendeletben** meghatározott módon szükséges gondoskodni.

A kertben elsősorban **természetes anyagból** készült burkolatokat és kerti építményeket használjunk, melyek **szín- és anyaghasználatukban illenek az épületekhez**. Ne alkalmazzunk túl sokféle különböző anyagot.

Ailanthus altissima – Bálványfa
Virága, levele kellemetlen illatú, gyomosít

Fagus sylvatica – Közönséges bükk
Nagytermetű, a városi környezetbe nem illő fa

Betula pendula – Nyírfa
Allergén, nem várostűrő

Ginkgo biloba – Páfrányfenyő
Kétlaki, termése nőivarú, igen kellemetlen szagú

Platanus orientalis – Keleti platán
Gnomonia fertőzés, hatalmasra növő, erősen vízigényes fa

Populus fajok – Nyárfa fajok
Erősen szemetel, allergén, fája törékeny

Cercis siliquastrum– Júdásfa
Különleges díszítőértékű, alacsony termetű fa

Crataegus laevigata 'Paul's scarlet - Díszgalagonya
Alacsony termetű, élénk rózsaszín virágzatú fa

Prunus cerasifera 'Nigra"– Vérszilva
Vörös levélszínű, alacsony termetű fa

Acer platanoides – Korai juhar
Terebélyes lombkoronájú fa, középmagas fa

Catalpa bignonioides- Szivarfa
Gombölyded koronájú, hosszú terméssel rendelkező közepes termetű fa

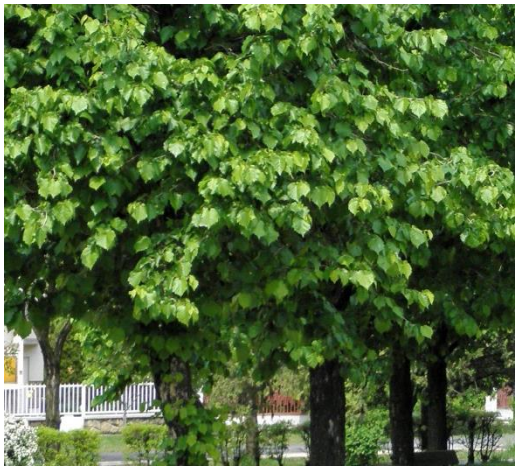

Corylus colurna– Törökmogyoró
Tojásdad koronájú, közepes termetű díszfa

KLIMABARÁT AJÁNLÁSOK

Napjainkban a klímaváltozás egyre nagyobb kihívások elé állítja a településeket, és ezzel összefüggésben a **megváltozott eloszlású esőzések kezelése**, a **hirtelen érkező nagy vizek elvezetése, tárolása**. A rövid idő alatt leeső nagy mennyiségű csapadékvizek túlterhelik a csatornahálózatot, ami anyagi károkkal járó elöntésekhez vezethet. A városokban jellemző **magas burkolati arány** miatt a **csapadék lefolyása igen gyors**, és a zöldfelületeken való elszikkadás helyett a **csatornahálózatot, helyi vízfolyásokat terheli (villámárvíz)**. **Természetes környezetben** a vízkörforgás során a lehulló **víz nagy része az elszikkadás és a párolgás** hatására visszakerül a helyi vízkörforgásba. A növényzettel borított, közel sík felületeken a **lefolyás csekély mértékű**, a víz a **talajon átszivárogva, lassabban** kerül be a környező vízfolyásokba. Nagy jelentősége lehet tehát a **csapadékcsúcs csökkentésében** és a **kedvezőbb városi klíma** kialakításában a **vízérzékeny tervezésnek**, mely a természet uralása helyett az **alkalmazkodás és a megelőzés stratégiáját** alkalmazza. A vízérzékeny tervezés alapját a **zöld és kék infrastruktúrák**, vagyis a **városi zöldfelületek és vízfelületek rendszerének növelése,** és az azokkal kapcsolatos **tervezési elvek betartása** (pl. burkolat lejtetése a zöldfelület irányába) jelenti. A csapadékvíz helyben tartásával nem csak a **csatornák túlterheltsége, a városi klíma és helyi vízfolyások vízminősége javítható,** hanem a víz ismét **a városi élet szerves részévé** vállhat mind **rekreációs, mind élőhelyi szempontból**.

A városi zöldfelületek növelésének egyik legegyszerűbb módja az **útfásítás**, ami olyan helyen is jól alkalmazható, ahol a beépítés sűrűsége miatt nincs lehetőség a nagyobb zöldfelületen való szikkasztás megvalósítására. A fák a felvett víz **elpárologtatása** során akár 10 fokkal is **hűthetik a levegőt** közvetlen környezetükben. A közterekenen elhelyezett **szökőkutak, vízjátékok** szintén hozzájárulnak a **párologtatáshoz és a városi klíma javításához**.

A városi környezetben a **zöld- és vízfelületeken túl a burkolatok vízáteresztő képessége** is fontos szerepet játszhat a vízvisszatartás kapcsán. Vízáteresztő

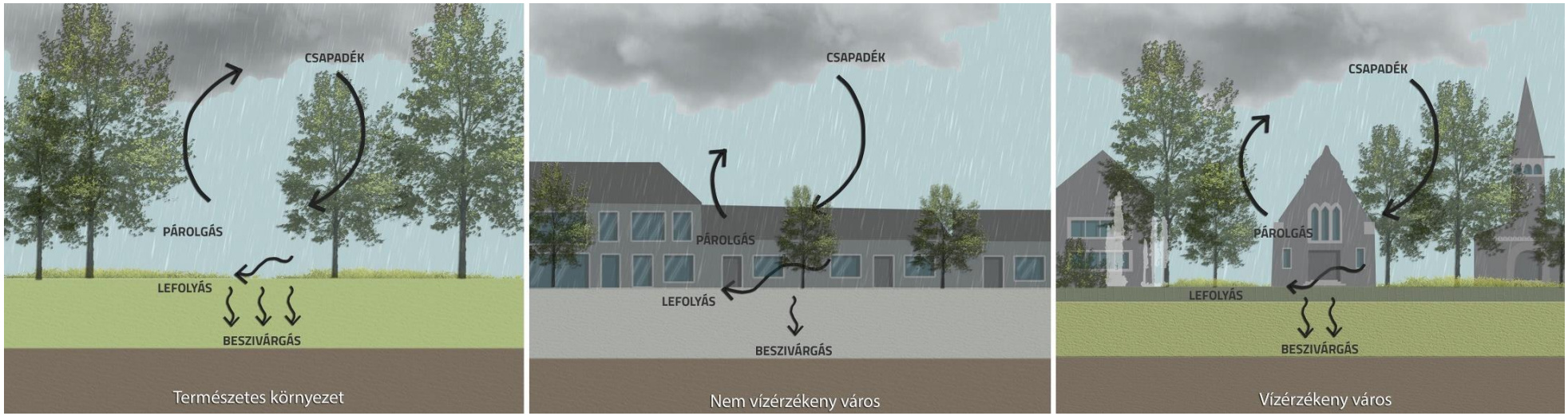

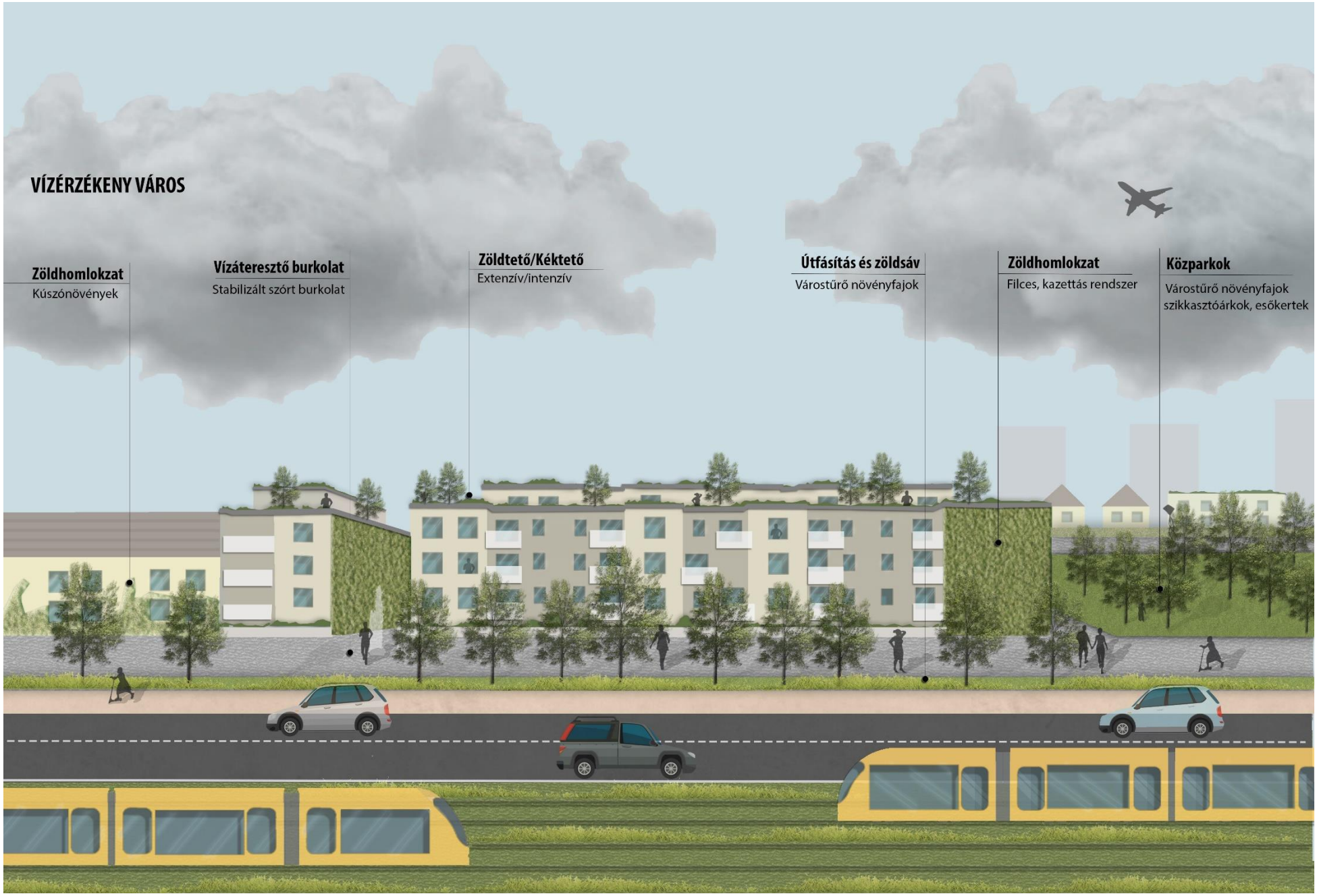
VÍZÉRZÉKENY VÁROS
Zöldhomlokzat
Kúszónövények
Vízáteresztő burkolat
Stabilizált szórt burkolat
Zöldtető/Kéktető
Extenzív/intenzív
Útfásítás és zöldsáv
Városűrő növényfajok
Zöldhomlokzat
Filces, kazettás rendszer
Közparkok
Városűrő növényfajok
szikkasztóárkok, esőkertek

burkolatok lényege, hogy a burkolaton át a csapadék a talajba szivárog, amit a növényzet fel tud venni, így a vízellátottság és a párologtatás nő. Különböző típusai léteznek, így öntött, elemes, szórt és magas zöldfelületi aránnyal rendelkező burkolatok is. Alkalmazásuknál figyelemmel kell lenni arra is, hogy a **vízzel együtt a különböző szennyeződések is bemosódhatna**k a talajbvízbe, valamint **tisztításuk is szükségessé** válhat.

Nem minden esetben tudják azonban a vízáteresztő burkolatok sem a teljes csapadéktöbbletet elvezetni, ezért a **burkolatok lejtetésével** a vizet (ha az egyszerű zöldfelület kapacitása nem elegendő a lefolyás befogadására) lehetőség szerint egy közeli **szikkasztóelembe**, esetleg **záportározóba** ajánlott elvezetni, és **csak végső esetben a csatornába** juttatni. **Drénárok** kialakítása esetén az érkező csapadékvíz közvetlenül a drénrétegbe, majd onnan a talajrétegbe kerül. A vízelvezetés megoldásakor **preferáljuk a nyílt, gyepes (nem burkolt) árkok** kiépítését, mert az **növeli a párolgást**, kialakítása általában **olcsóbb és fenntartása egyszerűbb**. A nyílt árkos vízelvezetés fölötti a gépkocsi áthajtók egységes műszaki megoldás alapján kivitelezendők, a gyalogos átvezetések pedig lehetőség szerint a gépkocsi-áthajtókkal együtt kerüljenek kialakításra. A nagyobb forgalmú útfelületekről, parkolókról lefolyó csapadékvíz a szennyezés típusától és mértékétől függően a **szikkasztás előtt tisztítást igényelhet**. Magas talajvízszint esetén a szikkasztás nem lehetséges.

Lakótelkek esetén, a **tetőszerkezetről érkező csapadékvizek gyűjtésére** ajánlott alkalmazni a **földalatti előre gyártott víztározó elemeket**, melyekben az összegyűjtött csapadékvíz később **újrahasznosítható öntözésre vagy akár szürkevízként a WC öblítésére**.

Felszíni tározók esetében gondoskodjunk arról, hogy **megjelenésük a településképet ne zavarja**. A vízvisszatartást segíthetik a **zöldtetők, zöldhomlokzatok** kialakítása is.

ÖNTÖTT BURKOLATOK

REKORTÁN GUMI BURKOLAT

- EPDM burkolat
- Gumi granulátum
- Finomzúzalék
- Hajlékony alapréteg

Vízáteresztő képesség: ■■■
Költség: ■■■
Fenntartás: ■■■

ELEMES BURKOLATOK

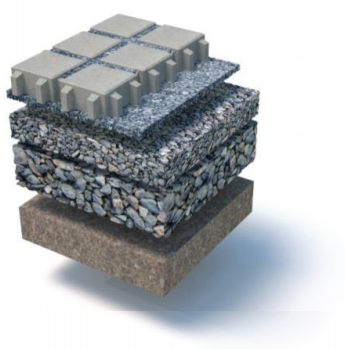

GYEPHÉZAGOS TÉRKŐ BURKOLAT

- Térkő burkolat
- Zúzottkő vagy humuszos-gyepes feltöltés
- Finomzúzalék
- Hajlékony alapréteg

Vízáteresztő képesség: ■■■
Költség: ■■■
Fenntartás: ■■■

STABILIZÁLT SZÓRT BURKOLATOK

ORGANIKUS KÖTÉSŰ STABILIZÁLT BURKOLAT

- Természetes alapú kötőanyag
- Gyöngykavicsos keverék
- Finomzúzalék
- Hajlékony alapréteg

Vízáteresztő képesség: ■■■
Költség: ■■■
Fenntartás: ■■■

A zöldhomlokzatok és zöldtetők amellett, hogy a városi **hőszigethatás csökkentésében**, a **mikroklíma kedvező befolyásolásában**, **levegőminőség javításában**, **biodiverzitás növelésében** is segítenek, kedvezően befolyásolják a **településképet** is. Viszonylag kis zöldfelületekkel rendelkező, intenzívebb városi területeken (mint pl. Üllői út központi részén) **javasolt a zöldfelületi arány növelése zöldtetők, zöldhomlokzatok, zöldfalak segítségével**.

A **zöldhomlokzatoknak,** vagy **zöldfalaknak** számos változatuk létezik az egyszerű, támszerkezetet nem igénylő kúszó- vagy csüngőnövényes megoldástól a támszerkezetet vagy ültető-edény soros rendszereket használón át a függőleges gyökérzónás megoldásokig. A lombhullató növények ágrendszere **télen is csökkentheti a szél hűtőhatását**, míg a **napsugárzást átengedi**, ezáltal akadálytalanul **felmelegítheti a homlokzatot**. A klímaberendezésekkel ellentétben a növényzet egyszerre képes az épület belsejét (takarással) és a közterületet is (párologtatás révén) hűteni. Városi közterületen, **köztéri bútorokon is jól használható mohafalakra** Budapesten is találunk már jó példát.

A zöldtetőknek alapvetően két típusát, az **extenzív és intenzív zöldtetőt** különböztetjük meg. Az **extenzív zöldtető** az, ahol **5-10 cm-es ültetőközegbe** kerülnek a főként **szárazságtűrő, pozsgás növényfajok**. Az ilyen kialakítású tetők **nem igényelnek rendszeres gondozást, sem pedig öntözést**, ezért fenntartási költségük minimális. **Intenzív zöldtetőkről** beszélünk akkor, ha az ültetőközeg vastagsága **minimum 20-30 cm**, a vastagságnak a statikai terhelhetőség szabhat határt. A legalább 1 méter termőréteget elérő tetőkertek esetén **akár már kisebb fák ültetése** is lehetséges. Az intenzív zöldtetők esetében általában szükség van **öntözésre, rendszeres ápolásra, és tápanyag-utánpótlásra** is.

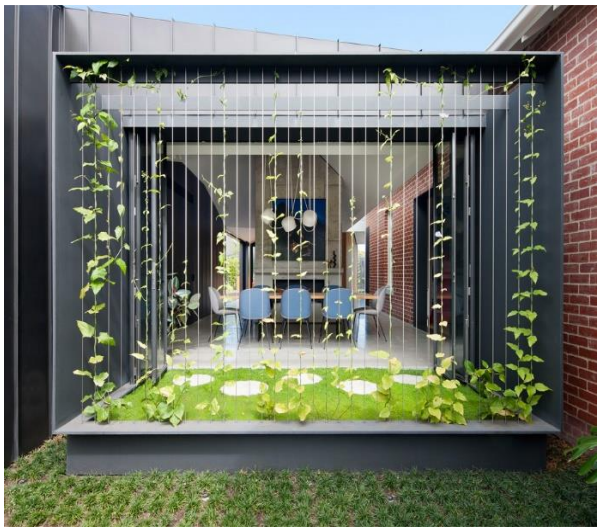

REKLÁMOK

A települési arculatot az épített és természeti környezet együttesen alakítja. Az épített környezet azonban nem csak a házakat, utcákat, tereket foglalja magában, hanem az azokon elhelyezett **egyéb műszaki berendezéseket** is, mint például a **reklámtartó berendezések, reklámok és cégérek**. Mint a legtöbb településrendezési kérdésben, itt is a köz- és magánérdek - jelen esetben leginkább a reklámozó gazdasági érdeke és a lakosság élhető környezethez fűződő közérdeke - között kell megtalálni a **finom egyensúlyt**, amely eredményeképpen a reklámok elhelyezése mellett a **rendezett, harmonikus településkép** is meg tud valósulni. A reklám egyben egy **vizuális kommunikációs csatorna** is, melyen keresztül az eladó és a vevő egymásra találhatnak.

Alapvető különbséget kell tennünk azonban a reklámok és a cégérszerű üzletfeliratok között. Habár elhelyezésük célja hasonló, mégis alapvetően más szerepet töltenek be a város és a lakosság életében. Míg a cégérszerű hirdetések az adott ingatlanon működő tevékenység népszerűsítésére és megjelölésére szolgálnak, a gazdasági reklámok alapvetően függetlenednek attól a helytől ahol elhelyezésre kerülnek. A reklámoknak tehát általában nincs szerves kapcsolata a város adott pontjának életével vagy a terület használatával.

HOL ÉS HOGYAN HELYEZHETŐ EL KÖZTERÜLETRŐL LÁTHATÓ REKLÁM?

► Magántulajdonú (nem közterületi) ingatlan esetében kizárólag **vasúti és buszpályaudvaron. Építési reklámháló** az építkezés ideje alatt engedélyezhető, legfeljebb egy reklámmal.

► Köztulajdonú ingatlan esetében a közparkok, közkertek, erdők és temetők kivételével lehetséges, de kizárólag **utcabútoron**.

REKLÁM

REKLÁM

REKLÁM

ÉPÍTÉSI
REKLÁM-
HÁLÓ

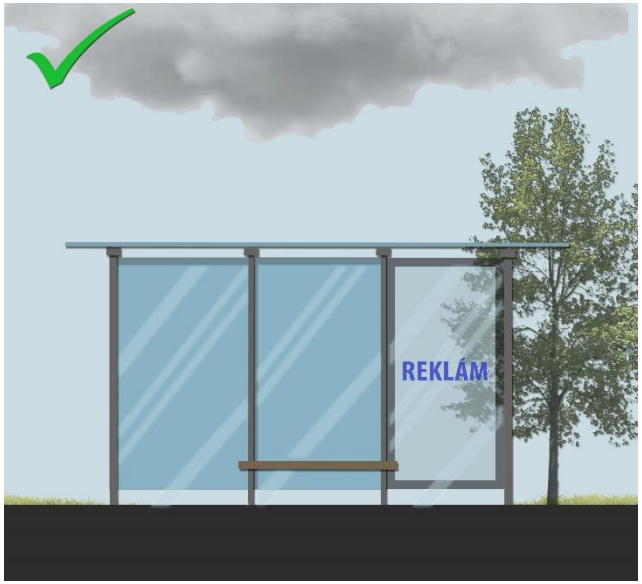
REKLÁM

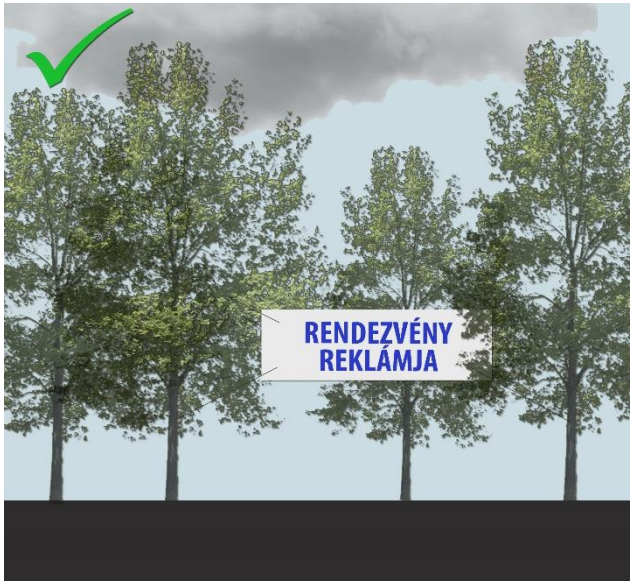
RENDEZVÉNY
REKLÁMJA

"KLASSZIKUS" ÉS SORHÁZAS BEÉPÍTÉSŰ KERTVÁROSIAS KARAKTERŰ TERÜLETEK

TELKEK BEÉPÍTÉSE, ÉPÜLETELHELYEZÉS

► **Őrizzük meg értékeinket**! Régi ház vásárlása esetén fontoljuk meg, milyen módon lehet megtartani, bővíteni, kiegészíteni úgy, hogy a **meglévő értékeket ne eldobjuk, hanem a régi és új együttélésével új értéket teremtsün**k.

► Az épületeket a helyi építési szabályzat által meghatározott beépítési mód, és az ahhoz tartozó előírások szerint kell elhelyezni úgy, hogy a szomszédos telek beépítési lehetőségeit semmilyen módon ne korlátozzuk. A jellemzően kistelkes kertvárosias területeken a beépítési mód szabadonálló, oldalhatáron álló, vagy ikresen csatlakozó. A beépítési módot a **szomszédos telkek beépítéséhez illeszkedő módon** kell megválasztani. A telekadottságok függvényében a helyi építési szabályzat a meghatározott beépítési módtól eltérési lehetőséget biztosíthat. A klasszikus kertvárosias (családiházas) területeken **egy telken belül egy főépület elhelyezése** javasolt. A **melléképületeket** lehetőség szerint **egy tömegben, a főépülettel vagy a szomszédos telkek melléképületeivel összhangban** javasolt elhelyezni. **Gépjárműtároló hátsókertben történő elhelyezése nem ajánlott. Előkertben utólagosan lefedett beálló, garázssátor rontja az utcaképet.**

► Az épületek homlokvonalát az előírt előkert méretének és a szomszédos telkeken kialakult állapotnak megfelelően ajánlott megválasztani. Az épület főtömege mögött **minél nagyobb zöldfelületet (hátsókertet)** kell hagyni, így a tömbben egy **összefüggő, kondicionáló hatású zöldfelület** tud létrejönni. Eltérő, hátrahúzott épület-telepítés is megengedhető, amennyiben a tájolás és az épület-elhelyezés azt indokolja és a tervek igazolják a környezethez való illeszkedést (a közterületről feltáruló látvány, zöld térfal).

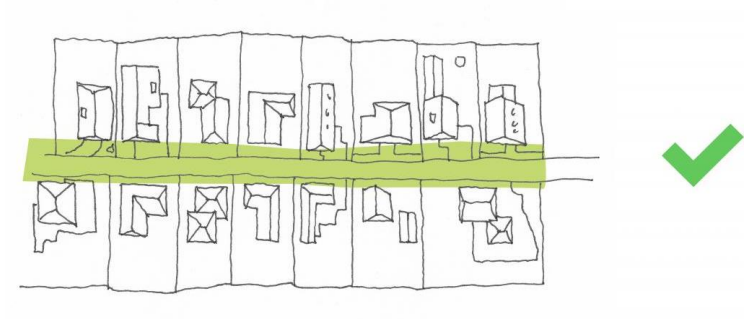

ÉPÜLETEK TÖMEGFORMÁLÁSA, TETŐKIALAKÍTÁSA

▶ Az épületek **magasságát és szintszámát** a helyi építési szabályzatban meghatározottak, valamint a környezethez való illeszkedés figyelembevételével kell megválasztani. A kertvárosias beépítés legfeljebb két szint plusz tetőtér kialakítású lehet. Zártsorú beépítésnél illeszkedjünk a meglévő szomszédos párkánymagassághoz.

▶ Tetőidom tekintetében javasolt az **egyszerű formák használata, kerülendő az összetett, bonyolult szerkesztésű tetőforma.** A megfelelő tetőforma kiválasztásakor törekedni kell a környezetben **kialakult tetőformákhoz való illeszkedésre**. Nem kívánatosak a mediterrán ihletésű alacsony- és féltetők alkalmazása, ahol valójában nincs tetőtérbeépítés, de vannak messze túlnyúló, csüngő szarufás kis hajlásszögű kontyolt tetők, mivel azok tájidegen hatást eredményeznek. **Ikres és zártsorú beépítés esetén kerülendő az utcára merőleges gerincű nyeregtető** használata, mert az a szomszédos telek beépítési lehetőségeit korlátozhatja.

▶ A "klasszikus" kertvárosi területekre **jellemző építészeti elemek** (tornyok, rizalitok, kontyolt tetők, stb.) használata ¬- a hagyomány továbbéltetése érdekében – új épületek építése estén támogatható, amennyiben azok **kortárs építészeti felfogás** szerint létesülnek. **Kerülni kell viszont a „korhű" másolást**, a réginek tűnő, valójában új épület létrehozását.

► A kertvárosias karakterű területeken elsősorban a **magastető használata ajánlott. Lapostető**, illetve az ajánlott hajlásszögtől eltérő magastető kialakítása is **elfogadható**, amennyiben az a környező beépítéshez, illetve a kialakult **utcaképhez illeszkedik**.

► A kertvárosias karakterű területeken sok esetben a kívánatos tömegalakítás elérése érdekében jobb megoldást ad a lapostető és az egyszerű magastető vegyes alkalmazása is. Ez a megoldás sokszor különösen a gépkocsitároló főépülettel egy tömegben való kialakításánál ad kedvezőbb, a funkcionális tartalmat is kifejező differenciált tömeget.

► Meglévő magastetős épületek bővítésénél is sokszor jobb megoldást jelent az épület karakterével harmonizáló lapostetős tömeget alkalmazni, és elkerülni a bonyolult tetőidomok kialakulását. Földszintes épületszárny hozzáépítésekor a bővítményt célszerű a meglévő ereszcsomópont érintése nélkül, az alatt csatlakoztatni. Emeletes épületszárny hozzáépítésekor is érdemes lapostetős tömeg csatlakoztatása a meglévő magastetős tömegformához, mert így a tagolt tömeg kedvezőbb megjelenést nyújt.

► Meglévő épület bővítése tetőtérben is eredményezhet új, kortárs megjelenést az épületnek differenciált anyag-, és színhasználat alkalmazásával.

HOMLOKZATKIALAKÍTÁS, ANYAGHASZNÁLAT

▶ A homlokzaton megjelenő **egyedi építészeti stílusjegyek a felújítás során megtartandók, illetve felújítandók**.

▶ A **sarkok** két utca kereszteződésénél eltérő, **speciálisabb építészeti megfogalmazást igényelnek**. A sarokrész kialakítása esztétikus hangsúlyt ad az utcák csuklópontjainak.

▶ Az egész kerületre tett ajánlásokon túl a **védett területeken** sorházas beépítés esetén épület felújítása során a **teljes sorház** tömegformálását, párkány-, eresz- és homlokvonalát, tetőhajlásszögét, homlokzatalakítását, anyaghasználatát és színezését **össze kell hangolni**. Eltérő színek, anyagok és szerkezetek használata lehetséges, amennyiben azok egymással **harmonizálnak**.

▶ Címtábla, cégtábla, homlokzati festett reklám szín- és anyaghasználatát az épület anyaghasználatához, a homlokzat meglévő vagy tervezett vízszintes és függőleges tagolásához, a nyílászárók kiosztásához, azok ritmusához illeszkedő módon ajánlott elhelyezni.

▶ A homlokzat tagolásának megfelelően **több szín is alkalmazható, ha azok azonos színcsaládba tartoznak**.

▶ Alkalmazzunk **hagyományos anyagokat** (téglát, vakolatot, kiegészítő elemként fát)!

▶ **Kerüljük** a homlokzatokon a klasszikus **építészeti tagozatok polisztirol habból** való imitációját, ne akarjunk mást mutatni, mint amik valójában vagyunk.

Ennek tipikus "divatossá" vált eleme a klasszikus nyíláskeretezés szabályainak teljes ismerete nélküli, idézetszerű alkalmazása. A jó szándék felismerhető, de a végeredmény hamis.

▶ **Védett épületek esetében fontoljuk meg az utólagos hőszigetelés létjogosultságát!** Tegyük mérlegre a meglévő gazdag architektúra adta hangulati, történeti értéket az elérendő cél, az energiahatékonyság mindenáron való fokozásával. Költséghatékony lehet az épület üzemeltetése, de nem minden áron! Egyszerűbb homlokzati díszítésű épületeknél érdemes **visszaállítani az eredeti homlokzat karakterét**, ha nem is eredeti struktúrájában, de **legalább színezéssel felidézni az épület régi arcát**. Jellegtelen épülethomlokzatoknál tegyünk kísérletet az utólagos hőszigetelés nyújtotta újszerű lehetőségek alkalmazására. Monoton homlokzat felfrissítése új, síkban festett nyíláskeretezésekkel is lehetséges.

▶ Kerüljük **a túl sokféle anyag együttes használatát**! Mértéktartó, minimalista építészeti eszközzel minőségi építészet hozható létre!

▶ **Kerüljük a csempeszerű, ragasztott burkolatokat!** Ezek egyik tipikus "rossz" példája a ciklop kőrakást imitáló terméskő nyíláskeretezés, lábazat.

▶ Az épületek megjelenését és hangulatát nagyban befolyásolják a nyílászárók. Régi épületeink felújításánál, mielőtt **értékes fa nyílászáróink** műanyagra cserélése mellett döntenénk, vizsgáljuk meg a szóba jöhető megoldási lehetőségeket. Ne vessük el rögtön a megőrzés esélyét! A tokszerkezet és a külső ablakszárny többnyire gondosan kijavítható, felújítható, a belső ablakszárnyba pedig általában lehetséges hőszigetelő üveg beépítése. Így a külső szárny üvegezésével már 3 réteg üveg együttesen legalább olyan jó hőszigetelő képességű, mint egy új kétrétegű standard üvegezés.

ÚJONNAN BEÉPÜLŐ KERTVÁROSIAS KARAKTERŰ TERÜLETEK

TELKEK BEÉPÍTÉSE, ÉPÜLETELHELYEZÉS

▶ Az épületeket a helyi építési szabályzat által meghatározott beépítési mód, és az ahhoz tartozó előírások szerint kell elhelyezni úgy, hogy a **szomszédos telek beépítési lehetőségeit semmilyen módon ne korlátozzuk**. A jellemzően kistelkes kertvárosias területeken a beépítési mód szabadonálló, oldalhatáron álló, vagy ikresen csatlakozó. A beépítési módot a **szomszédos telkek beépítéséhez illeszkedő módon** kell megválasztani. A telekadottságok függvényében a helyi építési szabályzat a meghatározott beépítési módtól eltérési lehetőséget biztosíthat. Az újonnan beépülő kertvárosias területeken **egy telken egy főépület elhelyezése** javasolt. A **melléképületeket** lehetőség szerint **egy tömegben, a főépülettel vagy a szomszédos telkek melléképületeivel összhangban** javasolt elhelyezni.

▶ **Előkertben utólagosan lefedett beálló, garázssátor rontja az utcaképet**. A gépkocsik elhelyezését **nyitott-fedett gépjárműtárolókban**, az **épülettel egybeépítetten kialakított zárt gépjárműtárolókban**, vagy **épületen belül pinceszinten félig vagy teljesen földbe süllyesztett teremgarázsban** ajánlott megoldani. Az épülettel egybeépítetten kialakított garázs jól tagolhatja az épület tömegét.

▶ Az épületek homlokvonalát az előírt előkert méretének és a szomszédos telkeken kialakult állapotnak megfelelően ajánlott megválasztani. Az épület **főtömege mögött minél nagyobb zöldfelületet (hátsókertet)** kell hagyni, így a tömbben egy **összefüggő, kondicionáló hatású zöldfelület** tud létrejönni. Eltérő, hátrahúzott épület-telepítés is megengedhető, amennyiben a tájolás és az épület-elhelyezés azt indokolja és a tervek igazolják a környezethez való illeszkedést (a közterületről feltáruló látvány, zöld térfal).

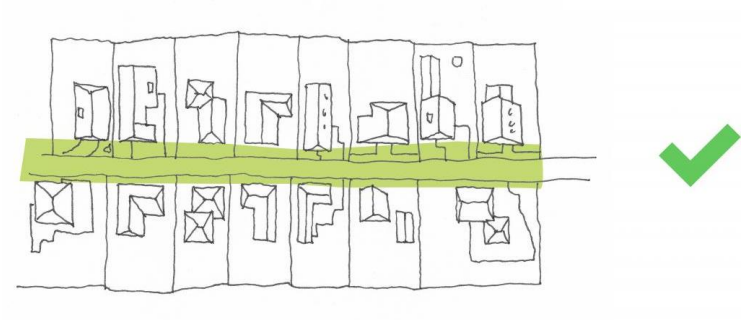

ÉPÜLETEK TÖMEGFORMÁLÁSA, TETŐKIALAKÍTÁSA

▶ Az épületek **magasságát és szintszámát** a helyi építési szabályzatban meghatározottak, valamint a **környezethez való illeszkedés** figyelembevételével kell megválasztani. A kertvárosias beépítés **legfeljebb két szint plusz tetőtér kialakítású** lehet.

▶ Az egyszerű **síkugratásokkal és színváltással tagolt épület kisebb tömeghatást kelthet**, ezért nagy alapterületű épület tervezésekor érdemes ezt figyelembe venni.

▶ Tetőidom tekintetében javasolt az **egyszerű formák használata**. A megfelelő tetőforma kiválasztásakor törekedni kell a k**örnyezetben kialakult tetőformákhoz való illeszkedésre**. Nem kívánatosak a mediterrán ihletésű alacsony- és féltetők alkalmazása, ahol valójában nincs tetőtérbeépítés, de vannak messze túlnyúló, csüngő szarufás kis hajlásszögű kontyolt tetők, mivel azok tájidegen hatást eredményeznek. Az újonnan beépülő kertvárosias karakterű területek esetében tagolt tömegkialakítású **lapostetős kialakítás is lehetséges**.

HOMLOKZATKIALAKÍTÁS, ANYAGHASZNÁLAT

▶ **Alkalmazzunk hagyományos anyagokat** (téglát, vakolatot, kiegészítő elemként fát)!

▶ Kerüljük **a túl sokféle anyag együttes használatát**! Mértéktartó, redukált építészeti eszköztárral is minőségi építészet hozható létre!

▶ **Kerüljük a csempeszerű, ragasztott burkolatokat!** Ezek egyik tipikus "rossz" példája a ciklop kőrakást imitáló terméskő nyíláskeretezés, lábazat.

LAKÓTELEPEK, LAKÓPARK JELLEGŰ TERÜLETEK

HOMLOKZATKIALAKÍTÁS, ANYAGHASZNÁLAT

- Lakótelepi, illetve paneles technológiával készült épületek homlokzati energiahatékonysági felújításával együtt javasolt a homlokzatok megújítását, átszínezését is megoldani. A **színezés összehangoltan**, az önkormányzat által elfogadott **színtervek alapján** valósítható meg.

- A többlakásos, többszintes társasházak **homlokzatát érintő utólagos beavatkozások** (loggiák részleges vagy teljes beépítése, eső-, valamint napvédő tetők, árnyékoló szerkezetek, légkondicionáló berendezések kültéri egységeinek elhelyezése, egyedi antennák felszerelése, stb.) az épület építészeti megjelenéséhez, a meglévő és érintett épületrészek, valamint szerkezeti elemek kialakítását, tagolását figyelembe véve **egységes koncepció alapján** valósíthatók meg.

- **Kültéri klímaberendezés** a közterületről látható homlokzati felületeken csak az **egész épület megjelenéséhez illeszkedő egységes takarási megoldással** helyezhető el.

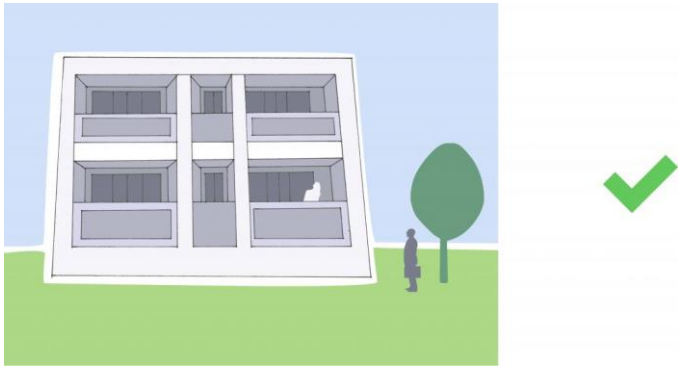

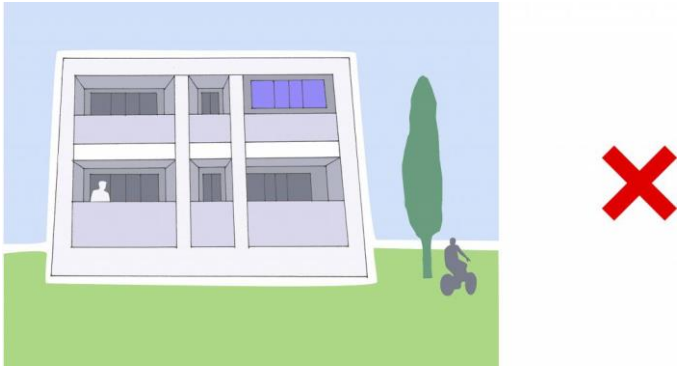

TETŐKIALAKÍTÁS

A **négy szintnél magasabb, lapostetős épületek magastetővel történő bővítése nem ajánlott.**

Nagy falfelületek hőszigetelésével egybekötött újraszínezéskor ajánlott a monoton megjelenés oldása, például a nyíláskeretezések játékosságával.

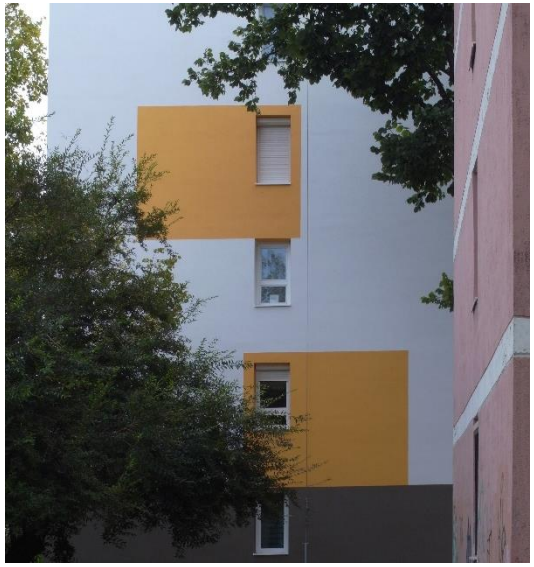

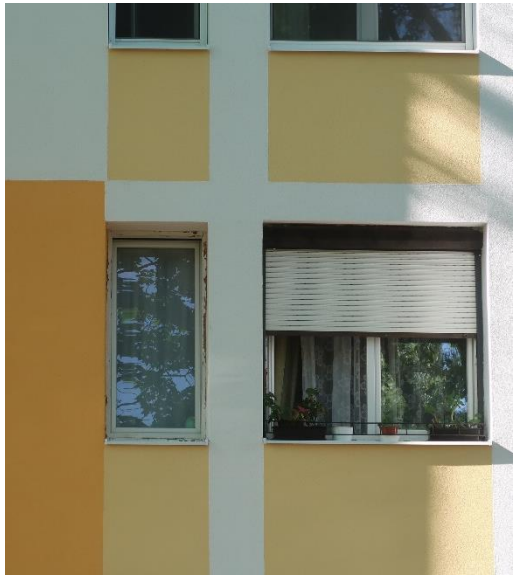

ÜZEMI JELLEGŰ TERÜLETEK

TELKEK BEÉPÍTÉSE, ÉPÜLETELHELYEZÉS

- Az épületek elhelyezését telken belül úgy ajánlott megoldani, hogy az ingatlan üzemforgalmának lebonyolítása ne a lakóterületek felőli közterületről történjen, valamint a lakóterületekkel határos közterületi és a lakóterületekkel közvetlenül határos (nem közterületi) telekhatárára merőlegesen mért 15 m széles területén zöldsáv kialakítható legyen.

ZÖLDFELÜLETEK

- Az egész kerületre vonatkozó zöldfelületi előírásokon túl az üzemi jellegű területek esetében a lakóterületekkel határos közterület felőli, valamint a lakóterületekkel határos telekhatárra merőlegesen mért minimum 15 m széles területén háromszintes növényállományt kell kialakítani és fenntartani.
- Üzemi épületek tervezése során javasolt olyan zöldfelületeket növelő megoldásokban is gondolkodni, mint a zöldhomlokzatok, vagy zöldtetők.

CÉGTÁBLÁK, ÜZLETFELIRATOK

- Alkalmazzunk anyagában és színében az épülethez illő, a homlokzatokon elhelyezett táblákat, feliratokat! A rikító, egymással és az épület színhasználatával nem harmonizáló táblák és feliratok alkalmazása nem javasolt. Amennyiben egy épületben több telephely is található, a különböző üzletfeliratok méretének, szín- és anyaghasználatának összehangolása szükséges.

VÁROSKÉP SZEMPONTJÁBÓL KIEMELT FŐÚTVONALAK MENTI TERÜLETEK | ÜLLŐI ÚT, GYÖMRŐI ÚT, NAGYKŐRÖSI ÚT

TELKEK BEÉPÍTÉSE, ÉPÜLETELHELYEZÉS

Az épületeket a helyi építési szabályzat által meghatározott beépítési mód, és az ahhoz tartozó előírások szerint kell elhelyezni úgy, hogy a szomszédos telek beépítési lehetőségeit semmilyen módon ne korlátozzuk.

A kiemelt útvonalak - elsősorban az Üllői út, valamint a Nagykőrösi út **zártsorúvá átalakuló részein** az épületek homlokvonalát - a helyi építési szabályzatban meghatározottak szerint - a **szomszédos épületekhez csatlakozva** kell kialakítani. Az **épületek hátra léptetése nem javasolt** az egységes térfal kialakítása végett.

A kertvárosias beépítésű utcaszakaszokon az előkert méretét egy részről javasolt kötelezően meghatározni, illetve az eltérés lehetőségét (szomszédos telkek kialakult homlokvonalát figyelembe véve) biztosítani. **Az épületeket elsődlegesen az építési hely közterület felőli határvonalára** javasolt elhelyezni az előbbiekben leírt **illeszkedés betartásával**.

TÖMEGFORMÁLÁS, ÉPÜLETMAGASSÁG

Az újonnan épülő épületek **az utcára, illetve az adott tömbszakaszra jellemző épületmagassághoz**, illetve szintszámhoz **alkalmazkodjanak**. Egymás mellett elhelyezkedő, markánsan eltérő magasságú épületek megtörik az utcakép egységét. Ilyen megoldás csak akkor fogadható el, ha az új épület igazodik a szabályozási tervben meghatározott épületmagassághoz, és a szomszédos épületek belátható időn belüli bontása valószínűsíthető.

TETŐKIALAKÍTÁS

► A zártsorúvá átalakuló területeken **magastető létesítése** esetén az **utcával (építési vonallal) párhuzamos tetőgerinc** kialakítása ajánlott.

Lapostetős épület kialakítása megengedhető, azonban ebben az esetben az **épület fő-párkányvonalának a szomszédos párkánymagassághoz való illeszkedéséről** gondoskodni kell. Az épület „**tetőtéri szintjeinek" hátra léptetése megoldást jelenthet** ebben az esetben.

► Magastető létesítése esetén a **kétszintes tetőtérbeépítés nem javasolt**.

Tetőtérbeépítés esetén a **sorolt tetőkiemelés helyett homlokzathoz igazodó felépítmény vagy tetősíkban tartott ablak** alkalmazásával kedvező megjelenést lehet elérni. Többféle formavilágú tetőkiemelés kerülendő. Meglévő épület tetőtér-bővítése esetén erre fokozott figyelmet kell fordítani.

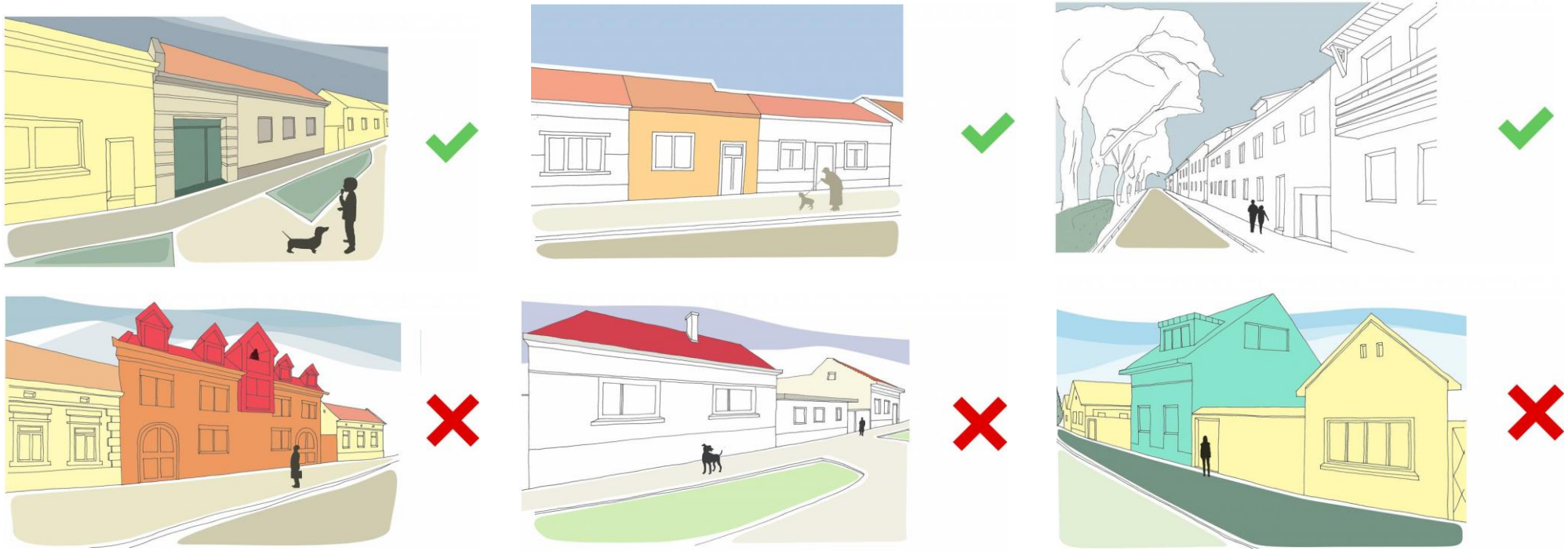

MŰSZAKI BERENDEZÉSEK, LAKÓKOCSIK, KONTÉNEREK

A kerület egészére tett ajánlásokon túl a főútvonalak menti meghatározó területeken **nagy hangsúly fektetendő az egyéb hirdetések, műszaki berendezések elhelyezésére, azok kialakítására**.

- A kiemelt utakkal határos, illetve **közterületről látható homlokzaton** új épület létesítése esetén **klímaberendezés kültéri egysége nem helyezhető el.** Meglévő épületek korszerűsítése esetén a **kültéri egységek épülethez illeszkedő takarásáról** gondoskodni kell, de alapvetően **törekedni kell a közterületről nem látható elhelyezésre**.

- A főútvonalak menti **magastetős épület tetőzetén egyedi napkollektor elhelyezése közterületről látható módon nem javasolt**.

- **Lakókocsit, konténert, mobilházat építményként ne helyezzünk el**, mert a kerület nyugodt, kiegyensúlyozott hangulatát rontja, összképe kedvezőtlen a településképre.

CÉGTÁBLÁK, ÜZLETFELIRATOK

A városképet jelentősen befolyásolják az egyes épületeken megjelenő feliratok is (cégtábla, cégér, különböző üzletfeliratok). Fokozottan igaz ez az Üllői út, Gyömrői út és Nagykőrösi út esetében, ahol az üzletportálok igen nagy számmal és változatossággal fordulnak elő. Az egységes és harmonikus városkép megteremtése érdekében fontos tehát, hogy a különböző **cégtáblákat és üzletfeliratokat is, mint településkép-alakító tényezőként kezeljük**, és ezek elhelyezése csak szabályozott módon történhessen meg.

Az üzletfeliratok elhelyezésének egyik legfontosabb alapszabálya, hogy **a feliratok ne uralkodjanak az épületen, ne takarják el azok építészeti részleteit**. Vállaljunk mértékletességet! **Egy üzlethez maximum egy cégtábla vagy cégérszerű reklámtábla helyezhető el**, melyek mérete nem haladhatja meg **az üzlet homlokzati felületének egynegyedét**. Az üzletfeliratok és táblák **mindig maradjanak az épület körvonalain belül**, méretei **igazodjanak az épület vízszintes és függőleges tagolásához, a nyílászárók kiosztásához, méretéhez.** A **tetőszerkezeten reklámtáblákat ne helyezzünk el**, ne használjunk világító dobozokat.

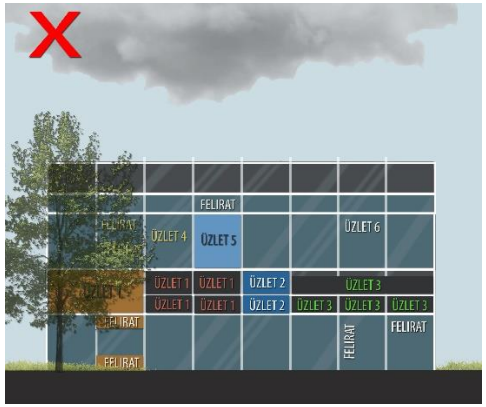

Alkalmazzunk **anyagában és színében az épülethez illő**, a homlokzatokon elhelyezett táblákat, feliratokat! A rikító, egymással és az épület színhasználatával nem harmonizáló táblák és feliratok alkalmazása nem javasolt. Amennyiben egy épületben több üzlet is található, **a különböző üzletfeliratok méretének, szín- és anyaghasználatának összehangolása** szükséges.

A vállalkozás nevét, logóját tartalmazó, úgynevezett **totemoszlop elhelyezése** is lehetséges **a közösségi közlekedéssel érintett utak mentén**. Az oszlop elhelyezése minden esetben az előkerti részben vagy a bejáratnál ajánlott. A totemoszlop az **épületekkel harmonizáló kialakításban készülhet el, maximum 6 méteres magassággal.** Több vállalkozásnak helyet adó ingatlan esetén, az oszlopon megjelenő cégek logói **egységes megjelenéssel és lehetőleg azonos befoglaló mérettel** jelenjenek meg.

Az üzletek úgynevezett **megállítótáblákat** is elhelyezhetnek a bejáratoknál (maximum 1 darabot, saroktelkek esetén 2 darabot), melyek kialakítása önálló fényforrás nélkül, **legfeljebb 1 m²** terjedelemmel ajánlott.

Városképet befolyásoló tényező továbbá az **ablakok, kirakatok, átlátszó felületek fóliázása (ablakmatrica)** is. Átlátszó felületen történő ragasztott hirdetés közzététele esetében **nem ajánlott a felület 30%-át meghaladó takarás**. Ha a belátás megakadályozása mindenképpen szükséges, akkor a **savmaratott üveg**, illetve az **opál fólia** alkalmazása részesítendő előnyben.

Az épületek **szabad nyílás nélküli homlokzati felületén, tűzfalain** csak az **épület anyag – és színhasználatához illeszkedő** hirdető-berendezés (nem reklámtartó berendezés) elhelyezése támogatható, a **falfelület maximum 10-20%-ának** terjedelmében.

6 JÓ PÉLDÁK | ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

épületek, ajtók, ablakok, anyaghasználat, színek, homlokzatképzés, kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása

KORTÁRS ÉPÜLETEK

Egyszerű kubusból létrehozott, finoman tagolt épülettömegek.

Kedvező az épület részeként kialakított garázs, mely jól tagolja a főépületeket.

Egyszerűen tagolja az épület tömegét a garázs és a felette kialakított terasz.

Az épület megjelenése mértéktartó, minimalista, modern formavilágú. Az egyszerű síkugratásokkal és színváltással tagolt épület kisebb tömeghatású.

A különböző anyagok használata kisebb tömeghatású épületet eredményez.

A megmozgatott tömegű épület kisebb tömeghatást hoz létre.

A bővítés során izgalmasan tagolt épülettömeg, minőségi építészet jött létre.

Kedvező hatású homlokzat keletkezett az eltérő anyagok használatával.

A kerettel hangsúlyozott oromfal egyedi megjelenést kölcsönöz az épületnek.

Magas-és lapostető vegyes alkalmazása karakteres építészeti megoldást eredményezett.

Az egyszerű, letisztult, divatos túlzásoktól mentes építészeti megfogalmazás elegáns, kortárs megjelenést ad a társasháznak.

Magas-és lapostető vegyes alkalmazása karakteres építészeti megoldást eredményezett.

Harmonikusan tagolt, kortárs megjelenésű kertvárosi épületek.

FELÚJÍTOTT ÉPÜLETEK, KORSZERŰ ÉRTÉKMEGŐRZÉS

1. Felújított és bővített épület az eredeti tömeg, tetőforma és építészeti karakter megtartásával. Az utólagosan hőszigetelt homlokzatok elveszítik eredeti sávos, faltükrös, működő párkányos karakterüket, ezek mai habosított visszaidézése vállalhatatlan hamisítás lenne. Viszont a rangosabb utcai homlokzati megjelenési igény továbbra is fennáll. Erre ad nagyon jó megoldást a felújított ház, mert megmarad az épület eredeti "arca", a vakolat architektúra helyére az ablaksávban a nyílások összefogása új, korszerű építőlemezzel történt. A nemes terméskő lábazat megőrződött.

2. A hagyomány és a modernitás egybeolvasztása. Az épület átalakításával és bővítésével az eredetinél kedvezőbb épülettömeg jött létre. Visszafogott anyaghasználat jellemzi a homlokzatot.

3. Kedvező homlokzati felújítás, megőrzésre került az épület eredeti vakolat- és téglarchitektúrája, az értékes ablakok, nyíláskeretezések.

Az eredeti építészeti fragmentumok megőrzésre kerültek, harmonikus színezés.

Színvonalasan felújított tornyocskás ház, letisztult, modern színezéssel.

Az eredeti tömeg, tetőforma, homlokzat tagolás megtartásával felújított épület.

Felújított homlokzat az épület eredeti karakterének megőrzésével.

ÉRTÉKEK MEGŐRZÉSE, AZOK ÚJSZERŰ ALKALMAZÁSA

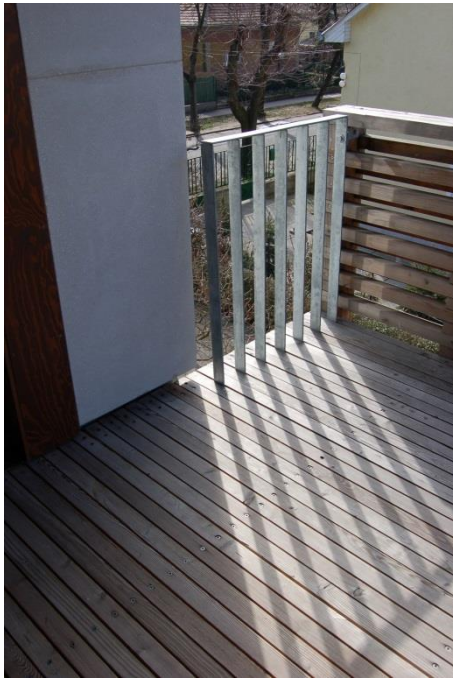
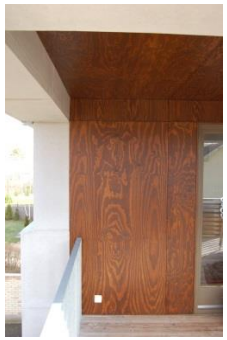
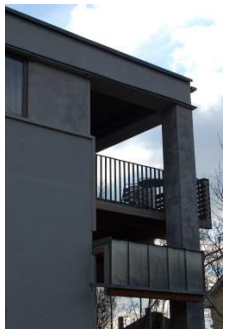

ÉRTÉKEK MEGŐRZÉSE, AZOK ÚJSZERŰ ALKALMAZÁSA

KERTVÁROSI KARAKTERT HORDOZÓ TORNYOCSKÁS ÉPÜLETEK

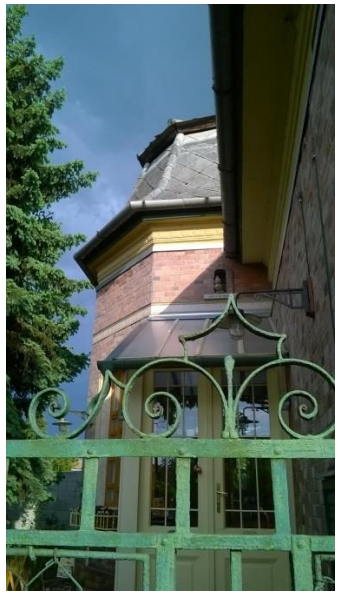

KERTVÁROSI HANGULATOK

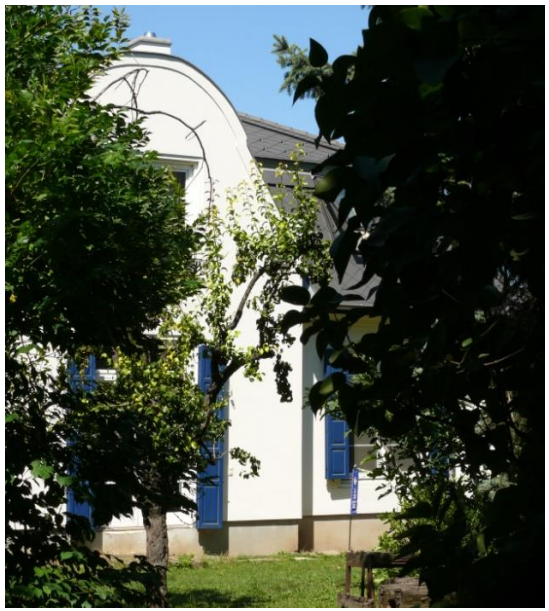

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEI, ŐRIZZÜK MEG ŐKET!

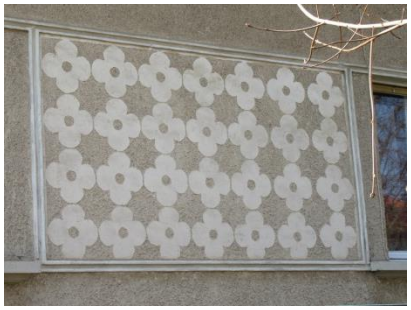

Homlokzaton megjelenő egyedi építészeti stílusjegyek a felújítás során megtartandóak, felújítandók.

TAGOLT TÖMEGEKKEL LÉTREHOZOTT MINŐSÉGI ÉPÍTÉSZET

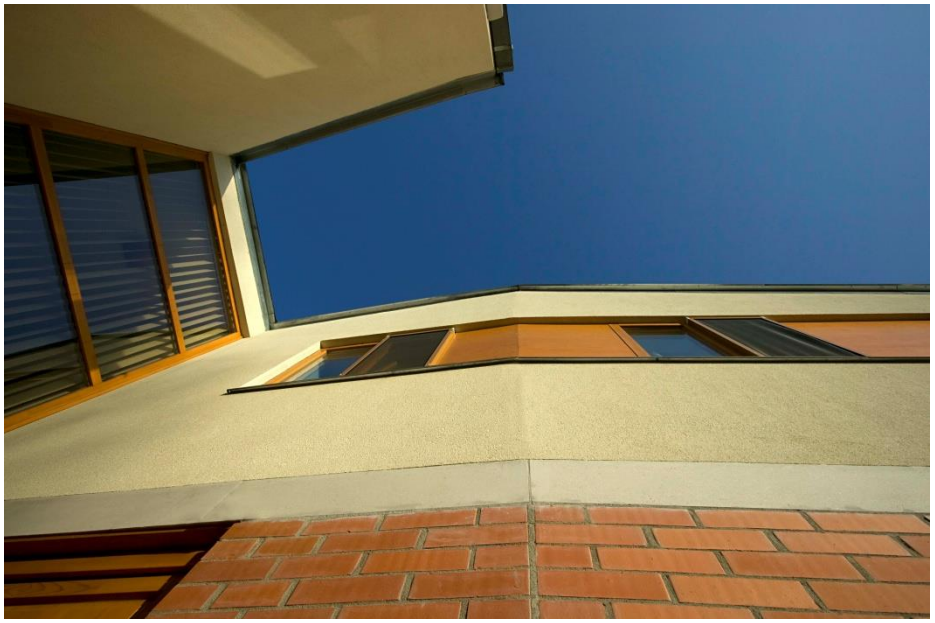

MINIMÁLIS ÉPÍTÉSZETI ESZKÖZZEL LÉTREHOZOTT MINŐSÉGI ÉPÍTÉSZET

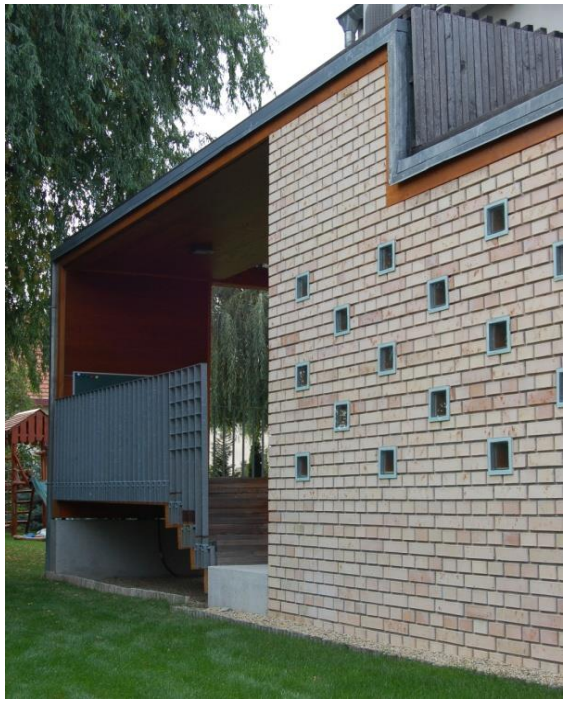

KORTÁRS ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

KORTÁRS ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

KORTÁRS ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

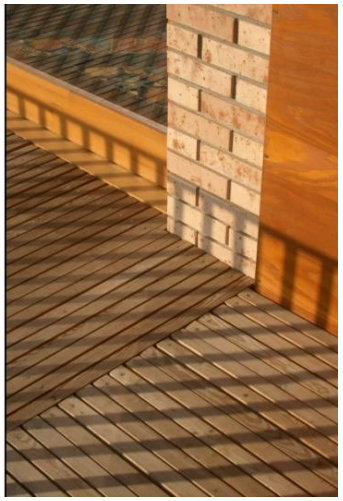

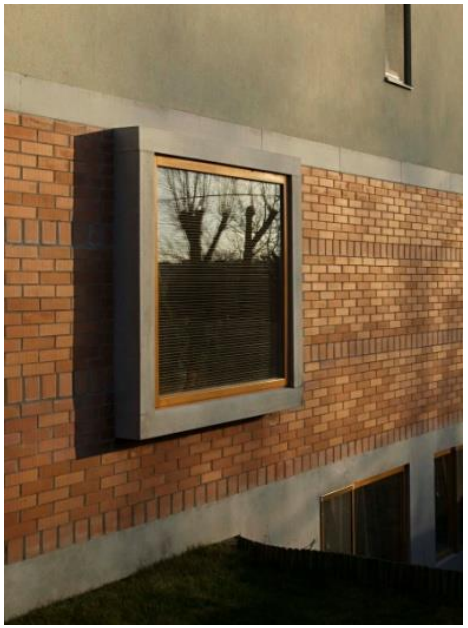

KERÍTÉS ÉS GARÁZS KIALAKÍTÁS A FŐÉPÜLETTEL ÖSSZHANGBAN

SAROKÉPÜLETEK, SPECIÁLISABB ÉPÍTÉSZETI MEGFOGALMAZÁST IGÉNYELNEK

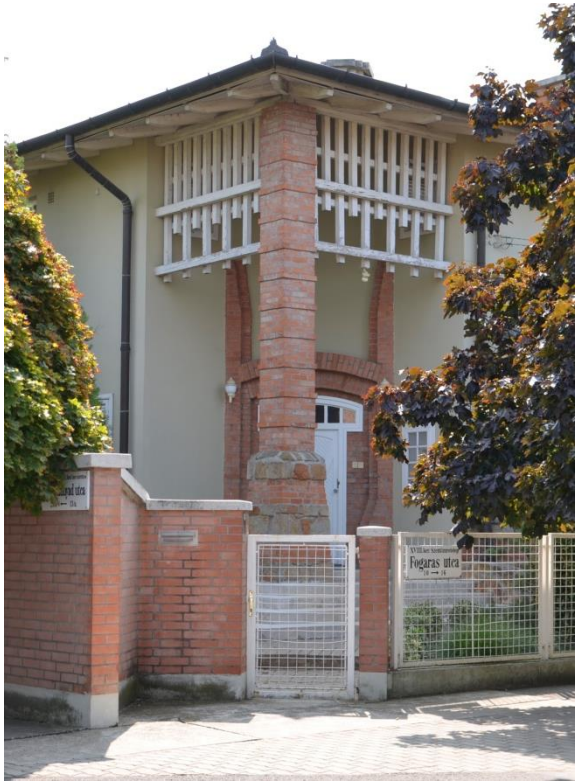

ILYEN VOLT, ILYEN LETT

Meglévő hagyományos saroképület bővítése új lakószinttel. Az egyedi építészeti megjelenés bátor használata mellett jól nyomon követhető a változás az épület formájában, anyagában, funkcióiban és az általuk kifejezett életérzésben.

IZGALMAS OROMFALAK

AJTÓK, ABLAKOK

Felújításnál tartsuk meg az eredeti épület karakteréhez illeszkedő típusú nyílászárókat!

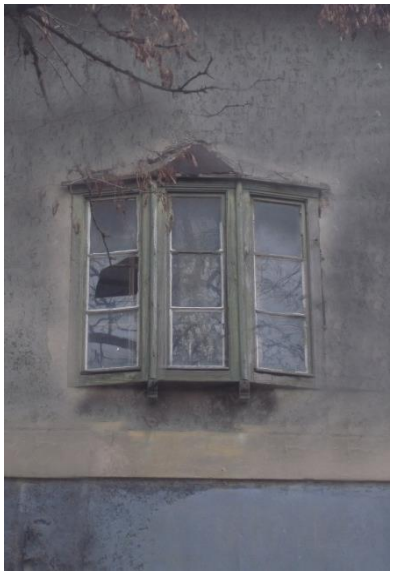

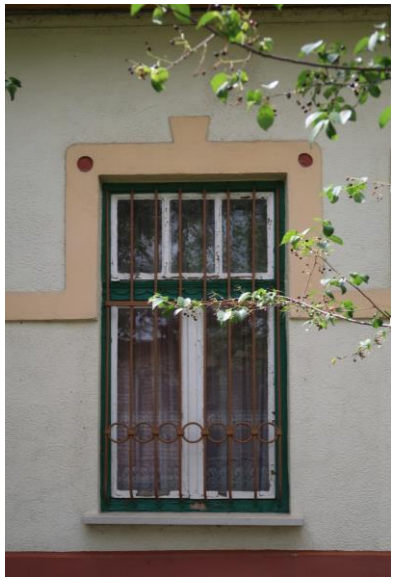

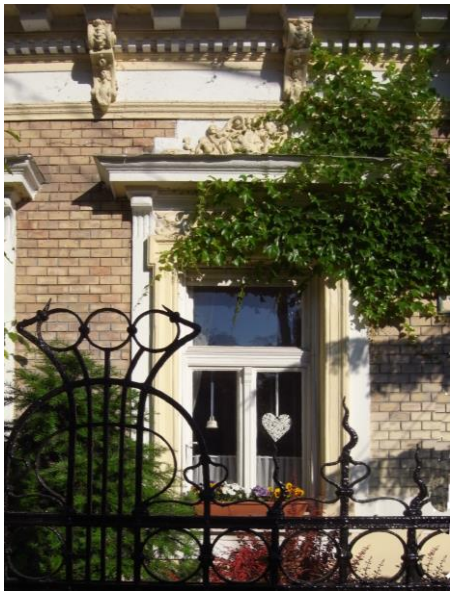

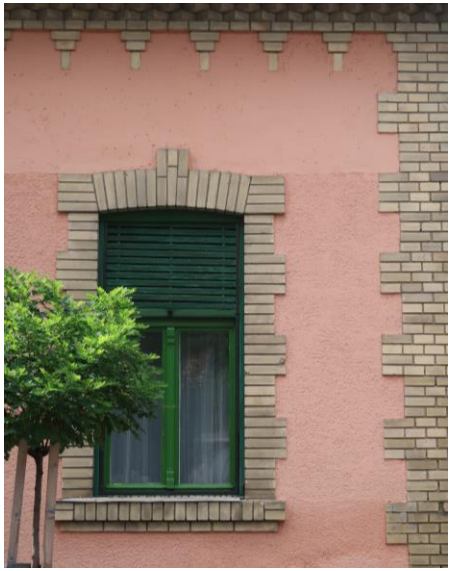

KERÍTÉSEK, FONTOS TÉRALKOTÓ ELEMEK

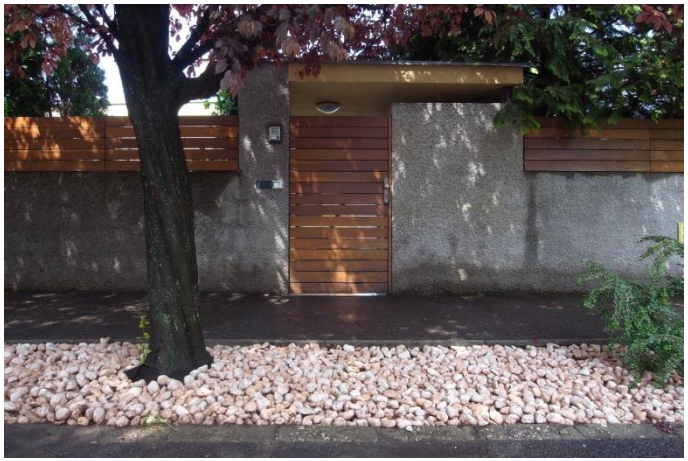

Zilah utca

A kerítések árnyékvetésének gazdagsága, sokfélesége is hozzájárul a kertvárosi lét otthonosság érzéséhez.

ZÖLDFELÜLETEK

A kertváros közterületein látszik a lakosok gondossága: virágokat, bokrokat ültetnek. Rendezett, jól fenntartott előkertünkkel hozzájárulunk utcánk kedvezőbb megjelenéséhez.

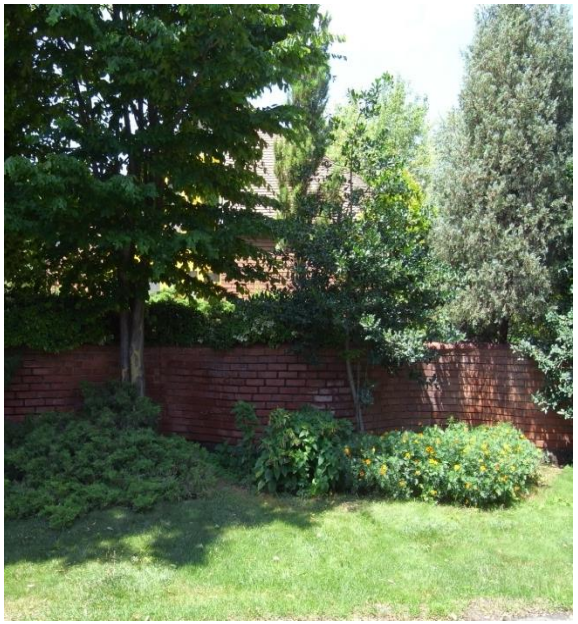

A közterületeken virágágyások pompáznak, a kertvárosi gondosság, az ápolt közterületek lakókörnyezetünk minőségét, komfortérzetünket javítják.

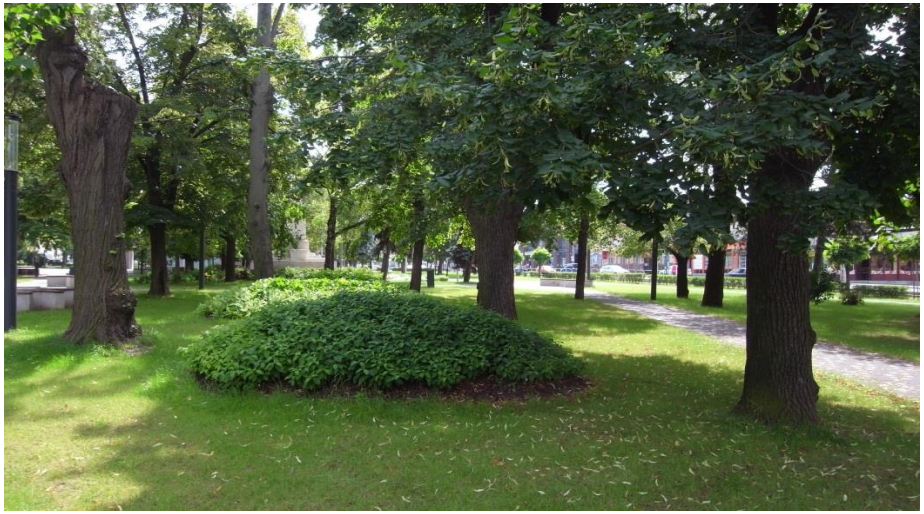

A XVIII. kerület értékes fasorokkal, jelentős zöldfelületekkel rendelkezik. A kertvárosias nyugodt hangulathoz a közterületek növényzete nagyban hozzájárul.

JÓL SIKERÜLT KÖZINTÉZMÉNY SZÍNEZÉSEK

BÜSZKESÉGEINK – HUNGAROCONTROL ZRT. IRODAHÁZA II. ÜTEM - Tervező: Nagy Tamás DLA/LINT Kft., tervezés/építés éve 2002/2003

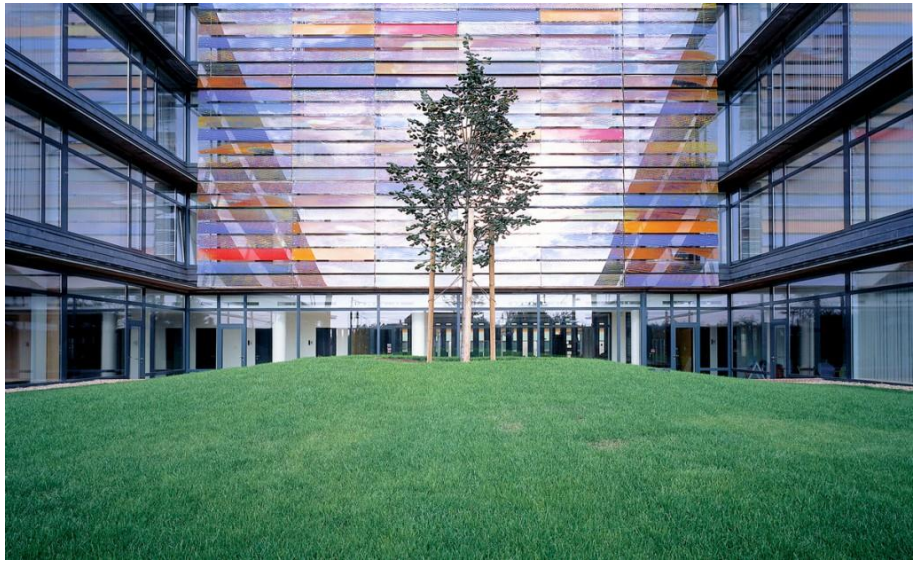

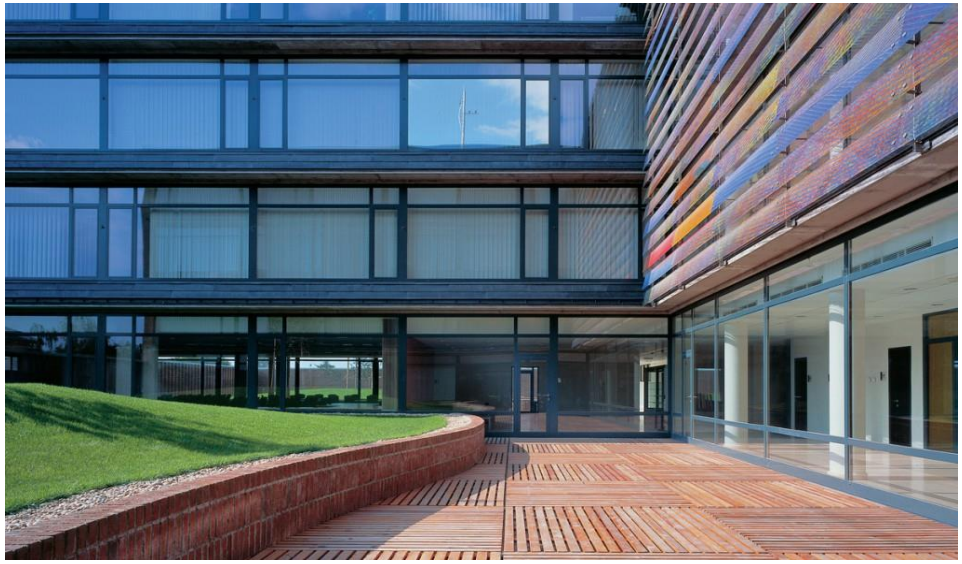

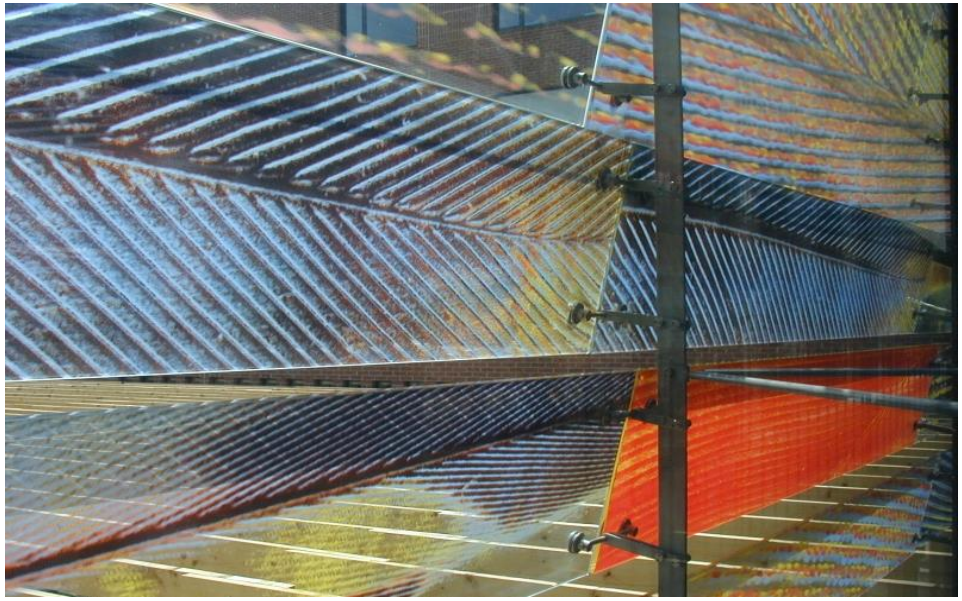

A Légiforgalmi Irányító Központ épületét a homlokzati árnyékoló rendszer egyedi megoldású színezett, szitázott üveglamellái teszik különlegessé.

BÜSZKESÉGEINK – HUNGAROCONTROL ZRT. IRODAHÁZA III. ÜTEM - Tervező: Kalmár László, Zsuffa Zsolt, Nagy Gábor/ZSK Építész Műterem

tervezés/építés éve: 2010-2011/2011-2012

Tudatosan folytatja és befejezi a korábban megépült II. ütem karakterét, a tömbös-udvaros elrendezését. Példaértékű szimbiózis jött létre, amellett, hogy a „korkülönbség" is finoman érzékelhető. Sikeres környezeti illeszkedés és tömegalakítás. A projekt 2015-ben Budapest Építészeti Nívódíj Elismerő oklevelet kapott.

BÜSZKESÉGEINK – LISZT FERENC NEMZETKÖZI REPÜLŐTÉR SKYCOURT - Tervező: Tima Zoltán/KÖZTI Zrt. tervezés/építés éve 2005-2010 / 2009-2011

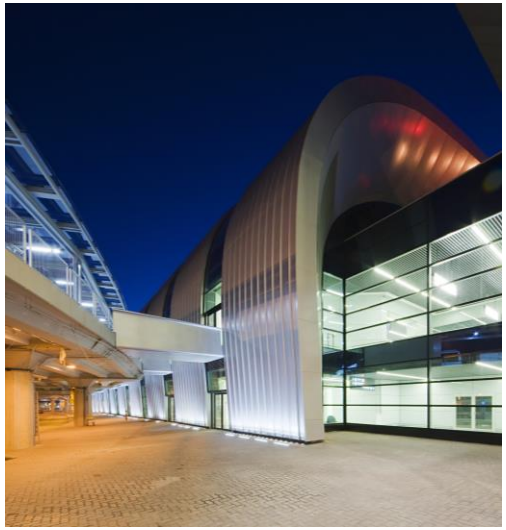

A csarnok a 2A és 2B terminálok moduljainak teljes összekapcsolódását biztosítja. Az összképet ez a központi elem szervezi. A SkyCourt külső és belső megformálásában egyaránt az épületegyüttes emblémája vált, megjelenésében is nemzetközi rangot biztosítva a repülőtérnek.

BÜSZKESÉGEINK – LISZT FERENC NEMZETKÖZI REPÜLŐTÉR T2B-MÓLÓ - Tervező: Tima Zoltán / KÖZTI Zrt., tervezés/építés éve: 2015 / 2016-2018

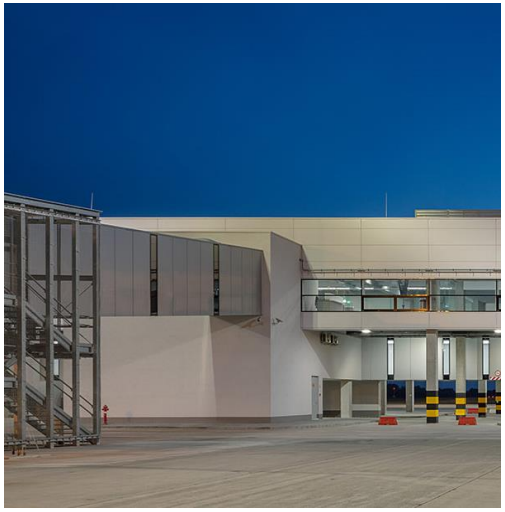

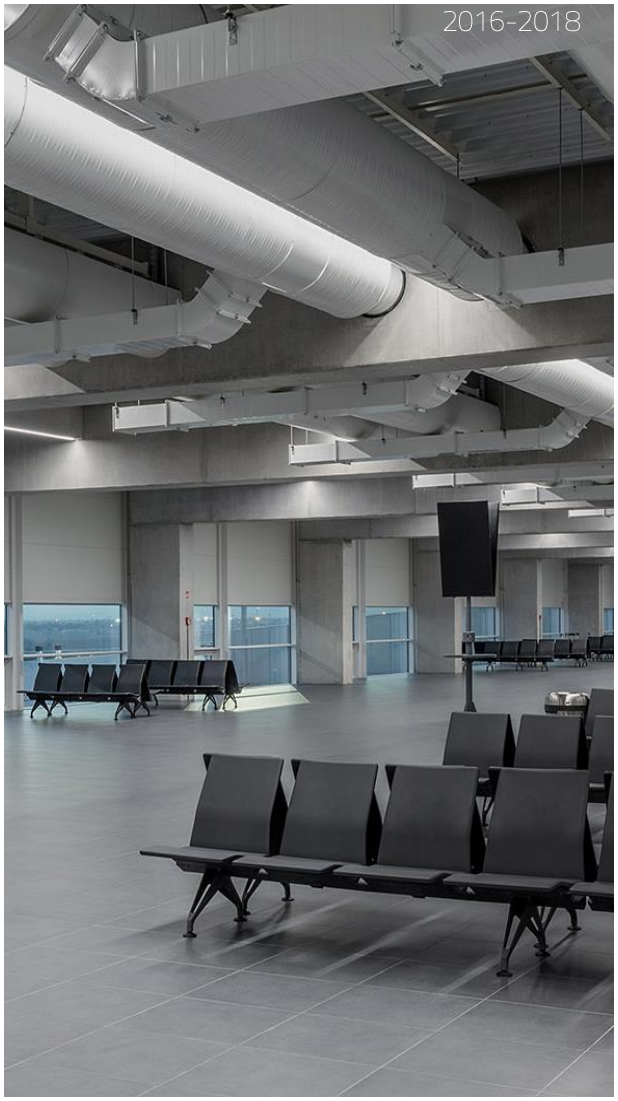

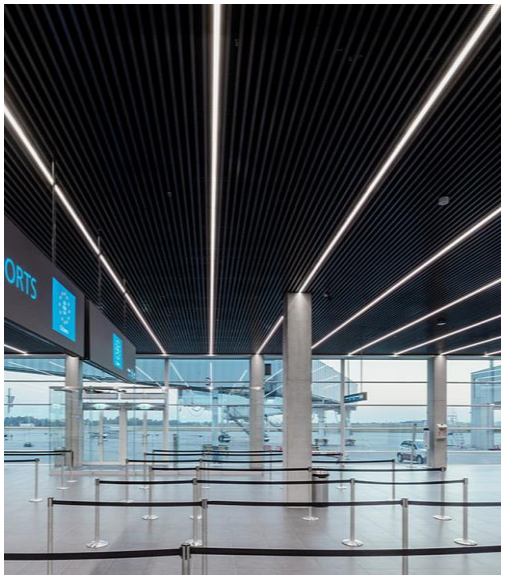

A csarnoktérben a kicsit nyersebb, iparibb megjelenést biztosító nagyméretű látszóbeton felületek és sötétszürke kerámia padlóburkolat megnyugtató hátteret biztosít a tervezett közlekedési funkció sokszínű áramlásának.

BÜSZKESÉGEINK – KOSSUTH TÉR ÁTALAKÍTÁSA ÉS PAVILONÉPÜLETE - Tervező: SAGRA Építész Kft./építészek: Sajtos Gábor, Virág Péter, Páll András, tájépítész: Kontra Dániel, tervezés/kivitelezés éve 2014/2015-2019

BUDAPEST ÉPÍTÉSZETI

NIVO DIJA 2017

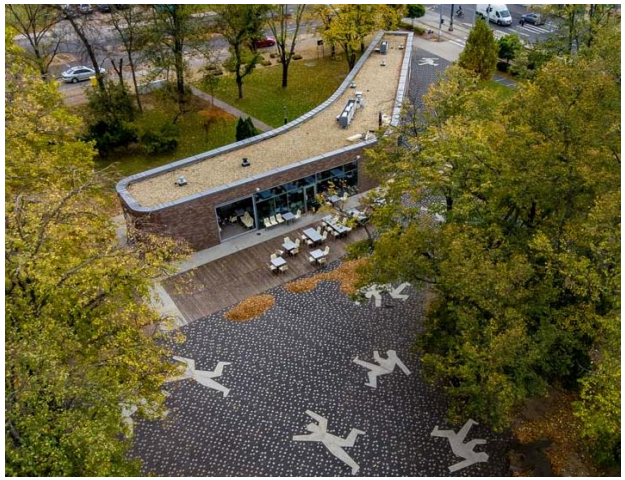

A történelmi háttér és a kortárs építészet összhangja jellemzi a meglévő és az újonnan tervezett elemek viszonyát. A terv a Fővárosi TÉR_KÖZ pályázat keretében valósult meg, az I. ütem 2017-ben Budapest Építészeti Nívódíjban részesült a projekt.

BÜSZKESÉGEINK – KASTÉLYDOMBI LUTHER-KÁPOLNA - Tervező: Krizsán András DLA / Modum Építésziroda Kft., tervezés/kivitelezés éve: 2016/2018

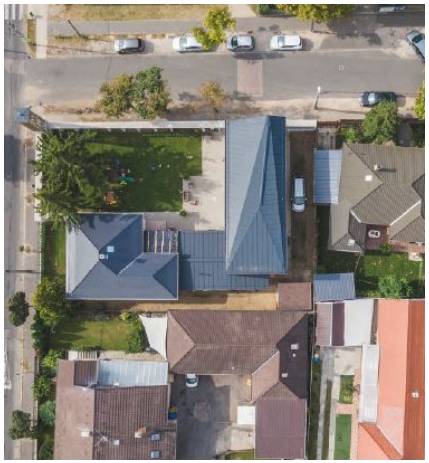

Az evangélikus kápolna, a közösségi terem és a lelkészlak épületegyüttese méltó hangsúlyt kap a családi házas környezetében. A szomszédos telkek irányában zárt beépítés egy kis udvart vesz körül, amit a két utca irányában egy látszóbeton felületű, kolonnád pillérsor határol. A szakrális épületegyüttes a városrész főutcáján, a sarkon markáns vertikális hangsúllyal jelenik meg, a karcsú harangtorony messziről jelzi, hogy itt valami más történik.

Az épületet kívül és belül a letisztultság, a józan ünnepélyesség jellemzi kortárs szakrális teret teremtve. A kortárs építészet magas színvonalú alkotása Pestszentimrén. A projekt 2019-ben Budapest Építészeti Nívódíj Dicséretben részesült.

BÜSZKESÉGEINK – HAVANNA HETIVÁSÁR - Tervező: Keller Ferenc, Láris Barnabás, tervezés/kivitelezés éve 2016-2017/2019-2020

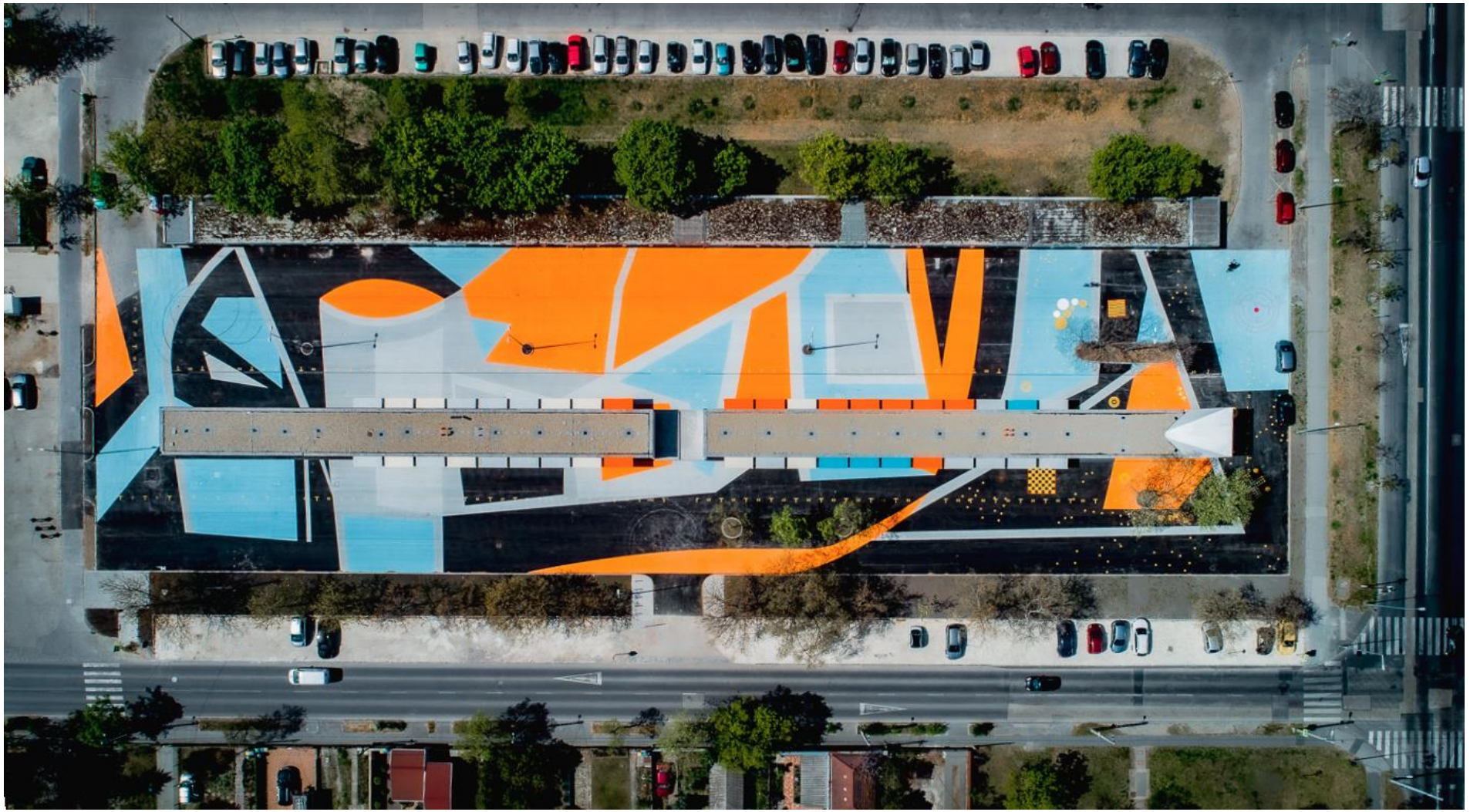

A megvalósult terv a hely hangulatának értő, felértékelő továbbépítése. Az egygesztusú mozdulatot kifejező épület rejtett rímelése a meglévő puritán garázssorral tökéletes összhangot alkot. Az aszfaltfelületre festett monumentális, környezetére is kiterjedő geometriai játék igazi műalkotássá áll össze, városi dimenziót adva az együttesnek. A projekt a Fővárosi TÉR_KÖZ pályázat keretében valósult meg, 2020-ban Budapest Építészeti Nívódíj Dicséretben részesült.

BÜSZKESÉGEINK – PATIKAÉPÜLET BŐVÍTÉSE - Tervező: Rimóczi Imre, tervezés/kivitelezés éve 2015/2019

A bővítmény a meglévő épület tömegének, építészeti jellegének tiszteletben tartásával, kortárs megjelenésével üdítő színfoltként jelenik meg az Üllői úton. Példaértékű az akadálymentes közlekedést biztosító rámpa lebegni látszó kialakítása.

ÉPÍTÉSZETI TERVEK – BUDAPEST AIRPORT ARÉNA - Tervező: Magyar Géza, Nánásy Ilona/ MAGYARTERV Kft., tervezés éve 2016-2018

ÉPÍTÉSZETI TERVEK - NEMES AGORA - Építészek: Bencze Zoltán, Kiss Szabolcs, tájépítész: Molnár G. Levente /INCORSO Építész és Építő Műhely Kft., tervezés/kivitelezés éve 2017-2018/2019-2021

Az épület telepítése és a funkcionális tartalmat is tükröző tömegkompozíciója jó városépítészeti választ adott a feladatra, mely szerint egy korábbi építészeti szemlélet alapján kialakult épülethez is lehet kortárs módon igazodni. Az épület léptéke a családi ház és a középület között jól eltalált, a különböző léptékű és funkciójú (lakó és intézményi) környezetet megfelelő módon kapcsolja össze. A terv jó választ ad e kettősség feloldására. Az épület a XVIII. kerületi építészeti Tervtanácsának - Best of 2017-es tervek - I. díját nyerte el.

ÉPÍTÉSZETI TERVEK – BÉKE TÉR

ÉPÍTÉSZETI TERVEK – VASÚT UTCA P+R PARKOLÓ

ÉPÍTÉSZETI TERVEK

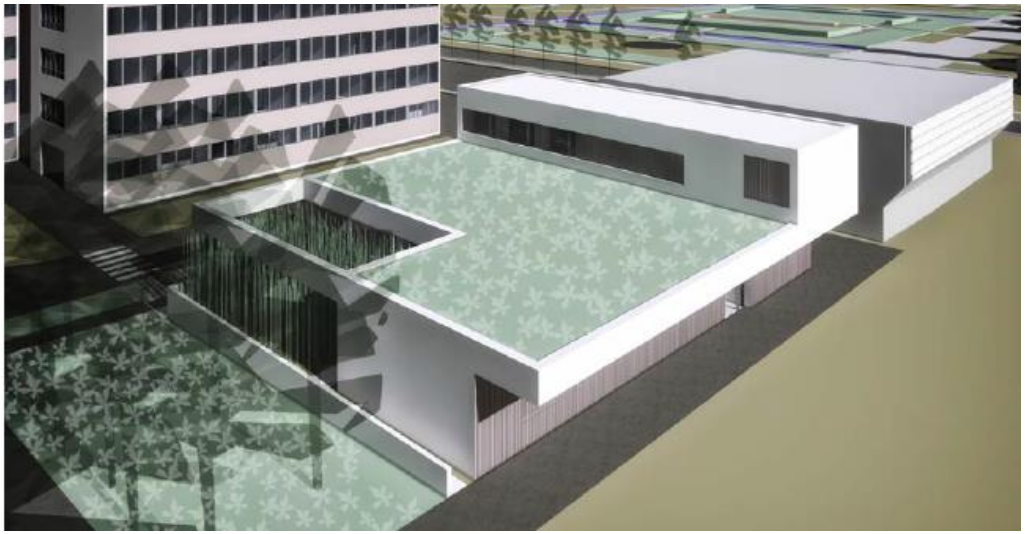

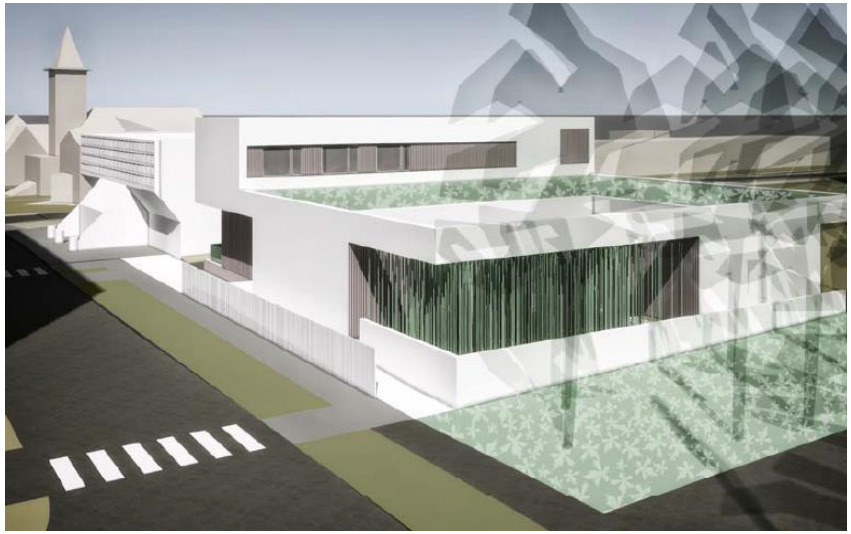

ÉPÍTÉSZETI TERVEK

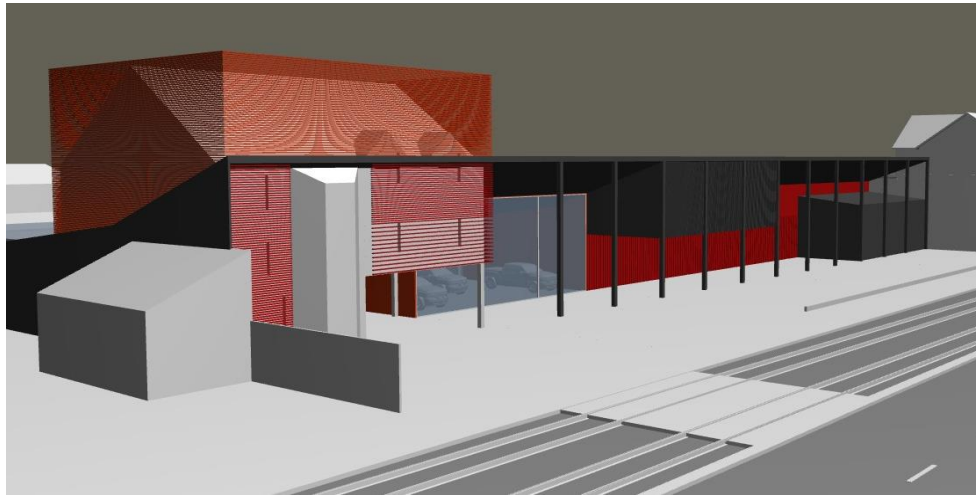

ÉPÍTÉSZETI TERVEK

A legextrémebb helyzetekben is létezhet jó építészeti megoldás, csak türelemmel meg kell keresni.

GYÖMRŐI ÚT FELETTI GYALOGOS - ÉS KERÉKPÁROS KAPCSOLAT FEJLESZTÉSE -Tervező: Borzai Tibor/Speciálterv Kft. és Antal Máté, Hajnal Soma, Tóth Zoltán/Bright Field Studios Ltd., tervezés éve:2018-2019

Példaszerű terv a rozsdaövezetek megújítására és a közlekedési tengelyek által szétszakított városszövet újrafoltozására. A kapcsolat létrehozása-újjáalkotása az érintett terület újraéledésének motorja lehet.

HOTEL AVIATOR - Tervező: Szerdahelyi László/ASPECTUS Kft., tervezés éve: 2019

A gazdasági célú környezetben megfelelő, egyszerű épületre törekedve, visszafogott építészeti eszköztárral operáló terv.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY ÉNEK ZENEI ÉS NYELVI ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS GIMNÁZIUM ÚJ TORNACSARNOKA - Tervező: Keller Ferenc, Láris Barnabás, tervezés éve: 2019-2020

A tornacsarnok épületének az erősen meghatározó panel környezetet társként tekintve, ahhoz alkalmazkodva, gesztus értékű homl okzati kialakítást terveztek, elkerülve az elitista, környezetéből kirívó megjelenést.

ZSEBŐK ZOLTÁN SZAKRENDELŐ BŐVÍTÉSE ÉS KORSZERŰSÍTÉSE - Tervező: Selényi György, Sebők Ildikó / ketteS műterem Kft., tervezés éve: 2020-21

A meglévő épület energetikai megújulása során a homlokzatok növényesített klímahomlokzattal való fejlesztésével finoman árnyalt megjelenést kapott.

IMPRESSZUM

A dokumentumot a Budapest XVIII. Kerület, Pestszentlőrinc-Pestszentimre Önkormányzatának megbízásából, Jankovits Vera kerületi főépítész irányításával az Aczél Városépítész Bt. készítette.

TERVEZŐK: Aczél Gábor DLA, Schild Dorottya

FOTÓK: Aczél Gábor, Bagyula Kristóf, Baksa-Valánszki Sára, Bodó Géza, Bujnovszky Tamás, Csernyus Márton, Farkas András, Fenyvesi Péter, Hartung Melinda, Jankovits Vera, Kardos Gábor, Ligeti Anna, Maróti Péter, Márton Melinda, Mártonffy Miklós, Nagy Tamás, Pápai Tamás László, Petrovai László, Sajtos Gábor, Schild Dorottya, Selényi György, Szentirmai Tamás, Rimóczi Imre, Zaka Lajos

DRÓNFOTÓK: Ruzsa István, Drone Pictures Kft.

ARCHÍV FOTÓK ÉS TÖRTÉNETI ANYAGOK FORRÁSA: Tomory Lajos Múzeum, Heilauf Zsuzsanna, Pápai Tamás László, Port Irén

GRAFIKAI MEGJELENÉS: Jankovits Vera, Schild Dorottya

LEKTORÁLTA: Jankovits Vera, Heilauf Zsuzsanna

ÁBRÁK: Schild Dorottya, Lechner Tudásközpont

Budapest, 2021.